

Yönetişim Modelleri Üzerine Uygulamalı Bir Analiz

Democratic
Progress
Institute

im Enstitüsü (Democratic Progress Institute - DPI)

11 Guilford Street

Londra WC1N 1DH

Birleşik Krallık

tarafından yayınlanmıştır.

www.democraticprogress.org

info@democraticprogress.org

+44 (0)203 206 9939

Türkçe Baskı, 2012

ISBN: 978-1-905592-54-8

© DPI – Demokratik Gelişim Enstitüsü, 2012

DPI – Demokratik Gelişim Enstitüsü İngiltere ve Galler’de kayıtlı bir vakıftır. Vakıf Kayıt No. 1037236. Kayıtlı Şirket No. 2922108.

Bu yayının telif hakları saklıdır, eğitim amacıyla telif ödenmeksizin ya da önceden izin alınmaksızın çoğaltılabilir ancak yeniden satılamaz. Bu durumun dışındaki her tür kopyalama için yayıncılardan yazılı izin alınması gerekmektedir. Bu durumda yayıncılara bir ücret ödenmesi gerekebilir.

Önemli Not: Bu rapor yuvarlak masa toplantısında yapılan konuşmaların özet halini içermektedir. Raporadaki konuşma metinleri yapılan konuşmalarla birebir bir benzerlik içermediği gibi konuşmaların tam çözümünü de değildir.

İçindekiler

Önsöz.....	5
Giriş	7
I. Kilit Kavramların Tanımı.....	10
a. Siyasi Kurumlar	10
b. Farklı Yönetişim Modelleri.....	14
c. Sivil Toplum	18
i. Genel Tanım.....	18
ii. Çatışma Sonrası Sivil Toplum	19
d. Sivil Toplum ve Siyasi Yönetişimin Etkileşimi	21
II. Yönetişim Modelleri.....	24
a. Yerleşik Demokrasiler.....	24
i. Özellikler.....	24
ii. Siyasi Kurumlar	26
iii. Hükümet Yapılanmaları.....	30
b. Geçiş Dönemi Demokrasileri ve Karma Rejimler.....	32
i. Özellikler.....	32
ii. Siyasi Kurumlar	33
iii. Hükümet Yapılanmaları.....	36
c. Demorasi Dışı Rejimler	38
i. Özellikler.....	38
ii. Siyasi Kurumlar	40

iii. Hükümet Yapılanmaları.....	41
d. Sonuç	43
III. Çatışma Sonrası Ülkelerde Siyasi Yönetişimin Yeniden İnşası	44
a. Örnek Olay Çalışmaları ile İlgili Arkaplan Bilgileri	44
i. Güney Afrika.....	44
ii. Kuzey İrlanda	48
iii. Irak.....	50
b. Yönetişimin (Yeniden) İnşası.....	54
i. Süreç	54
ii. Güvenliği Yeniden Sağlanması	55
iii. Etkililiğin Yeniden İnşası	65
iv. Meşruluğun Yeniden İnşası.....	73
c. Demokrasinin Rolü	84
d. Dışarıdan Aktörlerin Etkisi.....	86
V. Sivil Toplum ve Etnik/Dini Azınlık Gruplarının Rolü	90
IV. Sonuç	95
VI. Kaynakça.....	97
Ekler: DPI Yönetim Kurulu ve Uzmanlar Kurulu	112

Önsöz

DPI, demokratik çözümlerin geliştirilmesi ve sonuçları ile ilgili olarak farklı tarafların bilgi, fikir ve tecrübe alışverişinde bulunabileceği bir ortamı teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Faaliyetlerimiz, kilit meseleler ile ilgili olarak demokratik çözüm konusunda siyasi ve yerel düzeyde uzlaşa ve sahiplenme yaratabilecek çoğulcu bir siyasi alanın gelişmesine destek sunmaktadır.

Barış ve demokrasinin inşasına katkı sağlarken daha güçlü kamuoyu tartışmaları ve katılımını teşvik etmek amacıyla uluslararası uzmanlık ve pratik bir çalışma alanı sağlamaya odaklanıyoruz. Bu bağlamda DPI barış ve demokratik ilerleme ile ilgili olarak yapısal bir kamuoyu dialogunun başlatılmasını ayrıca barış ve demokrasinin inşası ile ilgili yeni platformlar yaratma ve varolanları genişletmeyi amaçlamaktadır. Bunu başarmak namına, farklı tarafların demokrasinin inşası ve çeşitli kademelerde güçlendirilmesine dair bilgi, endişe ve önerilerini açık bir şekilde paylaşabileceği bir konumda olabileceği kapsayıcı, samimi ve yapısal bir tartışma ortamını teşvik etmeye çalışıyoruz. DPI'ın bu süreç boyunca hedefi ortak öncelikleri belirlemek ve katılım sağlayabileceği ilerici yaklaşımlar gerçekleştirmek ve demokratik bir çözüm bulma sürecine katkı sağlamaktır. DPI ayrıca proje ve etkinlikleri ile akademisyen, sivil toplum ve politika belirleyicileri arasında işbirliğini desteklemek ve güçlendirmeyi amaçlamaktadır. İlgili durumlar hakkındaki karşılaştırmalı çalışmalar, diğerlerinin yaptıkları hataların tekrarlanmaması veya devam ettirilmemesi

hususunda etkili bir araç olarak görülmektedir. Bu nedenle, barış ve demokrasi inşası modellerinin karşılaştırmalı analizini, amaçlarımız ve hedeflerimize ulaşma konusunda esas almaktayız.

Demokrasi, çatışma sonrası toplumlar ile çatışmadan çıkan ve demokratik hükümetin bir türü benimseyen bir çok toplumda hayatî bir rol oynamaktadır. Toplumlar ve çatışma şekillerindeki farklar çatışma sonrası yeniden inşa için karmaşık zorluklara neden olsa da demokratik yönetim savaşı siyaset salonlarına taşıyarak şavasan taraflar arasında uzun vadeli bir uzlaşının önünü açabilir.

Bu proje için yapılan araştımalara katkıları ve projeye sunduğu yardımlarından dolayı Stephanie Rutz'a özel teşekkürlerimizle.

Demokratik Gelişim Enstitüsü

Haziran 2013

Giriş

Çatışmadan yeni çıkan toplumlardaki yönetim; barışçıl ve istikrarlı bir ortamdaki yönetimden daha farklı zorluklarla karşı karşıya kalmaktadır. Günümüz dünyasında çatışmanın çok farklı türleri mevcuttur: iç çatışma veya iç savaş, devletler arası dış çatışmalar ile dışarıdan aktörlerin siyasî ve insancıl nedenlerden kaynaklı müdahaleleri. ‘Koruma sorumluluğu’¹ ilkesine dayanan hümaniter müdahale kavramı son yirmi yılı aşkın bir sürede geliştirilmiş ve uluslararası toplum ile Birleşmiş Milletler (BM) ve Kuzey Atlantik Antlaşması Organizasyonu (NATO) gibi hükümetlerarası organizasyonlar tarafından kuvvetler savunulmuştur. Farklı çatışma türlerinin, devletlerin yeniden inşası ve siyasî kurumların yeniden inşasına katılan aktörlerin yanı sıra sivil toplum üzerinde de doğrudan bir etkiye sahiptir. Savaşan farklı gruplar arasındaki uzlaşma ile etnik ve mezhepsel azınlık grupların demokratik dialoga dahil edilmelerinin önemi bu nedenle çatışma sonrası toplumlardaki siyasî sistemlerin yeniden inşası veya reforme edilmesinin başarısı ile yakından ilişkilidir.

Bu çalışmanın ilk kısmında, siyasî kurumlar, yönetim modelleri ve sivil toplum gibi kilit kavramlar tanılanacaktır. İki kısımda demokrasiler, geçiş dönemi demokrasileri ve karma rejimler ile demokrasi dışı modeller gibi farklı yönetim modelleri

---

1 Amacı, vatandaşları yetkisini kötüye kullanan rejimlerden korumak ve insan hakları kanunlarının ilgili ülkelerde tesis edilmesini güvence altına almaktır. Reinhold, Theresa (2010), ‘Koruma Sorumluluğu – Bir Bardak Suda Fırtına’, *Review of International Studies (Uluslararası Çalışmalar Dergisi)*, Cilt 36, s.55

irdelenecektir. Üçüncü kısımda ise çatışma sonrası toplumlarından örnek olay çalışmaları kullanılarak çatışma sonrası yeniden inşanın farklı aşamaları değerlendirilecektir: güvenliğin yeniden sağlanması, devlet kurumlarının yeniden etkili olmalarının sağlanması ve hükümetin toplum içindeki meşruluğunun yeniden inşası. Seçilen örnek olay çalışmaları 1990'un başlarından bugüne kadar geçen dönemi kapsamaktadırlar. En eski örnek olay, çoğunluğun iktidarına geçişin apartheid dönemine son verdiği Güney Afrika örneğidir. Bunu, 1998 yılında imzalanan Belfast Anlaşmasının ardından gelen siyasi uzlaşma ile Kuzey İrlanda ve 2003 yılındaki işgalin ardından Irak'ta ABD'nin başını çektiği savaş sonrası yeniden inşa ile ilgili bir değerlendirme takip edecektir ve farklı çatışmaların farklı sonuçlar doğuracağı gösterilecektir. Tüm bu örnek olayların ortak yanı ise etkili bir demokrasiye geçiş ve reform yapma konusundaki çabalarıdır.

Devletler, hükümetlerarası organizasyonlar, hükümetler dışı organizasyonlar ve geçiş dönemi kurumları gibi dışarıdan aktörlerin etkisi, barış ve demokrasinin inşasında hayati bir rol oynamaktadır. Ayrıca, çatışma sonrası toplumlarda demokratik birleşimin sağlanması ve barışın sürdürülmesi için önemli olan sivil toplum ile etnik ve dinî azınlık grupların rolü de incelenecektir. Çatışmanın patlak vermesinden önce de varolan gelenekler ve toplumsal bağlar yeniden inşa sürecinde önem taşımaktadırlar zira bunlar insanların kendi tarihleri ile yeninen bağlantı kurmalarını ve toplumsal ve siyasi boyutta yeni bir kimlik yaratmalarını sağlamaktadırlar. Umut, kimlik ve güven çatışma sırasında genellikle tahrip olurlar ve sivil

toplumun yeniden inşası sürecinde yeniden sağlanmaları gerekir, özellikle de sivil toplumun siyasi alanda aktif bir rol oynadığı demokratik bir bağlamda.

Bu çalışma, demokrasiye geçiş ve diğer demokratik reformların yaşanan çatışmasının türü, ülkenin tarihi arkaplanı ve etnik ve/veya mezhepsel ayrılıkları ile yakından bağlantılı olduğunu gösterecektir. Hükümet modeli irdelenirken her bir ülkenin daha geniş bir bağlamda görülmesi gerekmektedir. Günümüzde çatışma sonrası durumların çoğunda uygulanan model demokrasi modelidir. Bir devletin ne derece gerçek bir demokrasi olarak görüleceği diğer faktörler ile birlikte daha çok yerel kültür ve tarihi olgulara bağlıdır. En iyi ihtimalde, demokrasi savaşı tarafları siyasi sisteme katarak ülkenin istikrarı yakalamasına yardımcı olabilir.

I. II. Kilit Kavramların Tanımı

a. *Siyasi Kurumlar*

Akademik literatürde çok yaygın olarak kullanılan ‘siyasi kurum’ kavramı çok karmaşıktır. Genelde, kurumlar ‘bir toplumun düsturu ve kafa yapısını yansıtan, yazılı olsun veya olmasın, bir dizi gelenek ve uygulama’ olarak tanımlanmaktadırlar.² Resmi yaptırımlar tarafından mecbur kılınmayan ama ‘kafa yapısını dayatma yolu ve gayri resmi yaptırımlar kullanılarak’ uygulanan gayri resmi bu kural ve uygulamalara ‘soft’ yani esnek kurumlar denmektedir.³ ‘Hard’ yani bağlayıcı kurumlar olarak adlandırılan resmi kurallar genelde siyasi bir sistemi betimler ve resmi hukuk tarafından uygulanan seçim süreçleri gibi siyasetin ‘hard’ boyutunu oluşturular. Bu çalışmada, ‘kurallar ile anlam ve kaynaklar yapısında gömülü düzenlenmiş uygulamaların devamlı toplamı’ olarak tanımlanan kurumun en basit açıklaması ileri sürülecektir.⁴ Bu tanım, bahsi geçen kurallar kümesine bağlı olarak zamanla aktif bir şekilde değişme gibi özünde var olan özelliğe sahip hem esnek hem de bağlayıcı kurumları kapsamaktadır. Bu kurallar genelde kültürel gelişim ve yerel tarihin bir yansımasıdır.

---

2 Rhodes, R.A.W., Binder, Sarah A. ve Rockman, Bert A. (2008), *Oxford Siyasal Kurumlar Elkitabı*, Oxford: Oxford Üniversitesi Yayınları, s. XIII

3 Bara, Judith and Pennington, Mark (2009), *Karşılaştırmalı Siyaset*, Londra: SAGE, s. 15

4 March ve Olson (1995), *Demokratik Yönetişim*, New York: The Free Press

---

Seçimlerin amacı toplumu temsil edecek bir kişi veya grubu seçmektir. Bu 'hard' kurum demokrasinin başlıca özelliklerinden biridir ve iki temel hedefi vardır. Birincisi, seçimler siyasetçilerin seçmenleri bir dereceye kadar etkilemesine olanak sağlar, aynı şekilde seçmenlerin siyasetçileri.⁵ İkinci olarak, seçimler hükümet otoritesini sivil toplum içerisinde genişletir.⁶ Seçimlerle yakında bağlantılı olan ve seçimlerin nasıl yapılacağı ilgili kural ve çerçeveyi belirleyen seçim sistemidir. Bu nedenler seçimler sivil toplum ve hükümet arasında önemli bir bağlantısı noktasını oluştururlar.

Sivil toplum, milliyet, etnisite ve eğitimden bağımsız olarak belirli bir devletin vatandaşlarını kapsar gibi görülebilir. Sivil toplum sıklıkla dini oluşumlar, kadın hakları grupları ve sendikalar gibi ortak organizasyonlar gibi farklı baskı grupları olarak bölünmüştür⁷. Baskı grupları hükümetler ile etkileşim halindedir ve bu nedenle sivil toplum ile iktidar otoritesi arasındaki bağlantı olarak görülebilir.

---

5 Haynes, Jeffrey (2005), *Globalleşen Bir Dünyada Karşılaştırmalı Siyaset*, Polity Press: Cambridge, s. 21

6 Hague, Rod, Harrop, Martin (2001), *Karşılaştırmalı Hükümet ve Siyaset. Bir Giriş* (5. Baskı), Basingstoke: Palgrave, s. 130

7 Kaldor, Mary (2003), 'Küresel Sivil Toplum Fikri', *International Affairs*, Cilt. 79:3, s. 585

Bu bağlantı, siyasi partilerin faaliyet alanı olarak görülen siyasi toplum veya siyasi alanda gerçekleşir. Siyasi partiler ‘genelde devlet içerisindeki belirleyici pozisyonlara gelmeye çalıştıkları için seçimlere giren daimi organizasyonlar’ olarak tanımlanırlar.⁸ Baskı gruplarının amacı hükümeti etkilemeyi amaçlarken ciddi partiler hükümet içerisindeki iktidara da ulaşabilmekte. Başka bire deyişler siyasi partiler, birbirleri ile yarışan baskı gruplarının taleplerini derleyip tarttıkları için devlet iktidarı için kurucu niteliktedirler; işleyen tüm demokrasiler için hayati unsurlardır. Ayrıca, partiler iktidara yönelik dört farklı işlevi yerine getirirler,⁹ zira siyasi partiler

- Hükümetin yönünü etkilerler
- Devlet makamlarının gelecekteki amaçlarını belirlemesine yardım eder
- Devlet ve toplum arasında talepler filtresi işlevini görere taleplerin ‘gerçekleştirilebilir teklifler’ haline getirilmesine yardımcı olur
- Daha çok yerleşik demokrasilerde, destekçi ve seçmenlerinin siyasi bilgi ve katılımını geliştirir.

Sonuç olarak, siyasi partiler ve siyasi toplum belirli bir devletin hükümetine yönelik farklı işlevleri yerine getirir. Anayasalar ve yasal çerçeveler de başka önemli bir kurumu oluştururlar.

---

8 Hague, Rod, Harrop, Martin (2001), *Karşılaştırmalı Hükümet ve Siyaset. Bir Giriş* (5. Baskı), Basingstoke: Palgrave, s. 167

9 Haynes, Jeffrey (2005), *Globalleşen Bir Dünyada Karşılaştırmalı Siyaset*, Polity Press: Cambridge, s. 25

Yasama süreci ve yürütme yetkileri ile bir ulus-devletin anayasasına odaklanarak yasama-yürütme ilişkilerini kapsarlar. Yasama ve yürütmenin rollerinin bir tanımı için but rapor Montesquieu'nun (1748) yasama, yürütme ve yargı işlevleri biçiminde farklı idarî yetkiler ayırımından yararlanacaktır.¹⁰ Yasamanın işlevi tartışmak ve yasa yapmak, yürütmenin bu yasaların hayata geçirilmesi ve yerine getirilmesi iken yasama bu yasaların yorumu ve doğrudan uygulanması ile görevlendirilmiştir. 'Anayas' terminin sabit bir tanımı yoktur; bu nedenle bu çalışma geniş ve kapsamlı bir tanımı esas alacaktır: ' anayasa meta normlar bütünüdür, diğer tüm yasal normaların nasıl üretilbileceği, hayata geçirileceği, uygulanacağı ve yorumlanacağını belirleyen yüksek seviyeli hukuk kuralları ve ilkeleridir'.¹¹ Anayasalar bu nedenle 'devlet iktidarının formel kaynağı' olarak görülmektedirler çünkü anayasalar yasama, yürütme ve mahkemeler gibi hükümet kurumlarını kurarlar. Anayasalar ayrıca çeşitli kurumların birbirleri ile etkileşimlerini emredebilirler.

---

10 Bara, Judith ve Pennington, Mark (2009), *Karşılaştırmalı Siyaset*, Londra: SAGE, s. 121

11 Stone Sweet, Alec (2008), 'Anayasalcılık ve Yargı Yetkisi', Caramani, Daniele, *Karşılaştırmalı Siyaset*, Oxford: Oxford Üniversitesi Yayınları, s. 219

---

b. Farklı Yönetişim Modelleri

Günümüz Batı söyleminde esas olarak üç farklı siyasi yönetim türü söz konusudur; demokrasiler, geçiş dönemi demokrasileri ve demokrasi dışı rejimler. Dünya Bankası, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) ve Ekonomik İşbirliği ve Kalkına Örgütü (OECD) gibi uluslararası kurumlar, yönetişimi farklı şekillerde tanımlamaktadırlar. Genel olarak, sektörel yönetim, iyi yönetim, kurumsal yönetim ve kamu/idarî yönetim vardır. Bu çalışmada 'yönetişim' kavramı mülki ve siyasi düzeyde uygulanan ve 'hükümet' ile eşanlamda kullanılan siyasi yönetim anlamında kullanılacaktır.¹²

'Hükümet'in geniş tanımı 'siyasi kararları alan veya uygulayan tüm kamu kurumlarını kapsamaktadır ve federal, devlet ve yerel hükümet adları ile farklı düzeylere yayılabilir'.¹³ Yasama, yürütme ve yargı branşları bu tanıma dahildirler. Genellikle, yönetim ve hükümet 'ulusal idare sistemi ile' bağlantılı olarak görülebilir ve devletlerde uygulanan 'hükümet veya düzenleme yöntemi' olarak tanımlanabilir.¹⁴ Bazı tanımlar daha çok hükümet ile ekonomik ve sosyal kaynaklara odaklanırken diğerleri bunu daha geniş bir kavram olarak siyasi otoritenin tüm farklı sektörlerde kullanılması olarak görür, ki bu çalışmada da bu anlamda kullanılmaktadır.

---

12 Brunnengräber, Achim, ve diğerleri (2004), *Interdisziplinarität in der Governance-Forschung* (Yönetişim Araştırmalarında Disiplinlerarasılık), Tartışma Makalesi Nr. 14/04, s. 5

13 Caramani, Daniele (2008), *Karşılaştırmalı Siyaset*, Oxford: Oxford Üniversitesi Yayınları, s. 190

14 Weiss, Thomas G. (2010), 'Yönetişim, İyi Yönetişim ve Küresel Yönetişim: Kavramsal ve Gerçek Zorluklar', *Third World Quarterly*, Cilt.: 21:5, s. 795

Yönetişim modelleri babında dünyayı yapılanması ile ilgili bir genel bakış vermek gerekirse dikkate alınması gereken yararlı kaynaklardan bir tanesi de Economist Intelligence Unit (Ekonomist İstihbarat Birimi) tarafından geliştirilen Demokrasi Endeksidir.¹⁵ Bu birim, 2011 yılında 25 ‘tam demokrasiyi’, 53 ‘kusurlu demokrasiyi’, 37 ‘karma rejimi’ ve 52 ‘otoriter rejimi’ gözlemledi. Sadece mikro devletleri çalışmanın dışınmda tıtarak¹⁶ 165’i bağımsız, 2’si bölge olmak üzere toplamda 167 ülkeyi,¹⁷ incelediler. Beş kategoriden: seçim süreçleri ve çoğulculuk; medeni haklar ve özgürlükler; hükümetin işlevselliği; siyasi katılım ve siyasi kültür, oluşan endeks bir ülkenin ne kadar ‘demokratik’ ve ‘özgür’ olduğunu irdelemektedir.¹⁸ Fakat, unutulmamalıdır ki bu sonuçlar geniş değerlendirme ve sonradan değişikliklere tabi tutulmakta, böylece bunu oldukça özgün, kamramsal Batının –bu nedenle hiç bir suretle mükemmel olmayan- bir her bir rejimin demokratik doğasını ölçümleme aracı olarak anlamanın önemine vurgu yapmaktadır.¹⁹

---

15 Economist Intelligence Unit (Ekonomi İstihbarat Birimi) (2011), *Demokrasi endeksi 2011: Demokrasiler Yük Altında*, internet adresi: https://www.eiu.com/public/topical_report.aspx?campaignid=DemocracyIndex2011 (erişim tarihi: 24.04.2012)

16 Mikro devletler, Vatikan gibi çok küçük devletlerdir.

17 Filistin gibi (henüz) devlet olmayan bölgeler

18 Economist Intelligence Unit (Ekonomist İstihbarat Birimi) (2011), *Demokrasi Endeksi 2011: Demokrasiler Yük Altında*, internet adresi: https://www.eiu.com/public/topical_report.aspx?campaignid=DemocracyIndex2011 (erişim tarihi: 24.04.2012)

19 Gerken, Heather K. (2009). *Demokrasi Endeksi: Seçim Sistemlerimiz Neden Başarısız oluyor ve Nasıl Düzeltilebilir*, Princeton: Princeton Üniversitesi Yayınları, s. 99

Diğer birçok kavramda olduğu gibi demokrasinin de basit ve vrensel bir tanımı yoktur. Demokrasinin oldukça etkili kavramsal bir tanımı 1947 yılında Schumpeter tarafından yapıldı. Bu tanıma göre, demokratik yöntem ‘insanların oyu için rekabetçi mücadele yoluyla bireylerin karar verme yetkisi edindikleri siyasi kararlara ulaşmak’ için kurumsal bir düzenlemedir.²⁰ Demokrasi genel bir kavram olarak kullanılmamaktadır; demokrasi, liberal demokrasi, seçim demokrasisi, delegatif demokrasi, illiberal (kısmi) demokrasi, ihtiyatlı demokrasi vb. şekillerde adlandırılmaktadır.²¹

Bu çalışmada ‘geçiş dönemi demokrasileri’ veya ‘karma rejimler’ kavramları ile adlandırılan ikinci kategori, geçiş yaşayan demokrasiler, rekabetçi otoriter sistemler, hegemonya parti sistemi ya da bir tür karma rejimler gibi farklı yönetim türlerinden oluşmaktadır. Otoriter rejimler sıklıkla bir nevi seçim türü kabul ederler, ki bu da onları teoride seçim demokrasisi yapar. Fakat, bu rejimler genelde liberal demokrasi prensiplerini yerine getirmediklerinden ‘tam demokrasiler’ olarak görülmezler.²² Bu çalışmanın amacı için, karma rejimler yönetiminde demokratik ve otoriter unsurların birleşimi olarak tanımlanmaktadır.

---

20 Schumpeter, J.A. (1947), *Kapitalizm, Sosyalizm ve Demokrasi*, Londra: Henderson ve Spalding s. 269

21 Mair, Peter (2008), ‘Demokrasiler’, Caramani, Daniele, *Karşılaştırmalı Siyaset*, Oxford: Oxford Üniversitesi Yayınları, s. 113

22 Diamond, Larry (2002), ‘Karma Rejimleri Düşünmek’, *Journal of Democracy*, Cilt. 13:2, s. 22

Karma rejimler ve geçiş dönemi demokrasileri arasındaki fark ise şudur ki geçiş dönemi demokrasilerinin daha da demokratikleşmesi beklenirken bu, karma rejimlerden mutlaka beklenen bir durum değildir.

Üçüncü kategori tüm demokrasi dışı rejimleri, esas olarak totaliter ve otoriter rejimleri kapsamaktadır. Otoriter bir rejim, ‘özgürce davranma ve karşılık verme hakkı ve imkanı olmayan kişilere kendi değer ve kararlarını dayatan her türlü kurum ve yaklaşım’ olarak tanımlanmaktadır.²³ Aksine, totaliter rejimler, devletin siyasi ve toplumsal sistemleri sıkı sıkıya kontrol ettiği rejimlerdir.²⁴ Özetle, demokratik olmayan sistemler içlerinde aşağıdaki faktörleri barındırırlar:

- İktidar, güç sahibi bir birey ve/veya küçük bir elit grubun elindedir.
Bir lider, bir hizip veya parti hükmeder, genelde de elit grubun dışındaki grupların kurumsallaşmış katılımı olmadan.
- Siyasi sistemler sıradan vatandaşları veya en azından çıkarları gözetilmeyen bazı kesimleri, bir ihtimal düzensiz aralıklarla gerçekleşen sembolik oy vermenin dışında siyasi söz hakkından mahrum eder.
- Silahlı kuvvetler belirgin bir siyasi söz hakkına sahiptir.

---

23 Bealey, F. (1999), Blackwell Siyaset Bilimi Sözlüğü, Oxford: Blackwell, s. 21, s. 223

24 Wintrobe, Ronald (1990), ‘Aşağılık ve Totaliter: Diktatörlüğün Ekonomik bir Teorisi’, *American Political Science Review*, Cilt. 84:3, s. 849

- Rejimin meşruluğu demokratik hesap verme sorumluluğu veya temsil edebilirlik yerine esas olarak ekonomik başarı ile ölçülür.²⁵

c. Sivil Toplum

i. Genel Tanım

Genel olarak 'sivil toplum' aynı çıkarları çıkar, değer ve amaçları paylaşılarak gönüllü bir kollektif oluşturan bireyleri ifade eder.²⁶ Yukarıda belirtildiği gibi; bireyler bu çıkar, değer ve amaçlara dayanan farklı ortaklıklar kurabilirler.

Günümüzde iki farklı sivil toplum türü görülmektedir. Biri, 'küresel sivil toplum' ve diğeri de 'yerel sivil toplum'dur. Bir devlet veya bölgesel veya altbölge düzeyindeki ulusal düzeydeki insan birlikleri, normalde 'yerel sivil toplum' olarak adlandırılmaktadır. Yerel sivil toplumların izleme ve lobi faaliyetleri sayesinde yerel devlete vatandaşlarına karşı sorumluluklarını yerine getirme konusunda baskı yapabilmeye imkanına sahiptirler.²⁷ Bu sorumluluklar arasında hukuk devleti ilkesinin uygulanması ve insan haklarının korunması da vardır. Yerel sivil toplumlar sıklıkla ortak çıkar ve değerler çevresinde tüm dünyadaki insanları bir birine bağlayan küresel sivil toplumun bir parçasıdır.

---

25 Haynes, Jeffrey (2005), *Küreselleşen bir Dünyada Karşılaştırmalı Siyaset*, Polity Press: Cambridge, s. 57

26 Taylor, Charles (1990), 'Sivil Toplumun Modları', *Public Culture Fall*, Cilt. 3:1, s. 111

27 Pouligny, Béatrice (2005), 'Sivil Toplum ve Çatışma Sonrası Barışın İnşası: 'Yeni' Toplumlar Yaratmayı Amaçlayan Uluslararası Programların Muğlaklıkları', *Security Dialogue*, Cilt. 36:4, s. 596

'küresel sivil toplum' kavramı, insan hakları, iklim değişikliği ve benzeri belli başlı meseleleri desteklemek için bir araya gelen uluslararası aktivist çalışma ağları olgusuyla birlikte sadece geçtiğimiz yirmi yıl içerisinde doğmuştur.²⁸ Günümüz küreselleşmiş ortamında dünyanın farklı yanlarındaki bireyler güçlü bir şekilde birbirleri ile bağlanmışlardır ve yerel sivil birlikleri bile sık sık küresel yasalara, mevzuat çıkaran kurumlara ve küresel sosyal yapılara atıfta bulunmaktadır.²⁹ Yerel muadillerinin aksine küresel sivil toplumun ait olduğu belirli bir bölge söz konusu değildir, fakat küresel sivil toplumdaki her faaliyetin bölgesel, ulusal ve yerel açıları ve çıkarımları söz konusudur.

ii. Çatışma Sonrası Toplum

Sivil kargaşa ve çatışma, yerel ve ayrıca global sivil toplumu etkili bir şekilde şekillendirip dönüştürmektedir. Bu nedenle çatışma sonrası bir bağlamda bir toplumun özelliklerine bakmak önemlidir. Çatışma durumlarında yaşanan dönüşümler yerel sivil toplum ve sivil toplumun üyeleri tarafından oluşturulan hükümetlerinin geleceğini etkiler. Çatışma genellikle sosyal bağlar, aileler, kimlik, güven ve umudu tahrip ederek toplumları değiştirir.³⁰ Topluluklar arasındaki güvenlik duygusu kaybolur ve devletin başarılı bir yeniden inşası için ön koşul olarak yeniden tesis edilmesi gerekir.

---

28 Kaldor, Mary (2003), 'Küresel Sivil Toplum Fikri', *International Affairs*, Cilt. 79:3, s. 587

29 Scholte, Jan Aart (2007), 'Küresel Sivil Toplum – Demokrasi için Fırsat ya da Engel?', *Development Dialogue*, Cilt. 49, s. 19

30 Collier, Paul (2000), '*Çatışma Sonrası Topluluklar için Politika: Nükseden Çatışma Risklerini Azaltmak*', Siyasal Şiddetin Ekonomisi Konferansı, s. 2 – 3

Bir başka sorun da çatışma sonrasında sivil toplumun faaliyetlerinin normale dönmesine yardımcı olacak okullar ve hastaneler gibi altyapının bulunmamasıdır. Çatışma sonrası durumlardaki bir diğer zorluk da eski askerlerin sivil topluma yeniden katılımlarıdır. DDR (Silahsızlanma, Geri Dönüş ve Yeniden Katılım) programlarının başarılı bir şekilde topluma yeniden katılımlarını sağlamak üzere böylesi kişilerin özel ihtiyaçları ile ilgilenmeleri gerekmektedir.³¹ Bu genelde, yeniden katılımı güvence altına almak ve kolaylaştırmak üzere ilk olarak kurulması gereken çatışma sonrası zayıf sivil toplumun nedeniyle engellenmektedir.

Yaralanma ve ölüm oranları belirgin olmaya devam ederken çatışma sonrası durumlarda güvensizlik sorunu ile baş etmeye çalışan bireylerin hayat kalmak için başvurdukları yolun genelde topluluklar olduğu görünmektedir. Çatışmanın üstesinden gelmede topluluklar, sıklıkla sivil toplumun ilk birlikleridir, zira daha önce varolan geleneksel örgütlenme formları ile tekrar bağlantı kuramazlar. 'yılların şiddeti, baskısı ve uluslararası müdahalelerin olumsuz etkileri nedeniyle düzenleme mekanizmasının zayıf kaldığı' çatışma sonrası durumlarda gelenekler hatta daha önemlidirler.³² Bu nedenle eski savaşçıların yaralarını saran topluluklara ve sivil topluma yeniden katılımları hayati bir adımdır.

---

31 Ball, Nicole (2006), 'Silahsızlanma, Geri Dönüş ve Yeniden Katılım: Haritalandırma Meseleleri, Çıkmazlar ve Kılavuz İlkeler', *Hollanda Uluslararası İlişkiler Enstitüsü*, s. 4 – 5

32 Pouligny, Béatrice (2005), 'Sivil Toplum ve Çatışma Sonrası Barışın İnşası: 'Yeni' Topluluklar Yaratmayı Amaçlayan Uluslararası Programların Muğlaklıkları', *Security Dialogue*, Cilt. 36:4, s. 598

Bir çatışma sonrasında sivil toplumun yeniden inşası önemlidir, zira sivil toplum ve devlet arasındaki yakın ilişkiden kaynaklı olarak sivil toplumun devletlerin hükmetme yetileri üzerinde güçlü bir etkileri söz konusudur. Bu nedenle, çatışma sonrası sivil toplum güvenlik duygusunun (yeniden) kazanılması ve gelecekteki çatışmaların önlenmesi için güçlü bir yönetime ihtiyaç duyar.³³

d. Sivil Toplum ve Siyasi Yönetişim arasındaki Etkileşim

Sivil toplumu siyasi yönetime bağlayan tanımla ilgili iki farklı yaklaşım söz konusudur. Birincisi halk tarafından kurulan birliklerin vatandaşların demokratik alandaki eylemlerini şekillendirdiğini vurgular. İkincisi de sivil toplumun devletten bağımsız olduğunu bunun da baskı gruplarının tiranlık rejimlerine karşı direniş sergilemesine imkan sağladığını ileri sürer.³⁴ Bu çalışmanın amacı için, sivil toplum vatandaş birliklerinin sosyal alanı belirleyen kuralları siyasi parti katılımı ile şekillendiren siyasi alanı kapsayacaktır. Bu açıdan, devlet ve sivil toplum arasında açık bir ayrım söz konusu değildir, zira dayanışma grupları, düşünce kuruluşları, kadın eylem ağları, insan hakları savunucuları, emek örgütleri ve yerel topluluklar gibi sivil toplum birlikleri yönetişimi etkileyebilmektedirler.

Devlet kurumlarının yeniden tesisi sürecindeki sivil toplum etkisi

---

33 Pouligny, Béatrice (2005), 'Sivil Toplum ve Çatışma Sonrası Barışın İnşası: 'Yeni' Topluluklar Yaratmayı Amaçlayan Uluslararası Programların Muğlaklıkları', *Security Dialogue*, Cilt. 36:4, s. 596

34 Foley, Michael W., Edwards, Bob (1996), 'Sivil Toplum Paradoksu', *Journal of Democracy*, Cilt. 7:3, s. 1 – 2

önemlidir. Sivil toplum katılımcıları ‘mevcut idare şeklinin bir üyesi olarak’ sorumluluklarını yerine getirir ve haklarını talep etmek için kullandıkları pratiklere dahil olur ve ‘belirli bir kamu meselesi çevresinde mobilize olur’³⁵ Bu durum esas olarak sivil toplum tarafından yönetimin şekillendirilmesi için kullanılan siyasi partileri ifade eder. Siyasi katılım, ‘hükümet personelinin seçilmesini ve/veya bunların eylemlerini etkilemeyi az çok doğrudan amaçlayan özel vatandaşların legal faaliyetleri’ olarak tanımlanmaktadır.³⁶ Siyasi partiler bu nedenle yönetim ve sivil toplum arasındaki en güçlü bağ olarak görülmektedir. Özellikle de demokrasiler bağlamında, siyasi partilerin seçim süreçleri aracılığıyla hükümet üzerinde güçlü bir etkisi söz konusudur.³⁷

Sivil toplum alanında topluluk veya soya katılıma odaklanan başka bir katılım türü daha söz konusudur. Buradaki katılımcılar ‘en çok kalkınma alanında farklı hizmet türleri ve katılım imkanları sunan, hükümet programlarından yararlanandır’.³⁸

---

35 Scholte, Jan Aart (2007), ‘Küresel Sivil Toplum – Demokrasi için Fırsat ya da Engel?’, *Development Dialogue*, Cilt. 49, s. 17

36 Nie ve Verba (1972), *Amerika’da Katılım: Siyasal Demokrasi ve Toplumsal Eşitlik*, Chicago: Chicago Üniversitesi Yayınları (1972), s. 2

37 Bara, Judith ve Pennington, Mark (2009), *Karşılaştırmalı Siyaset*, Londra: SAGE, s. 229

38 Gaventa, John, Valderrama, Camilo (1999), ‘Katılım, Vatandaşlık ve Yerel Yönetişim’, *Kalkınma Çalışmaları Enstitüsü*, Haziran 21 – 24, 1999, internet adresi: http://www.pnet.ids.ac.uk/docs/Other/participation%20citizenship%20and%20local%20governance_gaventa.pdf (erişim tarihi 03.07.2012), s. 2

Bu nedenle sivil toplum ve hükümet arasında ya katılımcıların siyasi meselelere dinamik katılımı ya da hükümet faaliyetlerinden yararlanmaları yoluyla nitelendirilmiş hem aktif hem de pasif bir bağ söz konusudur.

Sağlık hizmeti, acil durum yardımları, eğitim ve güvenlik gibi temel hizmetleri sunarak toplum güçlendirilmesine yardımcı olurlar. Bu, çatışma sonrasında siyasi meşruluğu kazanma ve vatandaşların durumu düzelme ve ayrıca çatışmanın nüksetmesi riskinin azaltılmasında özellikle önemlidir.³⁹ Çatışma sonrası durumlarda, dışarıdan aktörlerin rolü de önemlidir, zira donörler sıklıkla hükümetlere vatandaşların siyasi katılımının güçlendirilmesi baskı uygularlar.⁴⁰

---

39 Pouligny, Béatrice (2005), 'Sivil Toplum ve Çatışma Sonrası Barışın İnşası: 'Yeni' Toplumlara Yaratmayı Amaçlayan Uluslararası Programların Muğlaklıkları', *Security Dialogue*, Cilt. 36:4, s. 596

40 Gaventa, John, Valderrama, Camilo (1999), 'Katılım, Vatandaşlık ve Yerel Yönetişim', *Institute of Development Studies*, Haziran 21 – 24, 1999, internet adresi: http://www.pnet.ids.ac.uk/docs/Other/participation%20citizenship%20and%20local%20governance_gaventa.pdf (erişim tarihi 03.07.2012), s. 3

II. Yönetişim Modelleri

a. Yerleşik Demokrasiler

i. Özellikler

1970'lerden önce demokrasiler genellikle, her dört devletten birinden daha azınının demokratik olduğu küçük, 'homogen bir grup' olarak görülürken artık demokratik rejimlerin sayı ve çeşitliliğindeki artışa ve böylece de geniş heterojen grupları oluşturduğuna şahitlik ediyoruz. Başka bir deyişle, modern dünyadaki demokrasiler çok farklı şekillerde karşımıza çıkabilmekte ki bu durumda bu demokrasileri birbirleri ile karşılaştırma olanağı sunmaktadır. Ama yine de, Haynes'a göre, kendisini demokratik olaran gören tüm modern politik sistemlere uygulanabilecek birkaç temel özelliklik belirlenebilir:⁴¹

- Seçilmiş yasama organı dahil demokratik kurumlara sahip olma.
- Vatandaşlar arasında, göreceli siyasi eşitlik gibi demokratik ilkelerin sürdürülmesi ve halk tarafından seçilen ve kontrol edilen hükümetler,⁴² özgür ve ayrımcılık yapmayan seçimler, ifade özgürlüğü ve bireylerin kamu mevkileri için aday olma hakkı.
- Devlet ve toplum arasında kurumsallaştırılmış bağ (ör: seçimler yoluyla)
- Ulusal politika belirlenmesinde nispeten az veya hiç bir etkisi olmayan silahlı kuvvetler

---

41 Haynes, Jeffrey (2005), *Küreselleşen bir Dünyada Karşılaştırmalı Siyaset*, Polity Press: Cambridge, s. 18 – 19

42 Beetham, D. (1999), *Demokrasi ve İnsan Hakları*, Cambridge: Polity

---

- Benzer ekonomik hedefleri ve siyasi kaygıları paylaşan bölgesel ve/veya uluslararası toplum içinde yer alan diğer demokratik rejimler ile arasında varolan dayanışma ve ittifak düzeyleri.

Demokrasiyi tanımlamada ortaya çıkan ikinci zorluk ise demokrasinin ‘yerleşik’ veya ‘dayanıklı’ olarak görülebilmesi için bir noktanın belirlenmesidir. Linz ve Stepan ‘demokratik dayanıklılığın davranışsal, tutumsal ve anayasal boyutları kapsadığını’ ileri sürmektedirler.⁴³ Davranışsal olarak, bir demokrasi hiç bir aktörün demokrasi dışı bir rejim kurmaya teşebbüs ederken azımsanmayacak kaynakları kullanmadığı zaman dayanıklıdır. Ayrıca, vatandaşların çoğunun kolektif yaşamı idare etmenin en iyi yolunun demokratik prosedürler ve kurumlar olduğuna inanmaları gerekmektedir. Anayasal olarak demokrasi, hükümet ve hükümet dışı güçlerin çatışmayı ‘yeni demokratik süreç’ yoluyla ‘belirli yasa, prosedür ve kurumlar’ çerçevesinde çözdüğü durumda benimsenir.⁴⁴ Bu tasnifler siyasi istikrarı, uluslararası devlet ve devlet dışı aktörler tarafından meşru görülen yerleşik demokrasilerin hayati bir boyutu olarak kabul etmemize yol açar.

---

43 Linz, J., Stepan, A. (1996), *Demokratik Dönüşüm ve Dayanıklılığın Sorunları. Güney Avrupa, Güney Amerika ve Komünizm Sonrası Avrupa*, Baltimore ve Londra: Johns Hopkins Üniversitesi Yayınları, s. 6

44 Haynes, Jeffrey (2005), *Küreselleşen bir Dünyada Karşılaştırmalı Siyaset*, Polity Press: Cambridge, s. 19

---

ii. Siyasi Kurumlar

Siyasi kurumların tanımına, farklı seçimler ve seçim sistemlerinin ile anayasalar ve yasal çerçevelerin irdelenmesi ile devam edilecektir.

Anayasalar ve Yasal Çerçeve hukuk ve siyaseti bir araya getirerek bir dizi yazılı resmi kurallar sağlayarak devletin başarılı bir şekilde yönetilmesi için gereklidir. Bu kurallar ‘diğer tüm legal normların nasıl yapılacağını, uygulanacağını, hayata geçirileceğini ve yorumlanacağını belirlerler’.⁴⁵ Ayrıca, bu kurallar ‘devlet otoritesinin resmi kaynağı’ olarak görülürler çünkü bunlar yassama, yürütme ve mahkemeleri tesis eder ve böylece hükümete yasaları yapma, uygulama, hayata geçirme ve yorumlama yetkisini verirler. Yerleşik demokrasilerde, anayasalar ve yasal çerçeve ‘iktidarın, yöneticiler tarafından kontrolsüz kullanımını’⁴⁶ yasal olarak sınırlayarak ve ‘yüksek mahkeme ve anayasa mahkemesi şeklinde hükümetin müdahalesine’⁴⁷ karşı koruma haklarını belirleyerek devletin bir temelini oluştururlar. Bu anayasa mahkemesi, anayasa ile ilgili koruma sorumluluklarının yerine getirilmesinden sorumludur ve Güney Afrika örneğinde olduğu gibi Hakikatleri Araştırma ve Uzlaşma Komisyonları ile olduğu gibi demokratikleşme sürecinde önemli bir rol oynayabilir.⁴⁸

---

45 Caramani, Daniele (2008), *Karşılaştırmalı Siyaset*, Oxford: Oxford Üniversitesi Yayınları , 219

46 Haynes, Jeffrey (2005), *Küreselleşen bir Dünyada Karşılaştırmalı Siyaset*, Polity Press: Cambridge, s. 29

47 Caramani, Daniele (2008), *Karşılaştırmalı Siyaset*, Oxford: Oxford Üniversitesi Yayınları, s. 219

48 Bakınız Bölüm IV.b.iv.

Yerleşik demokrasilerin bir başka özelliğini ortaya koyan diğer kurumsal yapılanmalar ise seçimler ve seçim sistemleridir.

Seçimler ve Seçim Sistemleri: gerçek anlamda rekabetçi olan özgür ve adil seçimlerin varlığı demokratik bir ilkedir. Seçim sisteminin rolü, seçimlerin nasıl yapılacağı, oyların bir sonuca nasıl dönüşürüleceği ve kurulacak hükümetin türünü de belirterek hangi çıktıların bekleneceğinin belirlemektir.⁴⁹ Seçim sistemlerinin çeşitliliği karmaşıktır ve bu nedenle bir tipoloji çıkarmak zordur. Bu raporun amacı için, seçim sistemlerini ‘orantılı’ çıktılar veya ‘orantısız’ çıktılar olarak kategorilere ayıran basit bir tasnif kullanmak yeterli olacaktır. Orantılı sistemler, her bir partinin seçimde kazandığı kürsü sayısının aldıkları oy sayısı ile uyumlu olmasını garantilerler.⁵⁰ Orantılı seçim sistemleri ayrıca ‘orantılı temsil’ olarak da adlandırılmakta ve Orta ve Doğu Avrupa ile Latin Amerika’daki en yaygın türü oluşturmaktadır. Bu sistem seçiminin odağını ve oylamanın yapısını ‘aday temelli bir oydan parti temelli bir oya’ olarak yapılandırır.⁵¹ Orantısız sistemde ise, bunun aksine, partilerden bir tanesinin diğerlerine göre açık bir kürsü çoğunluğuna sahip olmasının güvence altına alınması daha önemlidir, ki bu da istikrarlı ve güçlü yönetişimi öngörüsünü artırır.⁵²

---

49 Boix, Carles (1999), ‘Oyunun Kurallarını Koymak: Gelişmiş Demokrasilerde Seçim Sistemi Tercihi’, *The American Political Science Review*, Cilt. 93:3, s. 609

50 Haynes, Jeffrey (2005), *Küreselleşen bir Dünyada Karşılaştırmalı Siyaset*, Polity Press: Cambridge, s. 22

51 Bara, Judith and Pennington, Mark (2009), *Karşılaştırmalı Siyaset*, Londra: SAGE, s. 100

52 Leduc, Lawrence, Niemi, Richard G. ve Norris Pippa (2010), *Demokrasileri Karşılaştırmak 3: 21. Yüzyılda Seçimler ve Oy Verme*, Londra: SAGE, s. 26

Orantısız çıktılar tasnifinde, teamül iki farklı seçim formülü kullanılması yönündedir: çoğulculuk ve çoğunluk. Çoğulculuk sistemi⁵³ en sık kullanılan iki sistemden biridir ve kazananın oyların çoğunluğunu alması yerine diğer tüm adaylardan daha fazla oy alması özelliği ile öne çıkar. Çoğunluk formülünde⁵⁴ kazananın oyların çoğunluğunu alması, gerekirse ikinci turda elde etmesi, gereklidir. Seçilen seçim sistemi devlette varolan partilerin sayısı ve ayrıca kadınlar ve azınlıkların hükümetteki temsiline olumsuz bir etki edebilir, zira örneğin ABD’de kullanılan iki parti sistemi dominant iki partiden birinin ajandasına dahil olmak dışında azınlıkların çıkarları için ayrıca bir alan sağlamamaktadır.

Siyasi Partiler ve Parti Sistemleri: Siyasi partiler ve parti sistemlerinin tanımlanmaları gerekir çünkü bunlar sadece demokrasiler için değil ayrıca birçok otoriter ve totaliter rejim için esastırlar. Diğerleriyle birlikte, bunlar hükümeti doğrudan veya dolaylı olarak etkiler ve aktif katılımı destekleyerek sivil toplumun dahil olmasını teşvik eder. Demokrasilerde siyasi partiler merkezi aktörlerdir çünkü hükümeti kuranlar partilerdir.

---

53 Çoğulculuk formülü ülkelerin yaklaşık yüzde 20’sinde kullanılmaktadır, bunlar arasında Amerika Birleşik Devletleri ve Birleşik Krallık da bulunmaktadır. Leduc, Lawrence, Niemi, Richard G. ve Norris Pippa (2010), *Demokrasileri Karşılaştırmak 3: 21. Yüzyılda Seçimler ve Oy Verme*, Londra: SAGE, s. 27

54 Çoğunluk formülü ülkelerin yaklaşık yüzde 13’ünde kullanılmaktadır ve çoğulculuk sistemine göre daha az popüler olsa da, önde gelen istikrarlı iki demokrasi tarafından kullanılmaktadır- Avustralya ve Fransa. Leduc, Lawrence, Niemi, Richard G. ve Norris Pippa (2010), *Demokrasileri Karşılaştırmak 3: 21. Yüzyılda Seçimler ve Oy Verme*, Londra: SAGE, s. 28

Rekabete dayalı seçimlerin sürdürülmesi ve seçmenlere adaylar ve seçmenleri ilgilendiren meseleler arasından seçim yapma şansı tanımak siyasi partilerin sorumluluğudur. Ayrıca, siyasi partiler ve parti sistemleri zaten varolan siyasi sisteme yeni vatandaşları dahil ederek demokrasinin istikrara kavuşturulmasında hayati bir rol oynayabilirler.⁵⁵

Karşılaştırmalı araştırmalar genelde dört farklı parti sistemini öne çıkarmaktadırlar: etkili parti sistemleri, minimal parti sistemleri, kitlelerin hakim olduğu parti sistemleri ve elitlerin hakim olduğu parti sistemleri.⁵⁶ Etkili parti sistemlerinde yüksek derecede kontrol ve temsiliyet söz konudur. Minimal parti sistemlerinde, bunun tersine, düşük kontrol ve temsiliyet söz konusudur. Kitlelerin hakimiyetindeki parti sistemlerinde düşük kontrol ve yüksek temsil varken elitlerin hakimiyetindeki parti sistemlerinde düşük temsiliyet ve yüksek kontrol düzeyi söz konusudur. Bu farklı parti türleri demokrasiler sıkça kullanılan üç farklı sistemde toplanabilirler.

İlk grup, dominant parti sistemidir. Bu sistemde, bir parti diğer tüm partilerden fazla olarak hükümeti uzun süreler elinde tutan partidir. İkincisi iki partili sistemdir. Bu sistemde de genellikle iki büyük parti iktidar için yarışır.

---

55 Caramani, Daniele (2008), *Karşılaştırmalı Siyaset*, Oxford: Oxford Üniversitesi Yayınları, s. 314

56 Haynes, Jeffrey (2005), *Küreselleşen bir Dünyada Karşılaştırmalı Siyaset*, Polity Press: Cambridge, s. 28

Üçüncü örnek ise çok partili sistemleri kapsar ve bu sistemlerin özelliği orantılı temsilin öne çıkmasıdır.

iii. Hükümet Yapılanmaları

Yerleşik demokrasilerde hükümet yapılanmaları farklı yollarla düzenlenebilir. Yürütme branşının üç temel tipi, başkanlık, parlamentarizm ile yarı başkanlıktır ve her zaman bu devletlerin seçim süreci ile bağlı olduğu ve anayasalar tarafından kısıtlanmaları temeline dayanır.

Parlamentar Sistemler ‘sorumlu hükümet’ özelliği ile öne çıkarlar ve bu hükümetin üyeleri aynı zamanda mecliste de otururlar ki bu da yürütme ve yasama organları arasındaki farkı iç içe geçirir. Bu durum sıklıkla daha istikrarlı ve etkili hükümet sonucunu doğurur. Parlamentar sistemlerde ‘hükümetin başı’ (başbakan, şansölye, vb.) normalde ‘devlet başkanı’ndan (cumhurbaşkanı veya kral) farklıdır. Hükümetin başı genelde ya parlamento tarafından seçilir ya da devlet başkanı tarafından farklı süreçlerle atanır. Buna ek olarak, başbakan ve bakanlar kurulu parlamento tarafından ‘güvensizlik oyu’ ile görevden alınabilir ve bazı ülkelerde aynı oylama ile alternatif bir hükümet tarafından yerinin doldurulması şarttır.⁵⁷ Birçok parlamenter sistemde devlet başkanının, genelde başbakan veya hükümetin teklifi üzerine, parlamentoyu feshetme yetkisi bulunmaktadır.

---

57 Lijphart, Arend (2004), ‘Bölünmüş Topluluklar için Anayasa Tasarlanması’, *Journal of Democracy*, Cilt. 15:2, s. 103 – 104

Başkanlık Sistemleri'nde başkanın kabinesi 'hükümet' de dahil 'tek kişilik' yürütme özelliği ile öne çıkar. Başkanlık rejimlerinin kilit özelliklerinden biri, yürütme ve yasamanın birbirinden ayrı olmasıdır. Ayrıca, başkan doğrudan veya neredeyse doğrudan bir şekilde halk tarafından belirli bir süreliğine seçilir ve seçilmesinin ardından hükümetin üyelerini atar, çoğunlukla da yasamanın onanıyla. Fakat, başkan 'siyasi olarak yasamaya karşı sorumlu' değildir.⁵⁸ Bahsetmeye değer bir başka boyut ise, başkanın destek için 'partilerarası bir koalisyona' dayandığı devletlerdir, ki bu durum çok partili hükümetlerde söz konusu olabilir. Başkanlığı, karşıt çoğunluk nedeniyle yasamayı felce uğratabilir. Başkanın vetolarını aşabilmek için hükümette ihtiyaç duydukları oya ulaşırlarsa yasama artık işleyemez hale gelebilir.⁵⁹

Karma sistemler olarak da bilinen **Yarı Başkanlık Sistemleri**, parlamenter ve başkanlık sistemlerini karışımıdır. Bu sistemin temel özelliği 'siyasi rolü belirlenmiş ve seçimle iş başına gelmiş bir başkan ile meclise karşı sorumlu olan başbakan ve bakanlar kurulundan oluşan' ikili yürütmedir.⁶⁰ Ayrıca, başbakan parlamentoya karşı sorumludur ve yasamada oturur.⁶¹

---

58 Caramani, Daniele (2008), *Karşılaştırmalı Siyaset*, Oxford: Oxford Üniversitesi Yayınları, s. 193

59 Haynes, Jeffrey (2005), *Küreselleşen bir Dünyada Karşılaştırmalı Siyaset*, Polity Press: Cambridge, s. 35

60 Calvert, P. (2002), *Karşılaştırmalı Siyaset. Bir Giriş*, Harlow: Longman, s. 61

61 Haynes, Jeffrey (2005), *Küreselleşen bir Dünyada Karşılaştırmalı Siyaset*, Polity Press: Cambridge, s. 35

Bu sistemin temel zayıflığı ise, ‘belirgin bir anayasal otoriteye’⁶² sahip başkan ile parlamentodaki çoğunluğun desteklediği başbakan arasında anlaşmazlık çıkması ihtimalidir.

b. Geçiş Dönemi Demokrasileri ve Karma Rejimler

i. Özellikler

‘Karma rejim’ kavramı demokrasi ve otoriter rejim arasına yerleştirilebilecek bir hükümet sistemini tanımlamak için kullanılmaktadır. Bu kavram, devletin daha demokratikleşmemesi olgusu ile genellikle ‘geçiş dönemi demokrasisi’nden ayrılır. Karma rejimler ve geçiş dönemi demokrasileri kavramları daha çok, demokratik ve demokratik olmayan unsurları birleştiren yönetim modellerine daha genel bir yaklaşım ve tanım sağladıkları için seçilmişlerdir.

Karma rejimin kilit özelliklerinden biri karma rejimli devletin sadece kısıtlı bir erişim sağlaması ve bu nedenle sadece kısmen ‘özgür’ olarak görülmesidir; bu rejimler sıklıkla ‘nispeten özgür ve adil seçimleri güçlü, merkezi hükümet formu ile’ bağdaştırılır.⁶³ Fakat, vatandaşların kısmen özgür olması gerçeği siyasi sistemin ille de istikrarsız olduğu anlamına gelmemektedir. Siyasi sistemlerin istikrarı sıklıkla, seçimler gibi demokratik unsurlarla güçlendirilmiş köklü iktidar tekellerinin kuruluşuna kadar uzanmaktadır.

---

62 Soberg Shugart, Mathew (2005), ‘Yarı Başkanlık Sistemleri: İkili Yürütme ve Karma Otorite Şablonları’, *French Politics*, Cilt. 3, s. 324

63 Haynes, Jeffrey (2005), *Küreselleşen bir Dünyada Karşılaştırmalı Siyaset*, Polity Press: Cambridge, s. 38 – 39

Bu nedenle, devletlerin tarihi arkaplanları demokratik yönetişime evrilmelerinde önemli bir rol oynamaktadır.

ii. Siyasi Kurumlar

Demokrasiler gibi geçiş dönemi demokrasileri ve karma rejimler de bir dizi siyasi enstitüye sahiptirler, ki bu durumda bunlar genellikle yönetişim sisteminin diğer demokratik olmayan unsurlarını tamamlarlar.

Anayasalar ve yasal çerçeveler demokrasiye geçişin temeli olarak görülebilirler. Genelde, önceki iktidar kaynağının ortadan kaldırılması ve siyasi sürecin kurulması gerekir; genellikle anayasal reformlar ile başlayan bir gelişmedir bu. Demokratik siyasi kurumları ve çalışmalarını tanımlayarak demokratikleşme süreci için ‘zemin oluşturan ve sürece resmiyet kazandıran demokratik bir anayasadır.’⁶⁴ Yakın zamandan bir örnek olan Irak’ta 2005 yılında yapılan ilk özgür seçimler sonucunda demokratikleşme ve ülkenin siyasi istikrarı için bir anayasa taslağı hazırlayabilen geçici bir hükümet kurulmuştur.⁶⁵ Hayati olan anayasanın, olağan bir demokraside bir başkanın sahip olabileceği güçten daha fazlasını toplamasına engel olan ‘denetim ve denge’ ilkesini uygulama yetisidir.⁶⁶

---

64 Haynes, Jeffrey (2005), *Küreselleşen bir Dünyada Karşılaştırmalı Siyaset*, Polity Press: Cambridge, s. 48

65 Katzmann, Kenneth (2011), ‘Irak: Siyaset, Yönetişim ve İnsan Hakları’, *Kongre Araştırması Servisi*, s. 1 – 2

66 Padovano, Fabio, Sgarra, Grazia ve Fiorino, Nadia (2003), ‘Yargı Branşı, Dengeler ve Frenler ve Siyasi Hesap Verme’, *Constitutional Political Economy*, Cilt. 14, s. 47 – 48

Seçimler ve seçim sistemleri demokrasilerin en temel özelliklerinden biridir. Bir seçimin demokratik olarak görülebilmesi için, yaygın Batı söyleminde seçimin şeffaf, erişilebilir ve rekabetçi bir usulde yapılmış olması gereklidir. Otoriter veya totaliter bir rejimin yıkılmasının ardından yapılan ilk seçimlerde genelde yüksek bir seçmen katılım oranı olur, ‘otoriter rejim sonrası yeni bir rejimin kuruluşuna’ damgasını vurur.⁶⁷ Bugün, Batı fikirleri seçimlerin gerçek anlamda demokratik olarak kabul edilmeleri için ‘özgür ve adil’ olmaları ve tercihen evrensel oy hakkını içermeleri gereğini şart olarak görmektedirler. Ama yine de otoriter rejimler sıklıkla bir tür seçim veya bu tür bir söylemi benimseyerek demokratik ilkeler yanılması yaratırlar.⁶⁸ Birçok yazar, otoriter sistemlerde seçimlerin yapılmaya başlanması demokratik eğilimleri geliştirmenin bir yolu olarak görülebileceğini ileri sürmektedirler. Diğer bazıları ise seçimlerin tek başına ille de demokratik unsurların ve demokrasiye geçişin güçlendirilmesine yol açmayacağını ileri sürmektedirler.⁶⁹

Siyasi toplum ve parti sistemleri geçiş dönemi demokrasilerine önemlidirler zira bunlar demokrasinin temellerinden biridir. Bir ülkenin siyasi coğrafyasının, demokratik, özgür ve demokratik seçimlere katılımı güvence altına alması için çok yönlü ve rekabetçi olması gereklidir. Özellikle de ülke içindeki bir çatışma sonrasında

---

67 Haynes, Jeffrey (2005), *Küreselleşen bir Dünyada Karşılaştırmalı Siyaset*, Polity Press: Cambridge, s. 41

68 Schedler, A. (2002), ‘Manipulasyon Menüü. Demokrasiziz Seçimler’, *Journal of Democracy*, Cilt. 13:2, s. 37 – 38

69 Morse, Yonatan L. (2012), ‘Seçim Otoriterliği Çağı’, *World Politics*, Cilt. 64:1, s. 173

siyasi sistemini değiştiren bir devlette siyasi partiler ve siyasi toplumun yeniden tesisi istikrar için hayati önem taşımaktadır. Bununla birlikte, geçmişte demokratik deneyimleri olan ülkelerde siyasi parti sistemleri tesis etmek daha kolay olmaktadır.

Yerleşik demokrasiler ve geçiş dönemi demokrasileri ve/veya karma rejimler arasındaki temel farklardan biri siyasi partilerin uğruna rekabet ettiği amaçtır. Yerleşik demokrasilerde siyasi partiler seçimleri kazanmak için rekabet ederken geçiş dönemi demokrasilerindeki güdülerini 'siyasi kuralların adil bir şekilde uygulanmasıdır'.⁷⁰

Geçiş dönemi demokrasilerinin çoğunun, çoğulculuk yöntemine dayanan iki partili bir sistem yerine orantılı temsiliyete dayalı çok partili bir sistemi seçtikleri görülmektedir.⁷¹ Çok partili sistemin tercih edilmesinin temel nedeni devlet içerisindeki azınlara daha fazla dahil olma imkanı tanınması ve bu nedenle çatışmanın nüksetmesi veya geçiş dönemi süresince ülkenin siyasi istikrarsızlığa düşmesi riskini azalmasıdır. Nispeten yüksek seviyede devam eden şiddet ve ayaklanmalara rağmen Irak, seçimlere katılım için orantılı temsile dayanan çok partili sistemin uygulanmaya başladığı bir örnek sunmaktadır.⁷²

---

70 Morse, Yonatan L. (2012), 'Seçim Otoriterliği Çağı', *World Politics*, Cilt. 64:1, s. 166

71 Güney Afrika, Kuzey İrlanda ve Irak örnek olay çalışmaları buna örnektir. Haynes, Jeffrey (2005), *Küreselleşen bir Dünyada Karşılaştırmalı Siyaset*, Polity Press: Cambridge, s. 45

72 Katzmann, Kenneth (2011), 'Irak: Siyaset, Yönetişim ve İnsan Hakları', *Kongre Araştırması Servisi*, s. 1 – 2.

---

iii. Hükümet Yapılanmaları

Geçiş dönemi demokrasilerinde, altulusal idarelerin kurulması tamamen demokratikleşmede önem taşımaktadır. Orta ve Doğu Avrupa'daki eski komünist ülkeler demokrasiye geçişlerini altulusal hükümet yapılarını uygulayarak gerçekleştirmişlerdir. Özellikle Macaristan, Polonya ve Çek Cumhuriyeti 'uygulanabilir altulusal hükümet yapılanmalarının' uygulanması ile başarılı olmuşlardır, bu da esas olarak bu ülkelerin zaten çoğulcu bir geleneğe sahip olmalarından kaynaklanmaktadır.⁷³ Bu altulusal hükümet yapılanmaları aynı zamanda iktidarın ademi merkezietçi bir şekilde dağıtılmasının yolu olmuştur. Ademi merkezietçi iktidar dağılımının önemi 2003 yılındaki ABD işgalinin ardından devletin yeniden inşasında altulusal hükümetin kurulduğu Irak örneğinde görülebilir. Irak dışında, yerel yönetim genelde hizmet sunumunun hızının artırılması, etnik veya bölgesel çatışmalar ile ilgilenilmesi ve ulusal hükümetin meşruluğunun altulusal bir düzeyde artırılması gibi çeşitli olumlu etkiler ile bağdaştırılmıştır.⁷⁴

Ulusal hükümet, geçiş dönemi demokrasiler ve karma rejimlerde birçok farklı şekilde düzenlenebilir. Otoriter rejim sonrası birçok Latin Amerika ülkesi örneğin geleneksel olarak başkanlık sistemlerini benimseme eğilimindedir, bu da güçlü siyasi liderler tarihi ile kısmen açıklanabilir.

---

73 Haynes, Jeffrey (2005), *Küreselleşen bir Dünyada Karşılaştırmalı Siyaset*, Polity Press: Cambridge, p. 49

74 Brinkerhoff, Derick W., Johnson, Ronald W. (2009), 'Kırılgan Devletlerde Ademi Merkezieteye dayalı Yerel Yönetişim: Irak'tan Ders Çıkarmak', *International Review of Administrative Sciences*, Cilt. 75:4, p. 586

Bu tür siyasi yürütme ile ilgili temel sorunlardan biri ‘aşırı başkanlık yetkilerinin’ nasıl önlenebileceği sorudur.⁷⁵ Bir çok örnekte, özellikle Orta ve Doğu Avrupa’da, başkanın gücü sürekli azalırken parlamenter boyut zamanla daha çok güçlenmiştir; bunun örnekleri arasında Macaristan, Çek Cumhuriyeti ve Slovakya da bulunmaktadır.⁷⁶ Bununla birlikte, ‘parlamenter-tipi kurumların’ ‘temsil etmeyen başkanlık sistemleri’ olan ülkelere göre genelde ‘demokratik bütünleşme şansının daha yüksek olduğu’ düşünülmektedir.⁷⁷ Bu durum, yasamanın felç olması, yeteri kadar kullanılmamış devlet kurumlarında yolsuzluğun büyümesi gibi başkanlıktan dolayı çıkabilecek birçok sorundan ve yargı bağımsızlığının başkanı karşı bir denge ağırlığı geliştirilmesinde hayati bir önem taşıması gerçeğinden kaynaklanmaktadır.⁷⁸ Bir başka sorun da askeri destektir. Başkanlık sistemlerinde başkan bazı durumlarda askeriyenin büyük desteğini arkasına alabilir ki bu da başkanın aşırı güç düzeyinin tehlikeli bir şekilde kendinde toplamasına yol açabilir.⁷⁹

---

75 Haynes, Jeffrey (2005), *Küreselleşen bir Dünyada Karşılaştırmalı Siyaset*, Polity Press: Cambridge, p. 52

76 Hague, Rod, Harrop, Martin (2001), *Karşılaştırmalı Hükümet ve Siyaset. Bir Giriş* (5. Baskı), Basingstoke: Palgrave, s. 251-253

77 Haynes, Jeffrey (2005), *Küreselleşen bir Dünyada Karşılaştırmalı Siyaset*, Polity Press: Cambridge, s. 54

78 Pérez-Liñán, Aníbal (2003), ‘Pugna de Poderes y Crisis de Gobernabilidad: ¿Hacia un nuevo presidencialismo?’ (İktidar Mücadelesi ve Yönetişim Krizi: Yeni bir Başkanlığa doğru mu?), *Latin American Research Review*, Cilt. 38:3, s. 150

79 Nagle, J. and Mahr, A. (1999), *Demokrasi ve Demokratikleşme.*

Karşılaştırmalı bir Perspektifte Komünizm Sonrası Avrupa, Londra: SAGE, s. 248

---

c. *Demokrasi Dışı Rejimler*

i. **Özellikler**

Freedom House tarafından 2003 yılında yapılan bir araştırmaya göre dünya çapında ‘özgür olmayan’ 48 ülke bulunmaktadır. Özgürlüğün salt ölçülmesi konsepti çok bir Batı konsepti iken Freedom House’un özgür olmayan toplumlar tanımınının temel siyasi hakların bulunmaması ve ‘temel medeni hak ve özgürlüklerden’ sistematik olarak mahrum bırakmaya odaklandığı hususu belirtilmeye değerdir.⁸⁰ En kötü not alan ülkeler arasında, genel kanıya göre sırasıyla diktatörlük, mutlak monarşi ve başarısız devlet olan Suriye, Suudi Arabistan ve Somali bulunmaktadır. Ayrıca, demokratik olmayan ülkelerin Ortadoğu, Kuzey Afrika, Sahara altı Afrika ve Pasifik Asya’da yaygın bir teamül olduğu görülmektedir.

⁸¹ Bu kategorideki ülkelerde genelde demokratik unsurlar bulunmamaktadır ve daha çok otoriter ve totaliter rejimlerden oluşmaya meyillidirler. Ama yine de en azından sömürgeci Batı çıkarlarının demokratik olmayan elitleri devam ettirme konusunda oynadığı tarihi rolü dikkate almadan böylesi totaliter eğilimleri bu bölgeler açısından doğalarından kaynaklı yerel bir hastalık olarak görmek yanlış olur.⁸² Otoriter rejimler, ‘özgürce davranma ve karşılık verme hakkı ve imkanı olmayan kişilere kendi değer ve kararlarını dayatan her türlü kurum ve yaklaşım’ olarak tanımlanmaktadır.⁸³

---

80 Freedom House (2012), *Dünyada Özgürlük 2012: Arap Baharı Ayaklanmaları ve Küresel Yankıları*, s. 4

81 Haynes, Jeffrey (2005), *Küreselleşen bir Dünyada Karşılaştırmalı Siyaset*, Polity Press: Cambridge, s. 56

82 Jones, Adam (2006), *Soykırım: Kapsamlı bir Giriş*, New York: Routledge.

83 Bealey, F. (1999), *Blackwell Siyaset Bilimi Sözlüğü*, Oxford: Blackwell, s. 21, 122

Başka bir deyişle otoriter rejimler iktidarlarını meşrulaştırmak için kullanılan bir ideolojiye bağlı değillerdir. ⁸⁴ Totaliter iktidar, topluma kendi aygıtları ile hükmeden devleti ifade eder, bu yüzden bunlar ‘devlet tarafından sıkı sıkıya kontrol edilen siyasi ve sosyal sistemlerdir’. ⁸⁵

Devletler farklı otoriter veya totaliter hükümdarlara sahip olabilirler; bunlar kral, diktatör ve askeri liderler olabilirler. Bunların iktidarı ele geçirme güdülerini ünvanları kadar farklıdır. Günümüz dünyasında, meşruluk iddalarında ideolojiler genellikle dinlerin yerini almaktadır. Bu nedenle, totaliter ve otoriter rejimler arasındaki esas fark, otoriter rejimlerin ‘politikaları ve politika belirlemede ve ayrıca ideoloji ve kurumlarında çeşitli olmaları iken’, ⁸⁶ totaliter iktidarın siyasi sadakati sağlamak ve politikalarını uygulamak için kontrol mekanizmaları kullanması gerçeğidir.

---

84 Caramani, Daniele (2008), *Karşılaştırmalı Siyaset*, Oxford: Oxford Üniversitesi Yayınları, s. 149

85 Haynes, Jeffrey (2005), *Küreselleşen bir Dünyada Karşılaştırmalı Siyaset*, Polity Press: Cambridge, s. 56

86 Caramani, Daniele (2008), *Karşılaştırmalı Siyaset*, Oxford: Oxford Üniversitesi Yayınları, s. 153

---

ii. Siyasi Kurumlar

Demokratik olmayan rejimlerde demokratik siyasi kurumlar neredeyse hiç bulunmazlar. Farklılıklar, ekonomik, sosyal ve dış politikalarda görülebilir. Tarihsel olarak, en bilinen örneklerden biri tamamiyle farklı bir ekonomik yapıyla ‘merkezi olarak planlanmış devlete ait ekonomi’ ile ortaya çıkan Stalin’in komünist rejimidir.⁸⁷ Bu durumda politikanın belirlenmesi yolu, demokratik devletlerdekinden keskin bir şekilde ayrılır, zira bu belirlemede hiç bir demokratik seçim etki sahibi değildi. Yeni politikalara ve uygulanmalarına karar veren genelde hükümdardır. Bununla birlikte, amaçları bir temsilci seçmek yerine iktidardaki rejimin meşrulaştırılmasının yozlaşmış bir türü olarak seçimler yine de yapılabilir.⁸⁸

Anayasalar ve yasal çerçeve, eğer varsalar tabii, demokratik olmayan rejimlerde genelde zayıf belgelerdir, iktidardakiler tarafından gözardı edilirler. Bunun nedenlerinden biri hükümdarın herhangi bir belge ile sınırlandırılmayı bertaraf etmek istemesidir. Ayrıca, hükümdarlar ‘yargının dizginlerini sıkı’ tutarlar ki bu da otoriter iktidarın herhangi tarafsız bir yargı tarafından desteklenmediğini bunun yerine, kararlarını geçersiz kılarak yargıya hükmettiğini gösterir.⁸⁹

---

87 Caramani, Daniele (2008), *Karşılaştırmalı Siyaset*, Oxford: Oxford Üniversitesi Yayınları, s. 152

88 Fjelde, Hanne (2010), ‘Generaller, Diktatörler ve Krallar: Otoriter Rejimler ve Sivil Çatışma, 1973-2004’, *Conflict Management and Peace Science*, Cilt. 27:3, s. 213

89 Haynes, Jeffrey (2005), *Küreselleşen bir Dünyada Karşılaştırmalı Siyaset*, Polity Press: Cambridge, s. 67

Otoriter yürütme bu nedenle genellikle yargı düzeni ve süreçlerine hükmeder zira otoriterlik ve hukukun üstünlüğü birbirleri ile bağdaşmazlar.

Siyasi partiler ve parti sistemleri demokratik olmayan rejimlerde daha az önemlidirler, zira siyasi arena üstlenebilecekleri bir rol söz konusu değildir. Komünist rejimlerde ‘Parti, hükümetin onun sayesinde toplum üzerinde tam bir kontrol sağlamaya çalıştığı merkezi bir siyasi araç’ iken askerlerin hükmettiği devletler gibi demokratik olmayan diğer rejimlerde partiler tamamen kaldırılmış bile olabilirler.⁹⁰

iii. Hükümet Yapılanmaları

Demokratik olmayan rejimlerde hükümet yapılanması esas olarak üç türe ayrılır: kişisel iktidar, askeri iktidar ve tek parti iktidarı. **Kişisel iktidar** ‘devleti tek kişinin yönetmesi’ olarak tanımların ve bu kişi ya kral ya da diktatör olabilir. Kraliyet terimini düşünürken, açıklığa kavuşturulmalıdır ki iki tür kral söz konusudur, hükmeden kral ve saltanat süren kral. Hükmeden iktidar kişisel diktatör ile aynı güçleri kullanırken saltanat süren kral daha çok merasime dayanan devlet başkanıdır.⁹¹

---

90 Haynes, Jeffrey (2005), *Küreselleşen bir Dünyada Karşılaştırmalı Siyaset*, Polity Press: Cambridge, s. 61

91 Lijphart, Arend (2004), ‘Bölünmüş Toplumlar için Anayasa Tasarlanması’, *Journal of Democracy*, Cilt. 15:2, p. 104

Askeri diktatörlükler demokratik olmayan rejimlerdeki bir başka hükümet yoludur. Askeriye iyi organize olmuş, ‘kendi üniformaları, kışlaları ve kariyer yapıları ve hatta hukuk sistemine’ sahip ‘kendine özgü’ bir kurum olarak görülebilir.⁹² Bu tür askeri iktidarlarda, sarih yapı, zımni yapı ve sivilleştirilmiş veya sivil bir hükümet aracılığı ile dolaylı iktidar gibi farklı formlar görülebilir. Askeri bir hükümetin kurulması genelde bir hükümet darbesinin ardından gerçekleşir.⁹³

Tek parti iktidarı, demokratik olmayan rejimlerdeki üçüncü hükümet türüdür. Bu tür ayrıca, diğer tüm partileri yasaklayan tek parti devletleri ve tek parti iktidarını farklı yollarla gizleyen devlet olarak kendi arasında ayrılabilir. Günümüzdeki tek parti devletlerin birçoğu Marksist-Leninist ideolojiye dayanılarak kurulmuşlardır (ör: Küba, Çin veya Kuzey Kore). Bu hükümetler meşruluklarını genelde ekonomik ve kalkınma becerileri ile tesis etmeye çalışırlar.

94

---

92 Caramani, Daniele (2008), *Karşılaştırmalı Siyaset*, Oxford: Oxford Üniversitesi Yayınları, s. 142

93 Haynes, Jeffrey (2005), *Küreselleşen bir Dünyada Karşılaştırmalı Siyaset*, Polity Press: Cambridge, s. 60

94 Haynes, Jeffrey (2005), *Küreselleşen bir Dünyada Karşılaştırmalı Siyaset*, Polity Press: Cambridge, s. 59

---

d. Sonuç

Demokrasiler, birçok farklı formda da olsalar, ortak bir yöne sahiptirler. Demokrasinin temel özellikleri: demokratik kurumlara sahip olma; siyasi eşitlik, özgür ve adil seçimler ve ifade özgürlüğü gibi demokratik ilkeleri temelinde kurulmuş olması. Yükselen demokratikleşme eğilimi yakın gelecekte de devam edecek gibi görünmektedir.⁹⁵ Bazı ülkeler birçok demokratik kurumu benimseyerek tam bir yerleşik demokrasi olma yolunda bir geçiş sürecindedir fakat bu ülkeler hala otoriter unsurları bünyelerinde barındırmaktadırlar ki bunlar da bu ülkeleri sadece kısmen özgür olarak görmemize yol açmaktadır. Geçiş dönemi demokrasileri dışında, demokratikleşme süreçlerinde durgun olan ve demokratik değerleri geliştirmek yerine demokratik kurumları otoriter iktidarlarını meşrulaştırmak için kullanma eğiliminde olan karma rejimler de bulunmaktadır.

---

95 Economist Intelligence Unit (Ekonomist İstihbarat Birimi) (2011), Demokrasi Endeksi 2011: Demokrasiler Yük Altında, internet adresi: https://www.eiu.com/public/topical_report.aspx?campaignid=DemocracyIndex2011 (erişim tarihi: 24.04.2012), p. 3

III. Çatışma Sonrası Ülkelerde Siyasi Yönetişimin Yeniden İnşası

a. Örnek Olay Çalışmaları ile ilgili Arkaplan Bilgileri

i. Güney Afrika

Güney Afrika Cumhuriyeti, Afrika kıtasında sorunlu bir çatışma tarihi ile baş etmek zorunda kalan birçok ülkeden biri. Bununla birlikte Güney Afrika, soğuk savaş sonrası çağdaki çatışma çözümü örneklerinden en dikkat çekici olanlarından biridir.⁹⁶ Bu ülke, çok etnisiteli ve 11 tanesi resmi dil olarak kabul edilen farklı diller konuşan bir nüfusa sahip olmasına rağmen çatışma çözümünde kendini göstermiştir. 2011 itibariyle Güney Afrika nüfusunun çoğunluğu, yüzde 79.4'ü, siyah Afrikalı kökenden iken yüzde 9.1'i ise beyaza kökendi.⁹⁷ Ülkenin tarihi çeşitlidir; 1948 yılında sadece beyazlara açık olan seçimlerde Ulusal Parti (National Party-NP) iktidara geldi ve nihayetinde ırksal ayrımcılığa dayanan apartheid rejiminin uygulanmasına yol açtı. 1961'de sadece beyazların katılabildiği referandum cumhuriyet yönetim modeline doğru siyasal geçişi sağladı. 1984'te Ulusal Parti hükümeti yeni bir anayasal çerçeve getirdi ve hintliler⁹⁸ ve renklilere⁹⁹ kısıtlı bir oy hakkı tanıırken Ulusal Parti iktidarını pekiştiren üç meclisli bir

---

96 Ramsbotham, Oliver, Woodhouse, Tom ve Miall, Hugh (2011), *Çağdaş Çatışma Çözümü: Ölümcül Çatışmaların Önlenmesi, İdaresi ve Dönüşümü*, (3. Baskı), Cambridge: Polity Press, s. 193

97 Güney Afrika İstatistikleri (2011), *Yıl Ortası Nüfus Tahminleri 2011*, internet adresi: <http://www.statssa.gov.za/publications/statsdownload.asp?PPN=P0302&SCH=4986> (erişim tarihi: 08.06.2012), s. 3

98 Köken olarak Hintli olan insanlar.

99 Güney Afrika bağlamında renkliler, ataları Avrupa ve dünyanın farklı yerlerinden çeşitli kabilelerden oluşan heterojen bir grubu ifade eder.

parlamentar sistemi tesis etti. Bu durum, çoğunluğu siyahi olan nüfusu daha da ötekileştirerek apartheid rejimini hayata geçirdi.¹⁰⁰ Afrika Ulusal Kongresi (African National Congress- ANC) Partisi apartheid rejimine şiddetle karşı çıktı ve eşitlik için mücadele verdi. Bu hareketin ana liderlerinden biri yıllarca Güney Afrika cezaevlerinde yatan Nelson Mandela'ydı.¹⁰¹

Halk arasındaki huzursuzluk, ekonomide yaşanan düşüş ve Batılı uluslar ve kurumlar tarafından yapılan uluslararası baskı nihayetinde müzakerelin başlamasına yol açtı ve 1994 yılında çoğunluğun iktidarına geçişi getirdi.¹⁰² Güney Afrika örneğindeki başarılı geçişin ana nedenlerinden biri beyaz nüfus için varoluşsal bir tehdit oluşturmayan ve Mandela'nın liderliğindeki ılımlı ANC Partisininin beyazlara 'kamusal çeşitlilik üzerindeki nüfuzlarını (yavaş yavaş) bırakırken özel iktidarlarını devam ettirmelerine' müsaade etmesidir.¹⁰³ Siyasi katılım ve kurumlar bu geçiş döneminde hayati önem taşımaktaydı.

---

100 Southall, Roger (1994), '1994 Güney Afrika Seçimleri: Hakim Parti Devletini Yeniden Yapmak, *Journal of Modern African Studies*, Cilt. 32:4, s. 630

101 Nelson Mandela ilk olarak 1956'da tutuklandı ve apartheid'a karşı mücadelesi nedeniyle vatana ihanetle suçlandı. 1961'de Mandela ANC'nin askeri kanadının lideri oldu ve 17 ay kaçak yaşadıkdan sonra 1962'de ikinci defa tutuklandı. Toplamda 27 yılını Güney Afrika Cezaevlerinde geçirdi ve ANC ile diğer apartheid karşıtı örgütler üzerindeki yasak kalktıktan sonra salıverildi. Mandela, Nelson (2005), *Mücadele Hayatımdır*, Mumbai: Popular Prakashan

102 Merkezi Haber Alma Teşkilatı (2012), *Dünya Durum Kitabı: Güney Afrika*, güncelleme Haziran 20, 2012, internet adresi: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/sf.html> (erişim tarihi 27.06.2012)

103 Haynes, Jeffrey (2005), *Küreselleşen bir Dünyada Karşılaştırmalı Siyaset*, Polity Press: Cambridge, s. 214

Buna ek olarak, Desmond Tutu öncülüğündeki Hakikatleri Araştırma ve Uzlaşma Komisyonlarının kurulması, ki günümüzde geniş kesimlerce türünün en başarılı olarak görülmektedirler,¹⁰⁴ nispeten barışçıl bir geçiş sürecinin yaşanmasına daha da yardım etmiştir.

Sağlam bir parti sistemi, vatandaşların siyasi eyleme katılabilmeleri için çeşitli siyasi alanlar sağlayarak Güney Afrika'daki demokratik sürece destek olmuştur. Devasa bir katılımın olduğu 1994 yılında yapılan ilk demokratik seçimlerde ANC olayların yaklaşık yüzde 63'ünü almış¹⁰⁵ ve yeni seçilen Meclis geçici bir anayasanın kurulmasının ardından Mandela'yı başkan olarak seçti.¹⁰⁶ İleriki seçimler 1999, 2004 ve 2009 yıllarında yapıldı ve parti içi anlaşmazlıkların sinyallerine rağmen ANC tüm seçimlerde üçte iki çoğunluğu yakaladı.¹⁰⁷

---

104 Grunebaum-Ralph, Heidi (2001), 'Geçmişlerin yerini değiştirmek, Şimdiyi unutmak: Hakikatleri Araştırma ve Uzlaşma komisyonu zamanında Hikaye, Mekan ve Hafıza', *African Literatures Cilt. 32:3*, s. 198-212.

105 1994 seçimlerine katılım oranı %86.87. http://www.idea.int/vt/country_view.cfm?CountryCode=ZA (erişim tarihi. 28.06.2012)

106 Lodge, Tom (1995), 'Güney Afrika Genel Seçimleri, Nisan 1994: Sonuçlar, Analiz ve Seçimler', *African Affairs*, Cilt. 37:377, s. 417

107 Lemon, Anthony (2009), 'Güney Afrika Genel Seçimleri, Nisan 2009', *Electoral Studies*, Cilt. 28, s. 673

Apartheid rejimin sona ermesinden beri Güney Afrika uygulanan yönetim modeli 'Ne ulusal düzeyde ne de iller düzeyinde seçim çevreleri olan orantısız temsile dayalı liste sistemi' uygulayan bir cumhuriyet olmuştur.¹⁰⁸ Ulusal anayasaya göre, başkan aynı zamanda devletin ve ulusal yürütmenin de başıdır.¹⁰⁹ 2011 Demokrasi Endeksi Güney Afrika'yı 'kusurlu bir demokrasi' olarak sınıflandırmaktadır; Güney Afrika 28. Sırada yer almakta ve yerleşik bir demokrasi olma yolunda ilerliyor gibi görünmektedir.¹¹⁰ Afrika kıtasındaki en başarılı demokrasi olarak görüldüğü ileri sürülebilecek Güney Afrika'nın bu derecelendirilmesi şaşırıcı bir şekilde düşük gelse de bu durum devam etmekte olan yüksek düzey yolsuzluk, yoksulluk, toplumsal tabakalaşma ve ırksal arası eşitsizlik teamüllerinin işaret edilmesi gereğinin altını çizmektedir.¹¹¹

---

108 Lemon, Anthony (2009), 'Güney Afrika Genel Seçimleri, Nisan 2009', *Electoral Studies*, Cilt. 28, s. 670

109 <http://www.info.gov.za/documents/constitution/1996/96cons5.htm#88> (erişim tarihi 08.06.2012)

110 Economist Intelligence Unit (Ekonomist İstihbarat Birimi) (2011), *Demokrasi Endeksi 2011: Demokrasiler Yük Altında*, internet adresi: https://www.eiu.com/public/topical_report.aspx?campaignid=DemocracyIndex2011 (erişim tarihi: 24.04.2012), s. 4

111 Grunebaum-Ralph, Heidi (2001), 'Geçmişlerin yerini değiştirmek, Şimdiyi unutmak: Hakikatleri Araştırma ve Uzlaşma komisyonu zamanında Hikaye, Mekan ve Hafıza', *African Literatures Cilt. 32:3*, s. 198-212.

---

ii. Kuzey İrlanda

1921'de İrlanda'dan ayrılan Kuzey İrlanda geçici olarak Özgür İrlanda Devleti'nin özerk bir parçası haline geldi fakat kısa bir süre sonra bu anlaşmayı hükümsüz kılan bir karar verildi ve Kuzey İrlanda, Birleşik Krallığın bir parçası haline geldi. 1960'ların sonunda, Kuzey İrlanda'nın çoğunluğu Katolik olan milliyetçi kesimleri ve çoğunluğu Protestan olan birlik taraftarı kesimleri arasındaki uyuşmazlık yaklaşık 30 yıl devam edecek olan şiddeti başlattı. En basit şekliyle, çatışmanın esas meselesi İrlanda Adası ile yeniden birleşmeyi görmeyi arzu edenler ile Kuzey İrlanda'nın Birleşik Krallığın bir parçası olmaya devam ettiğini görmek isteyenler arasında olmuştur.¹¹²

Mezhepsel, tarihi, dini, siyasi, ekonomik ve psikolojik unsurların damgasını vurduğu bu çatışma oldukça karmaşık bir çatışmaydı. Barış süreci 1994'te şiddet mücadelesini sonlandıran ateşkes ilanlarını getirdi ve nihayetinde siyasi bir çözümü doğurdu, 1998'de Belfast Anlaşması imzalandı.¹¹³

---

112 Cairns, Ed, Darby, John (1998), 'Kuzey İrlanda Çatışması: Nedenler, Sonuçlar ve Kontroller, *American Psychologist*, Cilt. 53:7, s. 754

113 Gallagher, Tony (2006), 'Farklılıkların Dengelenmesi ve Ortak İyi: Çatışma Sonrası bir Toplumdan Dersler', *Compare: A Journal of Comparative and International Education*, Cilt. 35:4, s. 429

Daha çok 'Hayırlı Cuma Anlaşması' olarak bilinen Belfast Anlaşması Kuzey İrlanda, İrlanda Cumhuriyeti ve Birleşik Krallık'ın şahsi çıkarlarına işaret etme üzere sırasıyla ortaklaşmacı, çok partili bir Kuzey İrlanda Meclisi, Kuzey Güney Bakanlar Konseyi ile Britanya-İrlanda Konseyi'nin kurulmasını sağladı.¹¹⁴ Belfast Anlaşmasının uygulanmaya başlanmasından bu yana şiddet azalmış fakat Kuzey İrlanda'nın çatışma sonrası bir hayli kırılğan durumunun devam etmesine neden olan yönetim, mezhepçilik ve toplum ile ilgili sorunlu birçok mesele var olmaya devam etmiştir.¹¹⁵ Kuzey İrlanda örneği, bağımsız bir devlet olmaması bunun yerine Birleşik Krallığın bir parçası olması hasebiyle özel bir durumdur, bu nedenle yönetişimin yeniden inşası sürecinin bazı unsurlarının bahsi geçen bu bağlam ışığında irdelenmeleri gereklidir. Kuzey İrlanda'daki seçim sistemi, kapalı parti listelerine oy vermek yerine seçmenlerin, çıkarlarını temsil eden adayları seçmesine olanak tanımak için tasarlanmış Devredilebilir Tek Oy'lu (STV)¹¹⁶ bir orantısal temsil sistemidir ve

---

114 Gilligan, Chris (2008), 'Anlaşmadan 10 Yıl sonra Kuzey İrlanda', *Ethnopolitics: Formerly Global Review of Ethnopolitics*, Cilt. 7:1, s. 5-7

115 Mac Ginty, Roger Mac, Muldoon, Orla T. ve Ferguson, Neil (2007), 'Ne Savaş Ne Barış: Anlaşmanın ardından Kuzey İrlanda', *Political Psychology*, Cilt. 28:1, s. 1

116 Devredilebilir Tek Oy, her seçmenin bir oyu vardır ama boşa gitmesini önlemek için bu oy'unu bir adaydan diğerine kaydırabilir. Bkz: Kuzey İrlanda Ofisi (2006), *Sıkça Sorulan Sorular – PR/STV Oy verme sistemi*, internet adresi: <http://www.eoni.org.uk/index/faqs/pr-stv-voting-system-faqs.htm> (erişim tarihi: 20.06.2012)

---

iv. Irak

Irak Cumhuriyeti, çeşitli etnik yapısı ve dış çatışmalardan kaynaklı uzun ve karmaşık bir ülke içi meseleler tarihine sahiptir. Bunlar arasında, İran-İrak savaşı, Körfez Savaşı ve daha yakın tarihli ABD öncülüğündeki 2003 yılında gerçekleşen işgal.¹¹⁷ Irak, çoğunluğu (yüzde 75 ila 80'i) Araplardan oluşan ve yaklaşık yüzde 15 ila 20 arasına tahmin edilen belirgin bir Kürt azınlığa sahip çok etnikli bir devlettir. Ülkenin iki resmi dili Arapça ve Kürtçe'dir, ki Kürtçe ülkenin kuzeyindeki Kürt bölgelerinde konuşulur. Ülkede ayrıca Şii Müslümanlar (yüzde 50 ila 60) ile Sünni Müslümanlar (yüzde 32 ila 37)¹¹⁸ arasında bir ayrım söz konusudur. Bu ayrım, hükümdarlığı süresince ülkenin Şii çoğunluğunu baskı altına alan ve Kürt topluluklarına zulüm eden Sadam Hüseyin diktatörlüğünün ardından 2003 sonrası Irak'ın yeniden inşası sırasında artarak önem kazanmıştır. ABD öncülüğündeki işgal nihayetinde, Irak tarihinin başlıca ve aynı zamanda belalı bir dönüm noktası olmuştur zira Hüseyin'in devrilmesinden sonra devletin siyasi, toplumsal ve ekonomik açılardan yeniden inşa edilmesi gerekmiştir.

---

117 Fawcett, Louise (2005), *Ortadoğunun Uluslararası İlişkileri*, Oxford: Oxford Üniversitesi Yayınları, s. 268

118 Merkezi Haber Alma Teşkilatı (2012), *Dünya Durum Kitabı: Irak*, güncelleme Haziran 20, 2012, internet adresi: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/iz.html> (erişim tarihi 26.06.2012)

İşgalin ardından ABD Irak egemenliğine dönüşün demokrasinin başarılı bir şekilde geliştirilmesi yerine ciddi hizipleşmelere yol açacağı konusundaki doğrudan kaygı ile baş edebilmek için bir işgalci yapılanma kurmuştur.¹¹⁹ Mayıs 2003'te Baikan Bush, ABD'nin Irak Büyükelçisi III. L. Paul Bremer'i daha sonra Birleşmiş Milletler tarafından işgalci İdare olarak tanınan 'Geçici Koalisyon İdaresi'nin başı olarak atama kararı kaldı. Bir yıl sonra, gün geçtikçe hoşnutsuzluğu artan yerel nüfustan gelen baskı karşısında ABD 28 Haziran 2004'te yönetimi atanmış Iraklı geçici bir hükümete devretme kararı aldı. Saddam Hüseyin'in Baas partisinin başarılı bir şekilde iktidardan düşürülmesi ile¹²⁰, ABD ntelikli ve tecrübeleri Iraklı politikacılar tarafınan doldurulması gereken bir iktidar boşluğu yaratmış oldu; ki bu da neredeyse tamamen yok edilmiş yerel altyapı ve siyasal sistem dikkate alındığında oldukça zorlu bir görevdir.

Irak Hükümet Konseyi (IGC) adı verilen bu geçici Irak hükümeti, 25 üyeden oluşmaktaydı ve Haziran 2003'te atandı. Fakat, ABD'nin egemenliği devretmesi ve işgal durumunu resmen sonlandırması bir yıl daha sürdü.¹²¹ 30 Ocak 2005'te, 275 kürsülü geçiş dönemi Ulusal Meclisi dört yıllığına seçmek üzere Irak tarihindeki ilk demokratik seçimler gerçekleşti.¹²²

---

119 Katzmann, Kenneth (2011), 'Irak: Siyaset, Yönetişim ve İnsan Hakları', *Kongre Araştırması Servisi*, s. 1

120 Baa'tan arındırma adı da verilmektedir.

121 Diamond, Larry (2005), 'Irak'tan Dersler', *Journal of Democracy*, Cilt. 16:1, s. 9 – 23.

122 Bir Arap ülkesinde Ulusal Meclise yüzde 25 kadın kotası uygulaması benzersizdir.

Geçiş dönemi Ulusal Meclisi'ne verilen görev 15 Ağustos 2005'e kadar yeni bir demokratik anayasa taslağı hazırlamaktı. Kullanılan seçim sistemi, kürsülerin seçilen kişi, parti ve gruplar arasında orantılı paylaşımı anlamına gelen orantısız temsil sistemiydi.¹²³ 15 Ekim 2005'e kadar yeni anayasa taslağı referanduma sunuldu, ki bu taslak herhangi üç bölgedeki üçte iki çoğunluğun karşıt oy kullanması durumunda başarısız olacaktı.¹²⁴ İkinci seçimler 2010 yılında, Irak nüfusunun, 2006 yılından bu yana uygulanan yeni daimi anayasasının kabul edilmesinden sonraki ilk oy vermesiyle gerçekleşti.¹²⁵ Demokratikleşme süreci ve bu süre boyunca Irak'ın karşılaştığı ve bugün hala karşılaşmaya devam ettiği birçok zorluk daha sonra bu çalışmada ele alınacaktır. Yine de, Irak bağlamında belirtilmesi gereken bir boyut da Irak'ın, ülkeyi yakın bir gelecekte ekonomik refaha kavuşturma potansiyeline sahip ve aynı zamanda –tarihin gösterdiği gibi- istikrarlı bir demokrasinin geliştirilmesinde uzun vadede ters bir etki yaratabilecek süregelen Batı ve uluslararası ilgiyi cezbetme tehlikesi taşıyan büyük petrol rezervlerine sahip olduğu gerçeğidir. Ayrıca petrol gibi değerli bir kaynağa sahip olmanın verdiği hızlı zenginlik sözü, dışarıdan aktörler tarafından ekonomik sömürü, otoriterlik ve yolsuzluk ihtimalini artırmaktadır;

Fürtig, Henner (2006), 'Irak: Bir Dışarıdan Demokratikleşme Modeli Sınavdan Geçiyor (Ein Modell externer Demokratisierung auf dem Prüfstand)', *International Politics and Society*, Cilt. 3, s. 55

123 Yukarıda belirtildiği gibi orantısız çok partili seçim sistemi geçiş dönemi demokrasilerince tercih edilir.

124 Katzmann, Kenneth (2011), 'Irak: Siyaset, Yönetişim ve İnsan Hakları', *Kongre Araştırması Servisi*, s. 1

125 Trumbull, Charles P., Martin, Julie B. (2011), 'Irak'ta Seçimler ve Hükümetin Kurulması: Yargının Rolü ile ilgili bir Analiz', *Vanderbilt Journal of Transnational Law*, Cilt. 44, s. 339

---

ki bunların hepsi Irak için büyük zorluklar oluşturmaktadır.¹²⁶ Bu çalışmanın yönetim modellerine odaklanmasından dolayı, petrol ve yolsuzluk gibi ekonomik etkenlere sadece kısaca değinilecek ve bunlar ayrıntılı bir şekilde irdelenmeyecektir.

Özetle, Irak kağıt üzerinde parlamenter demokrasi olarak sınıflandırılmakta ve geçiş dönemi demorasisi/karma rejim olarak 2011 Demokrasi Endeksinin 112. Sırasında yer almaktadır. Yine Irak'ın (10. Sırada yer alan yerleşik bir demokrasi olan Finlandiya ile aynı derecelendirme notu) 7.22 derecelendirmesi ile siyasi katılım alanındaki performansı şaşırtıcı derecede etkileyicidir. Bununla birlikte, bu teamül nüfusun artan çaresizliğinin göstergesi de olabilir. Şu an itibariyle, Irak'ın yerleşik bir demokrasi olma yolunda karşı karşıya kaldığı esas zorluk işlevsel hükümet kurumlarının kurulmasıdır, zira Irak bu alanda 0.43 derecesi ile hali hazırda Afganistan, Yemen ve Liberya gibi devletlerin de altında kalmaktadır.¹²⁷

---

126 LeBillon, Philippe (2008), 'Irak'ta Yolsuzluk, Yeniden İnşa ve Petrol Yönetişimi', *Third World Quarterly*, Cilt. 26:4-5, s. 686 – 7

127 Economist Intelligence Unit (Ekonomist İstihbarat Birimi) (2011), Demokrasi Endeksi 2011: Demokrasiler Yük Altında, internet adresi: https://www.eiu.com/public/topical_report.aspx?campaignid=DemocracyIndex2011 (erişim tarihi: 24.04.2012), p. 6 – 9

b. Yönetişimin (Yeniden) İnşası

i. Süreç

Çatışma sonrası ve kırılğan devletlerde başarılı yönetişimin inşası veya yeniden inşası zorlu bir görevdir; aslında bu inşa birbiri ile yakından bağlantılı olan ve geçici bir süreliğine bölünmüş olmayan üç adımdan oluşur. Her durumda, başlangıç noktası nüfusta güvenlik duygusunun yeniden sağlanması için devlet içindeki güvenliğin yeniden sağlanması olmalıdır. İkinci adım daha sonra sağlık hizmeti, eğitim, su ve sanıstasyona erişim gibi temel hizmetleri sağlayarak devletin etkililiğinin yeniden tesis edilmesine odaklanmalıdır. Bu, tahrip olmuş altyapının ulusal ve altulusal düzeyde yeniden inşasını da kapsar. Etkililiğin yeniden tesisi ile genelde paralel olarak meydana gelen son adım hükümetin ülke içindeki meşruluğunun yeniden sağlanmasıdır.¹²⁸

Bu adımlar, devletin tüm alt yapıyı tahrip eden ve siyasi bir dönüşüme yol açarak halkı güvensiz duygusu içinde bırakan bir çatışmadan geçtiğini varsayımına dayanmaktadır. Saha doğrudan bir yaklaşımla, ‘yeniden inşa’ terimi siyasi kurumların, altyapının ve güvenliğin tesisi ve yeniden tesisi anlamında ‘inşa’ ve ‘yeniden inşayı’ da kapsayacaktır. Bu çalışmada sunulan örnek olay çalışmaları, çatışma sonrası ve hatta çatışma süresince yönetişimin yeniden inşası sürecinin başarılı olabilmesi için her bir ülkenin sosyal, ekonomik, siyasi ve tarihi bağlamına uyarlanması gerektiğini gösterecektir.

---

128 Brinkerhoff, Derick W., Brinkerhoff, Jennifer M. (2002), ‘Yönetişim Reformları ve Başarısız Olmuş Devletler: Zorluklar ve Çıkarımlar’, *International Review of Administrative Sciences*, Cilt. 68, p. 511 – 512

ii. Güvenliğin Yeniden Sağlanması

Bir çatışma sonrasında güvenliğin yeniden sağlanması en önemli görevlerden biridir ve devletin meşruluğu ile etkililiğinin yeniden tesis edilmesi için gerekli adımların önşartıdır. Güvenliğin olmadığı durumlarda yönetişimin işlev ve kurumlarının çoğu doğru düygün işleyemez.¹²⁹ Güvenliğin yeniden sağlanmasıdaki kilit adımlardan biri de eski savaşçılarının silahsızlanma, geriye dönüş ve sivil topluma yeniden katılımlarıdır.¹³⁰ Sivillerin silahsızlandırılması hukukun üstünlüğünün ve ulusal polis kuvvetlerinin gücünün sağlanmasında hayatidir. Silahsızlandırma, güvenliğin garanti altına alınması için askeri ve milis birimleri ile özel milisler ile farklı yollarla ilgilenilmesini de içermektedir. Ayrıca, çatışma sırasında yerlerinden yurtlarından kaçmak zorunda kalan ve genelde ülkenin farklı bölgelerindeki mülteci kamplarında yaşayan ülke içinde yerlerinden edilmiş kişilerin geleceğini de dikkate almak önemlidir. Ülke içinde yerlerinden edilmiş kişilerin evlerine geri dönebilmeleri için, tahrip edilmiş altyapının yeniden inşa edilmesi gereklidir. Halk arasında güvenlik duygusunun yeniden sağlanması için önemli bir başka nokta ise genelde çatışma sırasında kesintiye uğrayan ekonomik faaliyetlerin yeniden tesis edilmesidir.¹³¹

---

129 Brinkerhoff, Derick W. (2007), *Çatışma Sonrası Toplumlarda Yönetişim: Kırılğan Devletlerin Yeniden İnşası*, Londra ve New York: Routledge, s. 5

130 Brzoska, Michael (2005), 'Güvenlik Sektörünün Yeniden İnşasına Silahsızlanma, Geriye Dönüş ve Yeniden Katılım Programlarının dahil edilmesi', Hänggi, Heiner, ve diğerleri., *Çatışma Sonrası Barışın İnşasında Güvenlik Yönetişimi*, s. 1

131 Brinkerhoff, Derick W. (2007), *Çatışma Sonrası Toplumlarda Yönetişim: Kırılğan Devletlerin Yeniden İnşası*, Londra ve New York: Routledge, s. 5

Ekonominin yeniden tesisine bağlı olarak iş alanların yaratılması ayrıca eski savaşıların sivil topluma entegre edilmeleri için de önemlidir zira iş imkanları bu kişilerin kendilerini, ailelerini mali olarak geçindirebilmeleri için imkan sunmaktadır. Bu, ayrıca eski savaşıların tekrar ayaklanma veya terörist gruplara katılmaları riskini azaltmaktadır.¹³²

Güney Afrika

Apartheid dönemi süresince şiddet Güney Afrika'da ciddi bir sorundu ve rejim ortadan kalktıktan sonra da bir etken olmaya devam etmiştir.¹³³ Fakat, hemen hemen bütün örnek olaylarda, otoriter bir rejimden demokratik bir rejime doğru siyasi evrilme 'ekonomik ve sosyal koşullarda da eş değerde köklü değişimleri beraberinde getirir, ki bunların bazıları yüksek düzeyde suçlarla sonuçlanmıştır.'¹³⁴ Sonuç olarak, Güney Afrika siyasi geçiş döneminin ilk beş yılında nispeten yüksek düzeyde şiddetten muzdarip olurken bu durum tüm hesaplamalar açısından beklenen bir durumdu. Güvenlik meselesi ve polisin dönüştürülmesi geçiş dönemi toplumlarında oldukça zor ve itirazlarla karşılaşan bir süreçtir zira bünyesinde çok önemli bir soruyu barındırır: 'yeni suç tehditleri ile karşı karşıya gelmek üzere siyasi baskının eski aygıtları nasıl etkili bir şekilde evrilebilirler.'¹³⁵

132

133 Güney Afrika Polis Raporlarına erişim <http://www.saps.gov.za/>

134 Shaw ve diğerleri. (2000), 'Geçiş Dönemi Toplumlarından Suç ve Güvenlik Politikaları', Jan Smuts House/University of the Witwatersrand Johannesburg Konferansı, s. 7

135 Aynı kaynak

Apartheid rejiminde polis gücünün esas görevi ‘mekansal sınırları uygulamak’ yani ırksal ve mekansal ayrımları geliştirip güvence altına almak iken ¹³⁶ artık ortak bir şekilde ülke içi güvenliğin sağlanmasının kabul edilebilir ve işlevsel sembollerine dönüşmek zorunda kalmıştır. Sonuç olarak, tüm barış müzakeresi süresi boyunca barışçıl bir geleceğin güvence altına alınması için gerekli görülen, şiddetin yatıştırılması temel hedeflerden biri olmuştur. ¹³⁷

Hakikatleri Araştırma ve Uzlaşma Komisyonu barışçıl bir geçişin sağlanmasına yardımcı olmada önemliydi. Bu Komisyon kendi arasında farklı şikayetler ile ilgilenen üç alt komisyona ayrılmıştı; İnsan Hakları İhlalleri Komisyonu, Giderim ve Rehabilitasyon Komitesi ile Genel Af Komitesi. Bu Komisyonların tümü, failer henüz dava edilmeden ya da hüküm giymeden isimlerini açıklayarak aslında hukuk düzenini pas geçmişlerdir. ¹³⁸ İnsan Hakları İhlalleri Komisyonunun duruşmalarında yapılan itiraflar için af çıkarma yetkisine sahip olması, bir ölçüde itirafları ve başka türlü devlet tarafından tanınmayacak ve nihayetinde fiziksel delil yetersizliğinden dolayı düşürülecek ya da unutulacak suçlar için pişmanlığını açıklamayı teşvik etmiştir.

---

136 Shaw, Mark and Shearing, Clifford (1998), ‘Güvenliğin Yeniden Şekillendirilmesi: Güney Afrika’da Güvenlik Yönetişiminin İncelenmesi’, *African Security Review*, Cilt. 7:3, s. 1

137 Lyman, Princeton N. (2002), *Tarihe Ortak: Güney Afrika’nın Demokrasiye Geçişinde ABD’nin Rolü*, Washington D.C.: Birleşik Devletler Barış Enstitüsü Yayınları, s. 182

138 Wilson, Richard A. (2001), *Güney Afrika’da Hakikat ve Uzlaş Politikaları: Apartheid Sonrası Devletin Meşrulaştırılması*, Cambridge: Cambridge Studies in Law and Society, s. 19

Bunun gibi, Hakikatleri Araştırma ve Uzlaşma kavramının temel tema'sı kamuya açık itiraflara odaklanarak 'uzlaşmanın dinsel-kurtarıcı vizyonu'dur, böylece 'intikamdan vazgeçmeyi' teşvik etmekte.¹³⁹

Genel olarak, Güney Afrika örneği şiddet döneminin ardından bir ülkenin bir reform süreci yolu ve ülke içi güvenlik güçlerinin meşruluğunu tesis ederek güvenli hale getirilmesinin mümkün olduğunu göstermektedir. Bu örnek ayrıca, bağlam ve tarihin güvenliğin yeniden sağlanmasında önemli bir rol oynadığını göstermektedir zira Güney Afrika örneğinde nitelikli ulusal güçler zaten mevcuttu fakat düzgün bir şekilde işleyebilmeleri ve kendi vatandaşları tarafından meşru bir devlet olarak tanınması için yeni hükümet tarafından keskin bir reformasyonun ve yeniden yapılanmanın yapılmasını gerektirmekteydi. Bu durum, güvenlik güçlerinin sadece reforme edilmesi değil de tümünden yeniden tesis edilmesinin gerektiği Irak örneğine göre ciddi bir farktır.

Kuzey İrlanda

Kuzey İrlanda'da güvenliğin yeniden sağlanması ciddi bir şekilde geniş barış süreci ve geçiş dönemi çatışmas sonrası toplumun etkisinde kalmıştır. Diğer örneklerdeki gibi, Kuzey İrlanda'daki ulusal güvenli güçleri kötü muamele ve cinayetle suçlanmışlardır. En önemli örneklerden biri 30 Ocak 1972'de güvenlik güçleri 13

---

139 Wilson, Richard A. (2001), *Güney Afrika'da Hakikat ve Uzlaşma Politikaları: Apartheid Sonrası Devletin Meşrulaştırılması*, Cambridge: Cambridge Studies in Law and Society, s. xix

insanı öldürdüğü ‘Kanlı Pazar’ olarak bilinen olaydır.¹⁴⁰ Daha yakın zamanlardakiler ise 1989’daki insan hakları avukatları Pat Finuncane ve 1999’daki Rosemary Nelson suikastleridir; katillerin ‘paramiliterler oldukları idda edilse de en başından beri polis (ve ordunun) katillerle danışıklı oldukları ile ilgi kaygılar söz konusuydu.’¹⁴¹

Geçmiş insan hakları ihlalleri için adaleti sağlamak için kurumlar tesis eden diğer ülkelerin aksine 1998 Belfast Anlaşması Kuzey İrlanda’da benzeri kurumların tesis edilmesini öngörmemiştir. Geçmişe yönelik bu abartısız yaklaşımın nedeninin, Kuzey İrlanda’nın farklı tarihinden kaynaklandığı ileri sürülmüştür. İrlanda’da işkence ve hatta soykırım gibi ciddi insan hakları ihlalleri olmamış ve insanların büyük çapta yerinden edilmeleri yaşanmamıştır.¹⁴² Aynı zamanda şunu da görebiliriz ki- diğer birçok örneğin aksine- her iki taraftaki radikal unsurlar (ör: Sinn Féin) yeni siyasi yapılanmalara dahil edildi ve böylece tarafların hiçbiri özel olarak kendi üyelerini cezalandırmakla ilgilenmediler; ayrıca, böylesi eylemlerde ısrarcı olmak muhtemeldir ki zaten oldukça kırılgan olan barış anlaşmasını tuzla buz ederdi.

---

140 Britanya askerleri Kuzey İrlanda’da Londonberry’de medeni haklar için yürüyüş yapan sivillerin üzerine ateş açtı. BBC News Foyle & West, ‘*Kanlı Pazar – Ne oldu?*’, internet adresi: <http://www.bbc.co.uk/news/10283900> (erişim tarihi 28.06.2012)

141 Engel, Steven T. (2006), ‘Kuzey İrlanda’da İnsan Hakları ve Demokratik Polis Reformu’, Pino, Nathan, Waitrowski, Michael D., *Geçiş Süreci ve Gelişmekte olan Ülkelerde Demokratik Güvenlik Politikaları*, Aldershot: Ashgate, s. 169

142 Bell, Christine (2002), ‘Kuzey İrlanda’da Geçmişle Yüzleşmek’, *Fordham International Law Journal*, Cilt. 26:4, s. 1097

Ayrıca, demokratik kurumlar çatışma süresince mevcuttular, ki bu da Kuzey İrlanda'yı özel bir örnek yapmaktadır. 30 yıllık çatışma boyunca mağdurların çektiği acı ve ızdırabı tanımak ve bunlarla ilgilenmek üzere Ekim 1997'de bir 'Mağdur Komisyonu' kuruldu.¹⁴³ Kuzey İrlanda örneği ayrıca eski savaşçıların sivil topluma tekrar katılımlarının önemini göstermektedir. Belfast Anlaşmasının ardından mahpusların serbest bırakılmasıyla bir yeniden katılım sistemi kuruldu.¹⁴⁴

Belfat Anlaşmasının ardından, Kuzey İrlanda Bağımsız Emniyet Komisyonu aracılığı ile Kuzey İrlanda sınırları dahilindeki polis güçlerini reforme etti ve yeniden yapılandırdı. 'Polisin milliyetçi/cumhuriyetçi/Katolik topluluklara karşı önyargılı davrandığı' ile ilgili genel kanı reformdan önce algılanırken, reformdan sonra yapılan bir araştırma daha olumlu geri bildirimler sağlamıştır.¹⁴⁵

---

143 Lundy, Patricia, McGovern, Mark (2010), 'Çatışma Sonrası Kuzey İrlanda'da Hafıza Politikaları', *Peace Review*, Cilt. 13:1, s. 29

144 McEvoy, Kieran (1998), 'Mahpuslar, Anlaşma ve Kuzey İrlanda Çatışmasının Siyasi Karakteri', *Fordham International Law Journal*, Cilt. 22:4, s. 1539

145 Shanafelt, Robert (2006), 'Güney Afrika'da Suç, İktidar ve Güvenlik Politikaları: Korunan Ayrıcalıklar ve Ayrıcalıklı Korumanın Ötesinde', Pino, Nathan, Wiatrowski, Michael D., *Geçiş Süreci ve Gelişmekte olan Ülkelerde Demokratik Güvenlik Politikaları*, Aldershot: Ashgate, s. 169

1999'da yapılan bir araştırma, kamuoyunun polis algısının genel olarak olumlu hale geldiğini göstermektedir, ki bu da Kuzey İrlanda'da güvenlik güçlerinin meşruluğunun yeniden tesisi ve inşasının başarılı olduğunu gösterir.¹⁴⁶ Kasım 2000'de polise karşı şikayetle ilgilenmek üzere yeni bir Polis Denetim ofisi açıldı ve bu mekanizma Rosemary Nelson cinayetini soruşturmak için de kullanıldı.¹⁴⁷ Fakat yakın tarihli bir araştırma 'gençlerin çoğu polisle ilgili olumsuz tecrübe ve algıya sahip olduğunu' göstermektedir.¹⁴⁸

Bu durum önemli bir etkene işaret etmektedir, yani çatışmayı içselleştirerek büyüyen ve kimliklerinin bir parçası haline getiren ve giderek radikalleşen genç nesiller geliştiren bir toplum tehlikesi (ör: Filistin, Lübnan, Kuzey İrlanda). McEvoy-Levy tarafından belirtildiği gibi, yeni nesillerin kafa yapısı ve kendi durumları ile ulusal tarihi yorumlama şekilleri en nihayetinde 'tüm barış süreçlerinin uzun vadece başarı veya başarısızlıklarını belirleyecektir.'¹⁴⁹ Kuzey İrlanda'da, böylesi tavırlar genç milliyetçiler ve polis güçleri arasında zaman zaman ortaya çıkan şiddet içerikli çatışmalara sonuçlanmıştır, 2011 yılındaki yürüyüşler sırasında kraliyetçi göstericilerin milliyetçilerin evlerine saldırmaya çalışması gibi.

---

146 Kuzey İrlanda için Güvenlik Politikaları ile ilgili Bağımsız Komisyon (1999), *Yeni bir Başlangıç: Kuzey İrlanda'da Güvenlik Politikaları*, internet adresi: <http://cain.ulst.ac.uk/issues/police/patten/patten99.pdf> (erişim tarihi: 28.06.2012) , s. 13 – 16

147 Bell, Christine (2002), 'Kuzey İrlanda'da Geçmişle Yüzleşmek', *Fordham International Law Journal*, Cilt. 26:4, p. 1120

148 Byrne, Jonny, Jarman, Neil (2010), 'Patten'dan On Yıl Sonra: Kuzey İrlanda'da Gençler ve Güvenlik Politikaları', *Youth Society*, Cilt. 43:2, s. 441

149 McEvoy-Levy, Siobhan (2001), 'Gençlik Şiddeti ve Çatışmanın Dönüşümü. *Peace Review*, Cilt. 13:1, s. 89

---

¹⁵⁰ Bununla birlikte, Kuzey İrlanda, 1998 Belfast Anlaşması'nın ardından güvenliği yeniden sağlayarak şiddet içeren çatışma durumlarını azaltmayı sağlamada başarılı görülebilir. Geçiş dönemi adaletini sağlamaya yönelik farklı, sessiz bir yaklaşım seçildi, ki bu da her bir örneğin ayrı ayrı ele alınması gerektiğini göstermektedir ve uygulanabilecek evrensel bir model yoktur.

Irak

Irak örneği, diğer çatışma sonrası toplumlardan daha farklı bir arkaplana sahiptir. ABD öncülüğündeki işgale, tartışılan diğer tüm örneklerden daha çok dışarıdan aktörler Irak örneğine fazlasıyla dahil olmuşlardır. Irak'taki güvenlik, uzun bir süreliğine, koalisyonun gündeminin esas noktası olmuştur. 'Geniş yelpazeli ayaklanmaları, büyük uluslararası terörizm ve yaygın, organize suç oranları' diğer meselelere oranla güvenliğe öncelik verilmesine yol açmıştır. ¹⁵¹ 2005 yılında, Oxford Uluslararası Araştırma, Irak Ulusal Araştırmasını yürüttü. Araştırma, nüfusun o zamanki görüşüne göre sağlanması gereken şeyin güvenlik (yüzde 33.3) ve barış ile istikrar (yüzde 19.3) olduğunu göstermektedir. ¹⁵²

---

¹⁵⁰ The Guardian (2011), 'Kuzey İrlanda Şiddeti Göçmen Aileleri Kaçırıyor', 16 Temmuz, <http://www.guardian.co.uk/uk/2011/jul/16/east-timor-immigrants-fled-northern-ireland-violence> (erişim tarihi: 13.06.2012)

¹⁵¹ Mullick, Rehand, Nusrat, Rabia (2006), 'Irak'ta Güvenlik Politikaları ve Kurumların İnşası', Pino, Nathan, Wiatrowski, Michael D., *Geçiş Süreci ve Gelişmekte olan Ülkelerde Demokratik Güvenlik Politikaları*, Aldershot: Ashgate, s. 144

¹⁵² Oxford Research International (2004), *Irak Ulusal Anketi: Şubat 2004*, internet adresi: http://news.bbc.co.uk/1/ol/shared/bsp/hi/pdfs/15_03_04_iraqsurvey.pdf (erişim tarihi 11.06.2012), s. 4

Bu da çatışma sonrası durumlarda siyasi geçişi, etkililiği ve meşruluğu düşünmeden önce güvenliğin yeniden sağlanması gerektiğinin önemini göstermektedir.

Irak ulusal güçlerinin isyancılarla mücadelesinin başarısızlığa uğramasının ardından ABD, güvenliği sağlamak ve ülkeyi istikrara kavuşturmak için birliklerinin sayısını artırma kararı aldı.¹⁵³ Ayrıca, Irak içerisindeki güvenliği artırmak ve isyancı gruplar, savaş ağaları ve farklı milis gruplar gibi devlet-dışı silahları aktörler ile savaş üzere sözleşmeli özel güvenlik şirketlerine bel bağladılar. Irak ve diğer yerlerdeki özel güvenlik şirketleri ile ilgili esas sorun daha fazla maaş vermeleri ve bunun da bu şirketleri, ülkenin güvenliğinden sorumlu olması gereken polis kuvvetlerine göre daha çekici kılmasıdır.¹⁵⁴ ABD askeri güçlerinin Irak'ta buldukları dönemde, uzun süreler, özel güvenlik şirketler, fiiliyatta, Irak hukukunun üstünde görülmüşlerdir, ki bu da Blackwater USA güvenlikçilerinin Iraklı sivillerin öldürülmesi olayına karıştığı tartışmalı Blackwater ateş açma olayı gibi sonuçlara yol açmıştır.¹⁵⁵

---

153 Amara, Jomana (2012), 'Ekonomik Gelişim ve Güvenliğin Askeri İstikrar Çabalarının Sonuçları: Irak Örneği', *Journal of Development Economics*, Şubat 2012, s. 2

154 Holmqvist, Caroline (2005), 'Çatışma Sonrası Durumlarda Silahlı Devlet-dışı Aktörlerin Katılımı', in: Hänggi, Heiner, ve diğerleri, *Çatışma Sonrası Barışın İnşasında Güvenlik Yönetişimi*, Cenevre: DCAF, s. 53

155 Karadsheh, Jomana (2007), 'Blackwater Ateş Açma Olayından Sağ Kurtulanlar Yaşadıklarını FBI'ya Anlatıyor', CNN World, internet adresi: <http://edition.cnn.com/2007/WORLD/meast/10/13/blackwater.witnesses/index.html> (erişim tarihi 13.06.2012)

Özel güvenlik şirketleri Irak'ta güvenliğin sağlanması için ABD ordusunda yardımcı olmaları için yerleştirilmişlerdi, özellikle de ulusal polis gücünün işgal zamanında yolsuzluk geçmişlerinden dolayı tartışma konusu olduklarından¹⁵⁶ ve Hüseyin rejiminin otoriter doğasından dolayı. Özel güvenlikçilerin temel görevi yeni hükümeti, uluslararası organizasyonları, özel şirketler ve hükümet dışı örgütleri korumaktı.¹⁵⁷ Özel güvenliğin eşzamanlı olarak dahil edilmeleri yavaş yavaş ulusal polis gücünün meşruluğunun artırılmasına yardımcı olmuş ve hatta ABD birliklerinin 2011'de çekilmelerinin ardından bile Irak'taki eğitimlerine devam etmişlerdir.¹⁵⁸

Bu örnek olay çalışmaları çatışma sonrası bir devlette güvenliğin yeniden sağlanması ve buna bağlı olarak da, geçiş dönemi hukuku ihtiyacını vurgulamakta. Kuzey İrlanda ve Güney Afrika örneklerinde geçmişte işleyen güvenlik ve politik kurumların bulunduğu ve amaca ulaşmak için sadece değiştirilmeleri gereken toplumlarda güvenliğin yeniden sağlanmasının daha kolay olduğu gösterildi.

---

156 Perito, Robert (2009), 'Irak'ta Güvenlik Politikaları: Iraklı Sivilleri Suç Şiddetinden Korumak', *Birleşik Devletler Barış Enstitüsü*, s. 1

157 Mullick, Rehand, Nusrat, Rabia (2006), 'Irak'ta Güvenlik Politikaları ve Kurumların İnşası', Pino, Nathan, Wiatrowski, Michael D., *Geçiş Süreci ve Gelişmekte olan Ülkelerde Demokratik Güvenlik Politikaları*, Aldershot: Ashgate, s. 145

158 Crawford, Jamie (2011), *Irak'ta Geride Bırakılanlar: Binlerce Paralı Asker*, CNN Security Clearance, internet adresi: <http://security.blogs.cnn.com/2011/10/21/left-behind-in-iraq-thousands-of-contractors/> (erişim tarihi 13.06.2012)

Irak örneği güvenliğin yeniden sağlanması için eşsiz bir örnektir zira dışarıdan aktörlerin yardımına ciddi anlamda içermektedir ve bu yardıma bağımlı olmaya devam etmektedir. Güvenliğin sağlanması, etkili siyasi kurumların yeniden inşası sırasında veya sonrasında altyapı ve temel hizmetleri çatışma sonrası toplumlarda yönetişimin yeniden inşası süreci için hayati önem taşımaktadır.

iii. Etkililiğin Yeniden İnşası

Çatışma sonrası toplumlarda yönetişimin yeniden inşası sürecinin ikinci aşaması yerel nüfusa temel hizmetleri sunan etkili kurumların güçlendirilmeleri veya inşa edilmelerini içerir. Devletin kapasitesini yeniden tesis etme, siyasi ve sosyal kurumların gelişimi ile yeni demokratik düzene geçiş için bir planın idaresi ve uygulanması ile ilgilidir.¹⁵⁹ Etkililiğin yeniden tesisi alanında iyi yönetişimin 'işleyen sivil hizmetleri, temel idare sistemi, yolsuzluğun kontrolü, yeterli belediye altyapıları, geniş sağlık hizmetleri ve okullar, yol ve taşıma ağları tedarikleri ve sosyal güvenlik ağlarına ilgiyi' içerdiği düşünülür.¹⁶⁰ Ayrıca, etkililik çoğunlukla demokratik ilkelerin demokratik kurumların kurulması yoluyla uygulanmasını içerir. Irak gibi, geçmişte işleyen demokratik kurumları olmayan ülkelerde yaşanan zorluklar çatışma süresince dahi demokratik kurumların mevcut olduğu Kuzey İrlanda gibi toplumlarınkinden farklıdır. Etkililiğin yeniden tesisi adımı ile yakından bağlantılı olan bir husus da bir hükümetin meşru görülme iddiasıdır.

---

159 Diamond, Larry (2005), 'İraktan Dersler', *Journal of Democracy*, Cilt. 16:1, s. 95

160 Brinkerhoff, Derick W. (2007), *Çatışma Sonrası Toplumlarda Yönetişim: Kırılan Devletlerin Yeniden İnşası*, Londra ve New York: Routledge, s. 6

Şiddet içeren çatışma genellikle sağlık hizmetleri, eğitim su ve sanitasyon gibi temel hizmetleri sunmak için gerekli olan altyapıyı tahrip eder. Çatışma sonrası bir hükümet eğer altyapıyı ve hizmet sunumunu yeniden inşa edemezse nüfus da buna karşılık hükümetin meşruluğunu kabul etmek ve destek vermek için bir neden görmez. Bu nedenle ‘hizme sunumu ve ekonomik gelişim etkililiği meşrulukla da bağlantılıdır, zira vatandaşlar temel hizmetleri sağla(ya)mayan, yolsuzlukları sınırlandır(a)mayan ve bir derece ekonomik fırsta yarat(a)mayan hükümetlerden desteklerini çekme eğilimindedir.’¹⁶¹

Vatandaşların refah beklentilerini artırmak, yoksulluğu azaltmak ve sosyo-ekonomik büyümeyi kolaylaştırmak bir hükümetin yerine getirmesi gereken kilit işlevlerdir. Bir demokrasi yönetim modeli örneğinde, etkililiğin yeniden tesisi siyasi kurumları da kapsar. Örnekleri, çatışma sonrası bir anayasanın yapılması, demokratik seçimlerin yeniden inşası, çok partili bir alanın yaratılması ve demokratik değerler ile ilkelerin yaygınlaştırılmasıdır. Yeni bir anayasanın yapılması farklı taraflar arasındaki müzakereler için bir forum sağlayan ve siyasi geçişi sağlamaya ve devlet kurumlarının şekillendirmeye yardımcı olan hayati bir adımdır.

---

161 Brinkerhoff, Derick W. (2007), *Çatışma Sonrası Toplumlarda Yönetişim: Kırılan Devletlerin Yeniden İnşası*, Londra ve New York: Routledge, s. 6

Anayasa, barışın inşasına yardım edebilse de eğer kamuoyu ile yapılan istişarelerin sonucunda toplumun görüşlerini yansıtmıyorsa hükümetin meşruluğu ve barış risk altındadır.¹⁶² ‘Hükümeti kendi hükümetleri olarak göre ve kanunlarını da kendileri için bağlayıcı olduğu etme konusunda insanlar mutabık değillerse etkili bir yönetim mümkün değildir.’¹⁶³ Ayrıca, refah seviyelerinde ilerleme umudu taşıyan vatandaşların ‘suça bulaşmaları veya ayaklanmalara katılmaları’ daha az muhtemeldir, ki bu da etkililiğin yeniden tesisini devlet içinde güvenliğin yeniden sağlanmasına yakından ilişkilendirir.¹⁶⁴

Güney Afrika

Güney Afrika Cumhuriyeti çatışma döneminden önce siyasi kurumlarını tesis etmişti, hernekadar ırksal ayrıma dayansalar ve sonuç olarak bu kurumlar apartheid döneminde sadece beyazların erişimine açık olmaları bakımından demokratik değillerdiyse de. Bununla birlikte, siyasi kurumların mevcut olmaları gerçeği geçiş sürecini kolaylaştırmıştır zira bu kurumlar bir reform sürecinden geçerek nüfusun kalanına da açık duruma gelebilmiştir.

---

162 Samuels, Kristi (2009), ‘Savaş Sonrasında Anayasa Yapmak: Fırsatlar ve Zorluklar’, Paris, Roland, Sisk, Timothy D., *Devlet İnşasının İkilemleri: Savaş Sonrası Barış Operasyonlarının Çelişkileri ile Yüzleşmek*, Londra ve New York: Routledge, s. 174

163 Belman Inbal, Aliza, Lerner, Hanna (2007), ‘Çatışma Sonrası Yeniden Yapılandırma Anayasa Dizaynı, Kimlik ve Meşruluk’, Brinkerhoff, Derick W., *Çatışma Sonrası Toplumlarında Yönetişim: Kırılğan Devletlerin Yeniden İnşası*, Londra ve New York: Routledge, s. 45

164 Brinkerhoff, Derick W. (2007), *Çatışma Sonrası Toplumlarında Yönetişim: Kırılğan Devletlerin Yeniden İnşası*, Londra ve New York: Routledge, s. 6

Azınlık iktidarından çoğunluk iktidarına doğru barışçıl geçiş genellikle Güney Afrika ‘mucizesi’ olarak adlandırılmaktadır.¹⁶⁵ 1994’teki seçimleri düzenlemek üzere 1993’te, Bağımsız Seçim Komisyonu kurulmuştur.¹⁶⁶ Seçimlerin demokratik olmasını sağlamak için farklı seçim izleme kurumları ülkeye getirilmiştir, bunlar arasında bir de BM izleme misyonu yer almıştır.¹⁶⁷ 1994’teki seçimlerin beraberinde şiddet olaylarını getirmesi beklenmişti fakat seçimler nihayetinde şaşırtıcı derecede barış geçmiştir.

1994 seçimlerinin ardından Meclis tarafından daimi bir anayasa taslağının hazırlanması siyasi etkililiğin yeniden tesisinde farklı açılardan yardımcı olmuştur. Anaysalar, etkililik de dahil olmak üzere kurumların nasıl işlemeleri gerektiği ile ilgili bir çerçeve çizerler ve eğer halkın görüşlerini de içeriyorsa hükümetlere meşruluk sağlarlar. Güney Afrika’da halk anayasa taslağının hazırlanması sürecine dahil edilmiştir ve anayasada nelerin yer alması ile ilgili önerilerini sunabilmişlerdir. Ayrıca, geçici ve daimi anayasaya dair müzakereler barış sürecinin bir parçasıydı. Barıştan bahsetmek yerine taraflar yeni bir anayasa üzerine müzakere etmişlerdir.¹⁶⁸

---

165 Vale, Peter, Maseko, Sipho (1998), ‘Güney Afrika ve Afrika Rönesansı’, *International Affairs*, Cilt. 74:2, s. 279

166 Alence, Rod (2004), ‘Apartheid Sonrası Güney Afrika: İlk On yıl’, *Journal of Democracy*, Cilt. 15:3, s. 78-79

167 Lyman, Princeton N. (2002), *Tarihe Ortak: Güney Afrika’nın Demokrasiye Geçişinde ABD’nin Rolü*, Washington D.C.: Birleşik Devletler Barış Enstitüsü Yayınları, s. 186

168 Gross, Aeyal M. (2004), ‘Anayasa, Uzlaşma ve Geçiş Dönemi Hukuku: Güney Afrika ve İsrail’den Dersler’, *Stan. J. Int’l L.*, Cilt. 40:47, s. 56

Yeni Güney Afrika anayasası ve mevzuatı ‘açık bir şekilde yerel hükümetin güçlendirilmesine çabalaşmış ve hükümete yeniden dağıtım ve hizmet sunma gibi ivedili bir görev vermiştir¹⁶⁹. İktidarın dağıtılması genelde daha etkili bir hizmet sunumuna ve demokrasinin derinleşmesine yol açar zira daha fazla insanı demokratik devlette aktif rol almaya teşvik eder. Afrika Ulusal Kongresi dönüştürülme ihtiyacına rağmen bir birinci dünya ülkesi ile eşdeğerde teknik kapasite ve altyapı gücünü devraldığı için Güney Afrika özel bir örnek olarak görülebilir.¹⁷⁰ Güney Afrika örneği, iktidarın merkezi olmaktan çıkarılarak altulusal düzeye dağıtılması ile ilgili olarak anayasa yapmanın ve erişilebilir demokratik seçimlerin önemini göstermektedir. Ayrıca, bu örnek siyasi ve kültürel arkaplanın geçiş süreci ve kurumların etkililiği açısından ne kadar önemli olduğunu vurgulamaktadır.

Kuzey İrlanda

Kuzey İrlanda örneği tarihi ve coğrafi bağlamında ele alınmalıdır. Birleşik Krallık’ın küçük bir parçası¹⁷¹ olarak Kuzey İrlanda halka etkili temel hizmetleri sunmada farklı zorluklarla karşı karşıya kalmıştır. Kuzey İrlanda’daki temel hizmetler hususunda ilgili kilit konulardan biri eğitim sistemidir.

---

169 Heller, Patrick (2001), ‘Devleti Hareketlendirmek: Kerala, Güney Afrika ve Porto Alegre’de Demokratik Ademi Merkeziyet Politikaları’, *Politics & Society*, Cilt. 29:1, s. 140

170 Heller, Patrick (2001), ‘Devleti Hareketlendirmek: Kerala, Güney Afrika ve Porto Alegre’de Demokratik Ademi Merkeziyet Politikaları’, *Politics & Society*, Cilt. 29:1, s. 144

171 Nüfusu yaklaşık 1.8 milyon. <http://www.nisra.gov.uk/>

Okulların barış eğitimi ve çatışmas sonrası toplumlarda barışın devam ettirilmesinde önemli bir rol oynadığı yaygın bir biçimde ileri sürülmektedir.¹⁷² Kuzey İrlanda'daki okullar çatışma boyunca mezhep esasına göre ayrıştırılmaya devam etti.¹⁷³ Bugün dahi öğrencilerin sadece yüzde 10'u karma dinli okullara gitmektedir.¹⁷⁴ Dine dayalı bu ayrışma Kuzey İrlanda Meclisinin kurulmasını sağlayan Belfast Anlaşması'nda da belirtildi. Yasama meclisine seçilen üyeler dahi kendilerini ya 'birlik taraftarı' ya 'milliyetçi' ya da 'hiç biri' olarak belirtmek zorundaydı.¹⁷⁵

Gelenksel Britanya ve İrlanda ortaklıkçı düşüncesinde, Kuzey İrlanda hükümeti hükümet için bir parlamenter demokrasi modelini kullanmaktadır. Yürütme, 108 üyeli Yasama Meclisinden çıkan 12 bakan ile iki devlet bakanından oluşmakta. Ortaklıkçı bir hükümetin önemli bir boyutu da Devredilebilir Tek Oy'un kullanılması ile başarılan tüm partilerin orantısal temsiliyetidir. Mecliste ortak komiteler gibi ek komiteler kuran 2007 Meclisinin ardından siyasi kurumların etkililikleri güçlendirilmiştir.¹⁷⁶

---

172 Duffy, Terence (2000), 'Bölünmüş Toplumlarda Barış Eğitimi: Kuzey İrlanda'da bir Barış Kültürü Yaratmak', *Prospects*, Cilt. 30:1, s. 15 – 29 ve Dünya Bankası (2005), 'Geleceği Yeniden Şekillendirmek: Eğitim ve Çatışma Sonrası Yeniden İnşa', internet adresi: <http://reliefweb.int/node/22239> (erişim tarihi 03.07.2012)

173 Gallagher, Tony (2006), 'Farklılıkların Dengelenmesi ve Ortak İyi: Çatışma Sonrası bir Toplumdan Dersler', *Compare: A Journal of Comparative and International Education*, Cilt. 35:4, s. 431

174 Gallagher, Tony (2006), 'Farklılıkların Dengelenmesi ve Ortak İyi: Çatışma Sonrası bir Toplumdan Dersler', *Compare: A Journal of Comparative and International Education*, Cilt. 35:4, s. 429

175 Archick, Kristin (2012), 'Kuzey İrlanda: Barış Süreci', *Kongre Araştırması Servisi*, Mart 6, 2012, s. 1

176 Wilford, Rick (2010), 'Kuzey İrlanda: Baskı Siyaseti', *Parliamentary*

Irak

Irak örneği, anayasa yaparken temel ihtiyaçları karşılayacak demokratik kurumları tesis edildiği en yeni örneklerden biridir. Diktatör Saddam Hüseyin ve Baas Partisinin devrilmesinden sonra ortaya çıkan iktidar boşluğu nedeniyle Irak dışarıdan aktörlerin dahil olması ve demokratik siyasi kurumların tesis edilmesine yardımcı olmaları ihtiyacı duymuştur. Hernekadar, özellikle de kolonyalizm sonrası literatürde, bir Ortadoğu ülkesinde Batı standartında bir demokrasinin uygulanması eleştirilse de ABD ve BM en azından halka siyasi katılım ihtimalini sağlamada başarı olmuşlardır.¹⁷⁷ Yeni seçilen Ulusal Meclis tarafınan anayasa taslağı ve 2006'daki uygulanması devlet kurumlarının hizmet sunma kabiliyetini güçlendirmeyi amaçlamaktaydı. Malesef siyasi kurumların yeniden tesisinden sonra bile Irak halka sağlık hizmeti, eğitim gibi temel hizmetleri sunma konusunda hala güçlük yaşamakta. Ayrıca, petrol gelirlerinin dağıtılması olabileceğinden çok daha az etkili kalmaya devam etmekte.¹⁷⁸

Affairs, Cilt. 63:1, s. 141

177 Kitchen, Nicholas, Cox, Michael (2011), 'Bir Başka Liberal Savaş Daha Mı? Batı Müdahaleciliği ve Irak Savaşı', Acharya, Amitav, Katsumata, Hiro, *Irak'ın Ötesinde: Dünyanın Geleceği*, Londra: World Scientific, s. 65 – 67.

178 Brinkerhoff, Derick W., Johnson, Ronald W. (2009), 'Kırılgan Devletlerde Ademi Merkezeye dayalı Yerel Yönetişim: Irak'tan Ders Çıkarmak', *International Review of Administrative Sciences*, Cilt. 75:4, s. 594

Akademisyenler yerel altyapının yeniden inşa etmek ve ‘halka hizmet sunma hızını’ artırmak için Irak’ın, iktidarı merkezi olmaktan çıkarmaya ve daha fazla altulusal düzeylere dağıtmaya ihtiyacı olduğunu ileri sürmektedirler.¹⁷⁹ İktidarı merkezi olmaktan çıkarmak için 2006 yılında bazı girişimler oldu. Yeni anayasanın uygulanması sırasında Irak, hizmet sunumunun güçlendirilmesi için altulusal bir politika çerçevesi oluşturmaya yönelik çalışmalarda bulundu.¹⁸⁰ Bu da daha çok bütçelerin vilayetlere devri sürecine yol açtı ki böylece vilayetler parayı okul ve hastane inşaatı gibi küçük çaplı projeler için kullanabilmelerini sağladı. Küçük inşaatların ulusal hükümet yerinde yerel düzeyde uygulanmaları çok daha kolay olmaktadır. ABD işgalinden önce yıllarca süren yaptırımlardan dolayı iyi bir durumda olmayan altyapının yeniden inşa edilmesi dışında, kurumların kapasitelerinin geliştirilmesi de büyük önem taşımaktadır.¹⁸¹

Ulusal, merkezi düzeyde ihtiyaç duyulan beceriler ‘politika analizi, düzenleme ve idare ile politikanın uygulanması’ ile ilgilidir.¹⁸² Bunun aksine, altulusal düzeyde hizmetin yerel nüfusa ulaştırılmasında daha temel idari ve teknik beceriler gereklidir.

---

179 Brinkerhoff, Derick W., Johnson, Ronald W. (2009), ‘Kırılğan Devletlerde Ademi Merkezeye dayalı Yerel Yönetişim: Irak’tan Ders Çıkarmak’, *International Review of Administrative Sciences*, Cilt. 75:4, s. 595

180 Williams, Paul R., Simpson, Matthew T. (2008-2009), ‘Siyasi Geleceği Yeniden Düşünmek: Irak’ın Etnik-Mezhepsel Bölünmesine bir Alternatif’, *AM. U. Int’l L. Rev.*, Cilt. 24, s. 231 – 2

181 Tripp, Charles (2007), *Bir Irak Tarihi*, 3. Baskı, Cambridge: Cambridge Üniversitesi Yayınları, s. 289

182 Brinkerhoff, Derick W., Johnson, Ronald W. (2009), ‘Kırılğan Devletlerde Ademi Merkezeye dayalı Yerel Yönetişim: Irak’tan Ders Çıkarmak’, *International Review of Administrative Sciences*, Cilt. 75:4, s. 601

Bu nedenle, Irak halkına etkili hizmet ulaşma konusunda zorluk yaşayan bir devlet örneğini oluşturmakta. Demokrasinin uygulanması ile, en önemli gelişme hernekadar hükümet gerektiği kadar etkili bir biçimde işlemese de siyasi katılım ve halka danışmadır.

iv. Meşruluğun Yeniden İnşası

Çatışma sonrası tolumlarda yönetişimin yeniden inşasının üçüncü adımı yeni hükümetin meşruluğunun yeniden tesis edilmesidir. İktidardaki rejimin toplum tarafından ‘doğru olan’, doğru bir şekilde çalışan ve eskiden beri varolan kültürel normalara göre işleyen bir hükümete olarak kabul görmesi yönetişimin, meşruluğa ve halk desteğine dayandığı demokrasilerde hayati öneme sahiptir. Meşruluk olmadan, demokratik bir hüküme doğru düzgün işlemek konusunda zorluklar yaşar.¹⁸³ Çatışma sonrası bağlamda, meşruluk istikararlı ve sürdürülebilir barışın sağlanması veya devam ettirilmesinde çok önemlidir. Savaşan tarafların ülkedeki yönetişimde değişikliği benimsemedikleri durumda çatışmanın nüksetmesi riski yüksektir.¹⁸⁴ Barış süreci boyunca ve sonrasında tüm tarafların anlaşmazlıklarının yeri olarak ‘savaş alanlarını hükümet salonları ile’ değiştirmeyi kabul etmeleri gerekir.¹⁸⁵

---

183 Brinkerhoff, Derick W. (2007), *Çatışma Sonrası Toplumlarda Yönetişim: Kırılan Devletlerin Yeniden İnşası*, Londra ve New York: Routledge, s. 7

184 Collier, Paul, Hoefler, Anke (2004), ‘Çatışma Sonrası Toplumlarda Yardım, Siyaset ve Büyüme’, *European Economic Review*, Cilt. 48

185 Belman Inbal, Aliza, Lerner, Hanna (2007), ‘Çatışma Sonrası Yeniden Yapılandırma Anayasa Dizaynı, Kimlik ve Meşruluk’, in: Brinkerhoff, Derick W., *Çatışma Sonrası Toplumlarda Yönetişim: Kırılan Devletlerin Yeniden İnşası*, Londra ve New York: Routledge, s. 45

Batılı akademisyenler, çatışma sonrasında bir hükümetin meşruluğunun yeniden tesisi yöntemini kendi arasında genellikle iki yola ayırmaktadırlar. Bir yol, hükümetin belirli bir şekilde işleyerek ortaya çıkardığı verimliliğe odaklanan 'çıkıtı temelli meşruluk'tur. Bu yolda, 'görünür çıktılar'ın bir örneği de hükümetin eylemlerinden gelen temel hizmetler hususudur, ki hükümeti halk nazarında daha da meşru kılmaya hizmet eder. İkinci yol ise hükümete rızanın, gönüllü olarak sunulması ve hükümet kurumuna siyasi katılımı desteklediği 'girdi temelli meşruluk'tur. Halkın siyasi desteği girdi temelli bir meşruluk yaratır, bu da dolayısı ile hükümet otoritesini meşrulaştıran çıktılar yaratır. Girdi temelli meşruluğu ortaya çıkarmak için sivil toplumun da benzer tarzda normlar ve değerleri paylaşması gerekir, aksi halde hükümet düzeyinde görülür bir etki olmayacaktır.¹⁸⁶

Özetle, demokratik bir hükümetin kendini meşrulaştırması için kendisinden beklenen en önemli kilit görevler şunlardır:¹⁸⁷

- Temel hizmetlerin sunulması
- Anayasal reform veya yeni bir anayasa taslağı hazırlanması
- Hukukun üstünlüğünün yeniden tesis edilmesi
- Sivil toplumun geliştirilmesi

Sağlık hizmetleri, eğitim, su ve sanitasyon gibi temel hizmetlerin sunulması hükümetin halk arasında daha fazla kabul görmesine yol açabilir. Yeni bir anayasa yapma da, demokratik ve özgür seçimlerin

---

186 Kjaer, M. (2004), *Yönetişim*, Cambridge: Polity Press, s. 46

187 Brinkerhoff, Derick W. (2007), *Çatışma Sonrası Toplumlarda Yönetişim: Kırılan Devletlerin Yeniden İnşası*, Londra ve New York: Routledge, s. 7

---

ardından yapıldığı ve sivil toplumun görüşlerini temsil ettiği sürece aynı etkiyi yaratabilir.¹⁸⁸ Hukukun üstünlüğünün yeniden tesisi, çatışma sonrası toplumlarda yönetişimin yeniden inşası sürecinin ilk adımı olarak irdelenen güvenliğin yeniden sağlanması ile yakından alakalıdır. Son olarak, sivil toplumun geliştirilmesi de önemlidir, zira demokrasiye geçiş demokratik ilkeler ve eğitimin halk arasında yaygınlaştırılmasını gerektirir. Ayrıca, adil ve rekabetçi seçimlerin güvence altına alınması için parti sistemi siyasi kurumunda inşa edilmesi gereklidir.

Yukarıda değinilen kilit görevlere ek olarak halkın siyasi katılımı da eşitsizliklerin azaltılması, hesap soramanın sağlanması, yolsuzlukla mücadele ve seçimlerin yapılmaya başlanması kadar önemlidir.¹⁸⁹ Seçimler genelde bir hükümetin meşrulaşmasının ilk adımlarıdır; bu nedenle halkın oy vermesinin sağlanması iktidar partisinin meşruluğunu otomatikman artırır. Daha demokratik değer ve ilkelerin uygulanmasıyla devlet içindeki eşitsizlikler azaltılarak vatandaşlara oy kullanma ile sağlık hizmetleri ve eğitim gibi temel hizmetlere eşit erişim sağlanır. Günümüz akademik çalışmaları en meşru yönetim türünün demokrasi modeli olduğunu göstermektedir.¹⁹⁰

---

188 Samuels, Kristi (2009), 'Savaş Sonrasında Anayasa Yapmak: Fırsatlar ve Zorluklar', in: Paris, Roland, Sisk, Timothy D., *Devlet İnşasının İkilemleri: Savaş Sonrası Barış Operasyonlarının Çelişkileri ile Yüzleşmek*, Londra ve New York: Routledge, s. 174

189 Brinkerhoff, Derick W. (2007), *Çatışma Sonrası Toplumlarda Yönetişim: Kırılgan Devletlerin Yeniden İnşası*, Londra ve New York: Routledge, s. 7

190 Diamond, Larry, Plattner, Marc F. (1996), *Sivil-Asker İlişkileri ve Demokrasi*, Baltimore: John Hopkins Üniversitesi Yayınları

Bununla birlikte, demokratik dönüşümün, özellikle de çatışma sonrası durumlarda, yüksek sayıdaki görevlerden kaynaklı karmaşık ve zor bir süreç olduğunun belirtilmesi gerekir.¹⁹¹ Yine de, yakın zamandaki örnekler aslında çatışma sonrası bir durumdan istikrarlı bir demokrasinin doğmasının mümkün olduğunu göstermektedirler.

Güney Afrika

Güney Afrika örneğinde, yeni hükümet modelinin meşrulaştırılması sürecine farklı adımlar damgasını vurmuştur. Bunların en önemlilerinden biri geçmiş şiddet olayları ile ilgilenecek ülkenin adalet sisteminin meşrulaştırılması olmuştur. Bu adım ceza sisteminin kapasitesinin artırılması ile yakından ilişkilidir, ki bu, bir hükümetin halkın gözünde tam meşruluğu yakalayabilmesi için çatışma sonrası toplumlarda hayati öneme sahip bir adımdır. Halkın taleplerine yanıt olabilmek için hukuk üstünlüğünün, altyapının ve mahkemelerin kapasitelerinin yeniden tesis edilmesinin geliştirilmesi gerekiyordu.¹⁹² Güney Afrika örneğindeki ilginç nokta Hakikatleri Araştırma ve Uzlaşma Komisyonları ile İnsan Hakları Komisyonu ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Komisyonunun kurulmuş olmasıdır, ki bunlar adaletin ve hükümetin meşruluğunun yeniden tesisi açısından önemli olmuştur.¹⁹³

---

191 Brinkerhoff, Derick W. (2007), *Çatışma Sonrası Toplumlarda Yönetişim: Kırılan Devletlerin Yeniden İnşası*, Londra ve New York: Routledge, s. 7

192 Wilson, Richard A. (2001), *Güney Afrika'da Hakikat ve Uzlaşma Politikaları: Apartheid Sonrası Devletin Meşrulaştırılması*, Cambridge: Cambridge Studies in Law and Society, s. 17-18

193 Sarkin, Jeremy (1998), 'Güney Afrika'da İnsan Hakları Kültürünün Geliştirilmesi', *Human Rights Quarterly*, Cilt. 20, s. 630

Kuruluşundan beri ‘Hakikatleri Araştırma ve Uzlaşma Komisyonları’ şiddet, teselli edilemez kayıplar, acı ve baskı öykülerini özellikle de İnsan Hakları İhlalleri duruşmalarıyla dinleme, geçerli kılma, arşivleme ve bunlara kurumsal tanıma imkanı sunmanın bir aracı olmuşlardır.¹⁹⁴ Ayrıca, hernekadar Hakikat Komisyonu kovuşturma yapmaya ve ceza vermeye yetkili değildiyse de komite tarafından af kapsamına alınmayan failerin yargılanmaları için savcılara tavsiyelerde bulunabiliyordu. Sonuç olarak, Hakikat Komisyonu apartheid sonrası Güney Afrika’da geçmişte yaşanan adaletsizliklerin ele alınması hususunda en önemli kurumlardan biri olmuştur. Ekim 1998’de yayınladığı nihayi raporunda Hakikat Komisyonu, önünde gelen 21,298 başvurunun çoğunda tespitlerde bulunmuş ve yüzlerde olayda faileri belirlemiştir.¹⁹⁵

Yukarıda belirtildiği gibi, anayasanın inşası yeni bir hükümetin meşrulaştırılması için önemlidir. Güney Afrika’da yeni seçilen Ulusal Meclis tarafından yeni bir anayasa taslağının hazırlanırken kamuoyunun görüşlerini kapsamış ve dahil edilmişlerdir.

---

194 Grunebaum-Ralph, Heidi (2001), “Geçmişlerin yerini değiştirmek, Şimdiyi unutmak: Hakikatleri Araştırma ve Uzlaşma komisyonu zamanında Hikaye, Mekan ve Hafıza”, *African Literatures Cilt. 32:3*, s. 198

195 Wilson, Richard A. (2001), *Güney Afrika’da Hakikat ve Uzlaşma Politikaları: Apartheid Sonrası Devletin Meşrulaştırılması*, Cambridge: Cambridge Studies in Law and Society, s. 21

Büyük halk kampanyası, iki milyondan fazla birey, mesleki kurum, savuma grupları ve diğerlerinin önerileri ile anayasa yazımına katkıda bulunmasını sağlamıştır.¹⁹⁶ Güney Afrika örneği bu nedenle, çatışmanın tarihinin ve yönetişimin yeniden inşasının meşruluğunu kazandığı toplumsal bağlamın irdelenmesinin önemini göstermektedir. Apartheid sonrası Güney Afrika'da güvenliğin ve adaletin yeniden sağlanmasına ve yeni hükümetin eylemlerini meşrulaştırmaya yardımcı olarak geçmişle yüzleşme önemli olmuştur.

Kuzey İrlanda

Kuzey İrlanda örneğinde, Kuzey İrlanda Meclisi'nin meşruluğu esas olarak partiler ve halkın rızasına dayanmaktaydı. Yetkili kılınmasının ilk aşamasında, partiler arasında güvenin bulunmaması nedeniyle sadece iki tane alt yürütme komitesi kurulmuştur. Partiler, meseleleri bu alt komitelere havale etmekten kaçınmışlardır. Ayrıca, 1998 Belfast Anlaşmasını hayata geçiren Kuzey İrlanda Yasası yürütmenin bakanlarına 'politikalarını tek başlarına uygulama' imkanı tanımıştır ki bu da 'uyum, idare ve kollektif tarzın' olmamasına yol açmıştır.¹⁹⁷ 2002 yılında lağvedilmelerine kadar, kurumlar işlevsel olmayan bir temelde çalışmışlardır ve bu da halk desteği alamamaları sonucunu doğurmuştur. Kuzey İrlanda Meclisi'nin yeniden yapılandırılmasının ardından, 2003 ve

---

196 Belman Inbal, Aliza, Lerner, Hanna (2007), 'Çatışma Sonrası Yeniden Yapılandırmada Anayasa Dizaynı, Kimlik ve Meşruluk', Brinkerhoff, Derick W., *Çatışma Sonrası Toplumlarda Yönetişim: Kırılğan Devletlerin Yeniden İnşası*, Londra ve New York: Routledge, s. 47

197 Wilford, Rick (2010), 'Kuzey İrlanda: Baskı Siyaseti', *Parliamentary Affairs*, Cilt. 63:1, p. 144

2007 yılları arasındaki doğrudan hükümet döneminin peşinden yenilenmeye ve reformlar yapmaya başlamış bu da siyasi kurumların daha etkili olmalarını sağlamıştır. Kuzey İrlanda örneği, nihayetinde hükümet kurumlarının nasıl işlemleri gerektiği konusunda ortak rızanın sağlanması için tüm taraflar arasındaki dialogun önemini gözler önüne sermektedir. Bu rıza yerel toplum düzeyinde de önemlidir, zira demokratik yönetim sşşl toplumun siyasi katılımı ile kabul ve sahiplenmesine dayanmaktadır.

Hükümet konusunda bir fikir birliğine varmada toplumlar bu nedenle önemli bir rol oynamışlardır. Demokratik süreçte her bir kişinin ‘Britanyalı’, ‘İrlandalı’ veya ‘her ikisi’ gibi ulusal bir kimlik seçme hakkının bulunması meşruluğa yardımcı olmuştur.

¹⁹⁸ Belfast Anlaşmasının halk tarafından benimsenmesini ve ardından gelen reform sürecini sağlayan esas etken halk arasındaki rızaydı. ‘Kuzey İrlanda’daki temsili demokrasinin kurumlarının yukarıdan aşağı doğası, yerel toplum düzeyindeki halkın yaratıcılığı ile buluşmamaktadır bunun yerine bu yerel toplumları siyasi elitler düzeyinde olanların çıkar ve ajandalarını geliştirmek için kullanmaya çalışmaktadır.

---

198 Campbell, Colm, Ní Aoláin ve Harvey, Colin (2003), ‘Hukuki Analizlerin Sınırları: Kuzey İrlanda’daki Dönüşümün Çerçevesinin Yeniden Çizilmesi’, *The Modern Law Review*, Cilt. 66:3, s. 332

Kuzey İrlanda'daki temsili demokrasinin bu özellikleri Birleşik Krallık'ın kalanı ile karşılaştırıldığında Kuzey İrlanda'daki siyasi kurumlara olan daha yüksek düzeylerdeki güvensizliğin izah edilmesine yardımcı olabilir'.¹⁹⁹ Belfast Anlaşması'nın meşruluğu ayrıca güvenliğin yeniden sağlanmasına dayanmaktaydı. Kuzey İrlanda, bu nedenle, yoğun barış müzakereleri ve halkın rızası ile hükümetin meşruluğunu sağlamıştır.

Irak

Irak'ta hükümetin meşruluğunun sağlanamamasında karşılaşılan zorluklardan biri, ABD öncülüğündeki koalisyon güçlerinin işgali ile başlatılan Baasçılardan arındırma sürecine²⁰⁰ kadar uzanmaktadır. ABD sadece Saddam Hüseyin'i devirme kararı almadı, demokrasiye geçişi güvence altına almak için ayrıca Baas partisi üyelerini temizleme kararı da aldı. Malesef bu süreç de yönetme becerileri olan siyaset konusunda bilgili ve tecrübeli kişilerin kalmaması sonucunu doğurdu. Nihayetinde, ABD'nin Irak devletinin yeniden inşasındaki uzatmalı katılımında bir başka engel haline geldi.²⁰¹ Irak'ın tek meclisli ulusal Temsilciler Konseyi'nde bu nedenle ya yetişkin hayatlarının çoğunu yurtdışında geçiren diasporadan üyeler ya da Kuzey'deki Kürt azınlıktan üyeler ağır bastı.

---

199 Acheson, Nicholas, Milofsky, Carl (2008), 'Kuzey İrlanda'da Barışın İnşası ve Katılım: 'Hayırlı Cuma' Anlaşmasından bu yana Yerel Toplumsal Hareketler ve Siyaset Süreci', *Ethnopolitics: Formerly Global Review of Ethnopolitics*, Cilt. 7:1, s. 76 – 77

200 Baas Partisi Üyelerinin görevden alınmaları, bkz. Bölüm IV.a.iii

201 Diamond, Larry (2005), 'Irak'tan Dersler', *Journal of Democracy*, Cilt. 16:1, s. 9

Halk birçok ulusal hükümet yetkilisini Saddam Hüseyin'in acımasız rejimi süresince onlarla birlikte acı çekmeyen kişiler olarak gördü. Ayrıca, nüfusun yüzde 20'si iktidarın el değiştirmesinden sonra yeni Irak hükümetini 'yabancı güçlerin hizmetinde bir düşman idaresi' olarak gördü.²⁰² Sürügelene ahlaki çöküntü, yolsuzluk ve israf da halk tarafından düşkün hükümet otoritesi olarak görüldü. Altulusal düzeyde durum daha farklıydı, zira yerel yetkililerin çoğu aynı kaderden muzdarip kişilerden oluştuğundan 'meşruluğun ilk adımları'nın atılmasını sağladı.²⁰³

Meşruluk sorununu derinleştiren ikinci bir mesele de, özellikle de Irak'taki yönetişimin ilk dönemlerinde, Sünni partinin Ocak 2005'teki ulusal meclis ve İl Encümeni seçimlerini boykotuydu, ki bu da üç vilayette Sünni partilerin yetersiz temsiliyeti ile sonuçlanmıştır.²⁰⁴ Bunun nedeni eski diktatör Saddam Hüseyin'in Sünni olmasıdır, ki bu da iktidarı döneminde Sünnilerin iktidarda kalmalarını güvence altına almıştır. Bunun karşılığında, seçimleri boykot etmek Şii iktidarına karşı itirazı dile getirmenin bir yolu olarak görüldü. Seçimlerin ertelenmesi taleplerinin reddedilmesinin ardından siyasi dışlanma ve isyancı şiddetinin artması korkusuyla Sünniler seçimleri boykot etti.

---

202 Tripp, Charles (2007), *Bir Irak Tarihi*, 3. Baskı, Cambridge: Cambridge Üniversitesi Yayınları, s. 297

203 Brinkerhoff, Derick W., Johnson, Ronald W. (2009), 'Kırılğan Devletlerde Ademi Merkezeye dayalı Yerel Yönetişim: Irak'tan Ders Çıkarmak', *International Review of Administrative Sciences*, Cilt. 75:4, s. 598

204 Tripp, Charles (2007), *Bir Irak Tarihi*, 3. Baskı, Cambridge: Cambridge Üniversitesi Yayınları, p. 295

2005 yılındaki seçimlerdeki Kürtlerin yüksek katılımı ile de birleşince, Kürtler kuzeydeki bazı Encümenlerde baskın geldi. Meşruluğun olmaması, seçim sonrası meydana gelen olaylarda algılanabilir. Anbar vilayetinde, seçimleri müteakip altı içerisinde demokratik olarak seçilen 41 Encümen üyesinden 11'i öldürüldü. Bu encümenin meşruluğunun yeniden sağlanması meselesini çözmek için, boşalan bu kürsülere daha önce seçimlerin boykot edilmesi nedeniyle yetersiz temsil edilen büyük Sünni aşiretlerden temsilciler getirildi.²⁰⁵

2009 yılında yapılan ikinci seçimlerde, 2005 yılındaki seçimleri katılmayı reddeden gruplar geniş kesimler olarak oy kullanınca durum düzeldi ve bu da 'laik parti ve fraksiyonlar' lehine sonuç doğurdu.²⁰⁶ Yerel seçimlerin, 2005 yılındaki ilk ulusal seçimlerden önce yapılmış olması ulusal düzeydeki meşruluğun geliştirilmesine yardımcı oldu, zira halk kendi çoktan yeni demokrasinin bir parçası olarak görmeye başlamıştı.

Irak, 2003 işgali sırasında zaten zayıf olan altyapısının tamamen çökmesinden muzdarip oldu. Saddam Hüseyin iktidarında, diğer bölgelerin hiç elektriği yokken belli başlı bölgeler ve rejim taraftarları yıllarca elektriğe erişim gibi ayrıcalıklarla kayırdı.²⁰⁷

---

205 Dawisha, A. I., Diamond, Larry Jay (2006), 'Irak'ın Tehlikeli Oy verme Yılı', *Journal of Democracy*, Cilt. 17:2, s. 93

206 Brinkerhoff, Derick W., Johnson, Ronald W. (2009), 'Kırılğan Devletlerde Ademi Merkezizete dayalı Yerel Yönetişim: Irak'tan Ders Çıkarmak', *International Review of Administrative Sciences*, Cilt. 75:4, s. 599

207 Tripp, Charles (2007), *Bir Irak Tarihi*, 3. Baskı, Cambridge: Cambridge Üniversitesi Yayınları, s. 289

Yerel nüfusa temel hizmetlerin sunulması hususunun başlarda zor olduğu görüldü ve ulusal hükümetin siyasi meşruluğunun güçlenmesine yol açmadı. İşgal hükümeti ve ayrıca yeni seçilen Irak hükümeti kaynakların hakkaniyete daha uygun bir şekilde dağıtılmasına çalışmışlarsa da bu ancak savaş önceki kapasitelerin yeniden tesisine yetmiştir.²⁰⁸ İşgal sonrası Irak'ta hizmet ulaştırmanın hızını artırabilecek ve tahrip olmuş altyapının yeniden inşasını kolaylaştıracak ademi merkeziyet için bazı adımlar atılmıştır. Bazı akademisyenler Irak'ta ademi merkeziyete yönelik atılan bazı adımların vilayetlerde ulusal hükümetin meşruluğunun artırılmasına yardımcı olduğunu ileri sürmektedirler. Bu durum esas olarak, altulusal düzeyde bir yönetişimin hizmet ulaştırmayı hızlandırmasından kaynaklanmaktadır, ki bu da meşruluğu sırasıyla sadece yerel düzeyde değil aynı zamanda ulusal düzeyde geliştirmektedir.

---

208 Brinkerhoff, Derick W., Johnson, Ronald W. (2009), 'Kırılğan Devletlerde Ademi Merkeziyete dayalı Yerel Yönetişim: Irak'tan Ders Çıkarılmak', *International Review of Administrative Sciences*, Cilt. 75:4, s. 596

---

c. Demokrasinin Rolü

Yukarıda sunulan örnek olay çalışmaları, çatışma sonrası durumların çoğunda ya çatışma öncesi demokratik kurumların yeniden tesisi ya da demokratik kurumları inşa etmek üzere geçiş dönemlerinin tamamlanması ile demokratik ilke ve değerlerin yaygınlaştırılmasıyla demokrasiye yönelik girişimlerde bulunduğu göstermektedir. Çatışma sonrası toplumlarda demokrasinin yaygınlaştırılması bir devletteki istikrar üzerinde olumsuz ve olumsuz etkilere sahip olabilir. Her durumda, demokratikleşme eğilimini desteklemeye değer zira bu eşitlik, ifade özgürlüğü ve siyasi katılım gibi demokratik ilkelerin gelişmesine yardımcı olur.

Çatışma sonrasında demokrasiye geçişin sağlanması için hayati önem de olan temel şartlar sınırları belli bir devletin ve bir tür hükümetin varolmasıdır. Otoriter devlet liderleri başarısız olmuş devletlerde demokrasinin geliştirilmesine sıklıkla karşı çıkarlar ve demokratik geçiş hükümeti için gerekli meşruluğun yakalanması zordur.²⁰⁹ Örnek olayların üç farklı türü söz konusudur: çatışmadan doğan devletler; hala çatışma yaşayan devletler ve zayıf devlet otoritesi ve kapasitesi, özelleştirilmiş şiddet ve yüksek suç oranları nedeniyle çatışma riski altındaki devletler. Çatışma sonrasında demokratikleşmenin genelde üç yolu söz konusudur.

---

209 Diamond, Larry (2005), 'Irak'tan Dersler', *Journal of Democracy*, Cilt. 16:1, s. 94

Kuzey İrlanda ve Güney Afrika örneklerinde, işleyen siyasi kurumlar zaten mevcuttu ve sadece dönüştürülmeleri gerekirken Irak örneği, değişimin dışardan aktörler tarafından dayatılmasından dolayı farklıdır.

Çatışma sonrası toplumlarda başarılı bir demokratikleşme süreci için vurgulanması gereken birden çok önkoşul söz konusudur. Düzenin sağlanması gereklidir; şiddetin varolduğu ve halk arasında korkuya neden olduğu ve devlet kaynaklarının bununla mücadelede kullanıldığı durumlarda demokratik dönüşümün sağlanması zor olacaktır. Düzenin yeniden sağlanmasıyla yakından alakalı olan etkili hizmet ulaştırmanın yeniden tesisi gerekli olan hükümet meşruluğuna yol açar. Çatışma sonrası durumlarda demokratikleşme ve barışın sağlanması görevlerinin bir biriyle yakından bağlantılı olması ve sadece beraber uygulandıklarında başarılı olmaları oldukça yaygındır, çünkü ‘demokrasi olmadan barışı uygulanak mümkündür ama barış olmadan demokrasi uygulanamaz.’²¹⁰

---

210 Diamond, Larry (2005), ‘Irak’tan Dersler’, *Journal of Democracy*, Cilt. 16:1, s. 96

d. Dışarıdan Aktörlerin Etkisi

Dışarıdan aktörler genel olarak, devlet aktörleri, uluslararası hükümet organizasyonları (IGOs), uluslararası hükümet dışı organizasyonlar (INGOs) ve uluslararası şirketler (TNCs) olarak tanımlanabilirler. Uluslararası hükümet organizasyonları daha çok Kuzey Amerika ve Batı Avrupa'da yaygındır ve geçiş dönemi demokrasileri üzerindeki nüfuzlarını kullanmakla meşurdurlar. Sınır ötesi kurumlar olan uluslararası hükümet dışı organizasyonların örnekleri ise Uluslararası Af Örgütü, Greenpeace Uluslararası ve ayrıca Katolik Kilisesi'dir. Uluslararası hükümet dışı organizasyonların bazıları devletin siyasi, toplumsal ve ekonomik alandaki yaklaşımı değiştirmeye çalışmaktadırlar. Geçiş dönemi demokrasileri ve demokrasi dışı rejimlerde uluslararası hükümet dışı organizasyonların yardım sunma, mevcut olmayan ulusal sağlık hizmetlerinin yeri doldurma ve yeni iletişim teknolojileri sayesinde devlet karşıtı grupların bölgesel ve küresel çalışma ağlarına erişimlerini sağlamlarına yardımcı olma gibifarklı işlevleri olabilir.²¹¹

Uluslararası Şirketler 'ulusal sınırlar içerisindeki siyaseti etkileyen ve giderek artan derecede birbirine bağımlı küresel ekonomi'ye muhtaçtırlar.²¹² Uluslararası şirketler doğrudan ve dolaylı yollarla hükümetlere nüfuz edebilirler.

---

211 Haynes, Jeffrey (2005), *Küreselleşen bir Dünyada Karşılaştırmalı Siyaset*, Polity Press: Cambridge, s. 109

212 Hague, Rod, Harrop, Martin (2001), *Karşılaştırmalı Hükümet ve Siyaset. Bir Giriş* (5. Baskı), Basingstoke: Palgrave, s. 56-7

Dolaylı olarak, kendi hükümetlerinden yabancı bir devlete baskı yapmalarını veya konuya ilgi çekmek üzere uluslararası organizasyonların genel politika sorularını sormalarını isteyebilirler. Uygun diplomatik elçilikleri amaçlayarak ya yurtiçinde doğrudan lobi yapabilirler ya da yabancı ülkelerde hükümet bakanlıklarına lobi yapabilirler.²¹³ Dışarıdan aktörlerin demokrasiye etkilerinin en çok geçiş dönemi demokrasileri ve çatışma sonrası devletler görülür olduğu sıkça ileri sürülmektedir. Bunun nedeni, geçiş dönemi demokrasilerinin yabancı yardım ve/veya siyasi destek sağlayan dışarıdan aktörlere bağımlı olmalarında bulunabilir.²¹⁴ Ayrıca, kırılğan ve çatışma sonrası devletlerde ulusal demokratik kurumlara erişim dışarıdan aktörler için çok daha kolaydır.

Güney Afrika

Güney Afrika örneğinde, 1994'teki ilk seçimlerden önce dışarıdan aktörler arabuluculuk rolünü üstlenmişlerdir. Uzun bir müzakere döneminin ardından Ulusal Afrika Kongresi ANC nihayet farklı yabancı hükümetleri arabulucuk konusunda yardımcı olmaları için davet edilmelerine rıza göstermiştir; malesef uluslararası müdahil oluşun amaç ve kapsamını tam olarak belirleyen bir anlaşma yapılmamıştır.

---

213 Willetts, P. (2001), 'Küresel Siyasette Uluslararası Aktörler ve Uluslararası Örgütler', in: Baylis, J. Smith, S. (eds.), *Dünya Siyasetlerinin Küreselleşmesi. Uluslararası İlişkilere Bir Giriş*, Oxford: Oxford Üniversitesi Yayınları, s. 362

214 Diamond, Larry, Plattner, Marc F. (1996), *Sivil-Asker İlişkileri ve Demokrasi*, Baltimore: John Hopkins Üniversitesi Yayınları, s. 360-361

Amerika Birleşik Devletleri, arabuluculuğa katılımını üç şarta bağlamıştır: ‘(a) talep her üç büyük taraf olan Inkatha, ANC ve hükümetten gelmeli; (b) arabulucuğun seçim tarihindeki herhangi bir değişikliğini de kapsayacağı konusunda bir mutabakat söz konusu olmalı; (c) tarafların kendi tutumlarında bazı tavizlerde bulunmaya hazır oldukları konusunda bazı sinyallerin verilmesi’²¹⁵ Başarısızlıkla sonuçlanan tarafların birçok kendi çabasının ardından Henry Kissenger, Baron Carrington ve dört anayasa hukukçusundan oluşan uluslararası arabuluculuk ekibi 12 Nisan 1994’te vardı. Fakat, arabuluculuk meselesi konusunda hala bir mutabakat olmadığından uluslararası ekip ayrıldı. Nihayetinde, seçimlerden sonra devam eden farklılıklar ile ilgili uluslararası arabuluculuğun yeniden başlaması için tüm tarafların katıldığı bir mutabakatı sağlamayı başaran esrarengiz bir Kenyalı olan Washington Okumu oldu ve Okumu’nun başarısı çok büyük bir ihtimalle uluslararası arabulucuk çabalarının başarısı olmasından kaynaklanmaktadı. Fakat yine de uluslararası aktörler anayasa konusunda arabuluculuk yaptı ve böylece yeni siyasi sistemin şekillenmesine aktif bir şekilde yardım etmiş oldular.

Irak

Irak örneği, Güney Afrika örneğinden farklıdır. Çünkü ABD öncülüğündeki koalisyon güçleri Irak’ta Saddam Hüseyin ve otoriter rejiminin devrilmesine aktif bir şekilde katılmıştı ve ayrıca daha sonra ortaya çıkan iktidar boşluğunu doldurmak gibi bir

---

215 Lyman, Princeton N. (2002), *Tarihe Ortak: Güney Afrika’nın Demokrasiye Geçişinde ABD’nin Rolü*, Washington D.C.: Birleşik Devletler Barış Enstitüsü Yayınları, s. 203

sorumlulukları söz konusuydu. Bu nedenle askeri hedeflere ek olarak bir de güçlü bir siyasi rolü üstlendiler. Bununla birlikte, Irak gibi devletin zayıf kapasitelere sahip olduğu ülkelerde dışarıdan aktörlerin dahil olması ulus inşa rolünden sömürgeci benzeri bir hükümdara dönüşme eğilimdedir. Uluslararası aktörler bu nedenle egemenliği devretmeden önce devlet yapılanmalarını yeniden inşa ederken her zaman yoğun meşruluk sorunları ile karşı karşıya kalmaktadırlar.²¹⁶ Sonuçta da, Irakta alelacele kurulan, Amerikalı eski diplomat III. L. Paul Bremerin başında olduğu ve fiiliyatta bir işgal idaresi olan Geçici Koalisyon Hükümeti de aynı kaderi paylaştı. ABD, Irak'ta birçok sorunla karşı karşıya kaldı; ana sorun ise vatandaşlarına temel hizmetleri ulaştırabilecek demokratik ve istikrarlı bir devlet ile işlevsel siyasi kurumların yeniden inşası oldu. İşgal idaresinin karşı karşıya kaldığı sorunlardan biri olan meşruluğun olmamasından kaynaklı olarak ABD, egemenliği Geçiş Dönemi Ulusal Meclisi'ne bırakmak zorunda kaldı. Bu meclis daha sonra bir başbakan, bir kabine ve başkanlık konseyinin üç üyesini atayacaktı. ABD siyasi işgali sonlandırmış olsa da birçok Iraklı devam eden askeri operasyonlara karşı şüpheyle yaklaştı.²¹⁷

---

216 Diamond, Larry (2005), 'Irak'tan Dersler', *Journal of Democracy*, Cilt. 16:1, s. 13

217 Diamond, Larry (2005), 'Irak'tan Dersler', *Journal of Democracy*, Cilt. 16:1, s. 15 – 19

Irak örneği, dışarıdan aktörlerin bir başka devletin politikalarına çok doğrudan müdahalesini durumunun bir örneğidir. Demokrasiye geçişi belirlerken ABD güvenlik, yenilenmiş meşruluk ve siyasi kurumların etkililiği gibi belli başlı kriterlerin yerine getirilmelerini güvence altına almak zorundaydı. Bu da, özel güvenlik şirketleri, uluslararası hükümet dışı organizasyonlar ve diğer yabancı hükümetler gibi birçok başka uluslararası aktörün yardımıyla gerçekleşti. Bu nedenle Irak yakın tarihteki çatışma sonrası bir toplumda belki de en esaslı yabancı müdahale örneği olarak görülebilir.

V. Sivil Toplum ve Etnik/Dinî Azınlık Gruplarının Rolü

Çatışma sonrası toplumlarda askeri müdahaleler ve resmi diplomatik çatışmaların sınırlı etki gösterdiği durumlarda sivil toplumun rolü giderek önem kazanmaktadır. Barışın inşasında çözümlerin yukarıdan aşağı dayatılmayacağını bunun yerine çözümlerin meşrullulaşması ve yerel aktörler tarafından kabül edilmesi gerektiği araştırmacılar tarafından defalarca dile getirilmiştir. Yukarıda yönetişimin meşruluğu ile ilgili bölümde işaret edildiği gibi, çatışma sonrası toplumlarda barışın inşasında sivil toplum ile siyasi alana katılımı hayati önem taşımaktadır. Barışın inşasına yönelik hakim uluslararası yaklaşımı, barışın inşası sürecinin (Batı tarzı) demokratikleşme sistemi ve serbest piyasanın gelişimi ile yakından alakalı olan 'liberal barış'tır.²¹⁸

---

218 Orjuela, Camilla (2008), *Barışın İnşasının Kimlik Politikaları: Savaşın Parçaladığı Sri Lanka'da Sivil Toplumun*, Londra: SAGE, s. 24

Bu sistemin savunucuları, genelde sivil toplumun barış çalışmalarına yapılan yabancı yardımın çatışma sonrası durumlarda sivil toplum aktörlerinin önemini artırttığını ve onların da böylece kilit aktörlere baskı yapabildiklerini, çatışmadan doğan yerel gruplar arasında ilişkileri geliştirebildiklerini, barışı inşa edebildiklerini ve sıradan vatandaşlar ile siyasetteki kilit aktörler arasında aracılık edebildiklerini ileri sürmektedirler.²¹⁹

Etnik ve dini azınlık grupları, sivil toplumun barışın inşasına dahil edilmeleri ile yakından bağlantılıdır. İncelenen tüm örnek olay çalışmalarında azınlık grupların, ya etnik ya da dini bir arkaplana dayanan, çatışmanın bir nedeni olduğuna dair bir unsur bulunmaktadır. Çatışma sonrası toplumlara 'derin dini, etnik, ulusal veya ideolojik ayrılık hemen hemen her zaman damgasını vurmuştur'.²²⁰ Barışı ve başarılı bir hükümet kurmak için, çatışma sonrası toplumun nihayetinde uzlaşması ve savaştan tarafların savaş alanlarını hükümetin salonları ile değiştirmesi gerekmektedir. Aksi takdirde, çatışma yeniden doğabilir ve güvenlik ile yeni hükümetin etkililiğini ve meşruluğunu tehdit edebilir.

---

219 Orjuela, Camilla (2008), *Barışın İnşasının Kimlik Politikaları: Savaşın Parçaladığı Sri Lanka'da Sivil Toplumun*, Londra: SAGE, s. 31

220 Belman Inbal, Aliza, Lerner, Hanna (2007), 'Çatışma Sonrası Yeniden Yapılandırma Anayasa Dizaynı, Kimlik ve Meşruluk', in: Brinkerhoff, Derick W., *Çatışma Sonrası Toplumlarda Yönetişim: Kırılğan Devletlerin Yeniden İnşası*, Londra ve New York: Routledge, s. 45

Kuzey İrlanda

Kuzey İrlanda örneğinde sivil toplum örgütleri barış süreci boyunca ve sürecin bir sonuca bağlanması sonrasında siyasetin şekillenmesinde hayati bir rol oynamışlar. Bununla birlikte, sivil toplum ve temsiliyetçi siyasi kurumlar arasındaki gerginlikler varolmaya devam etmektedir. 1990'ların başında Kuzey İrlanda'da sivil toplum örgütleri, topluluklar arası bir çalışma ağının kurulması, proje geliştirme ve şiddetin sonlandırılması için gerekli olan uzlaşma sürecini geliştirdiler.²²¹ 90'ların ikinci yarısında kamusal yatırımlar sivil toplum inisiyatiflerinin geliştirilmesi ve hükümet ile birçok gönüllü ve topluluk örgütü arasında benzer çıkarların yaratılmasına yardımcı oldu. Kuzey İrlanda toplumundaki etnik gruplar arasındaki farklılıkların uzlaştırılması yöntemi 1998 Kuzey İrlanda Anlaşmasının ardından değişmiştir.

Ciddi anlamda bölünmüş toplumlarda uzlaşmanın sağlanması için her ikisi de demokratik ideallere dayanan iki temel yaklaşım söz konusudur. Bir yaklaşım anlaşmaya hazır etnik tarafların bir araya gelerek anlaşmak istemeyen muhattaplarından daha güçlü hale gelmelerini önermektedir. Bu yöntem Kuzey İrlanda'da 1973-74'te işbirliğine yanaşmayan radikal unsurlara karşı denge yaratmak için ılımlı birlikçi ve ılımlı milliyetçilerin birlikte çalışmalarını gerektiren 'iktidarı paylaşan' hükümet ile uygulandı. Bu ilk yöntemi kullanan hiç bir girişim ciddi bir başarı elde edememiş,

---

221 McCarron, JJ (2006), 'Kuzey İrlanda'da Sivil Toplum: Yeni Bir Başlangıç Mı?', *CIVICUS Kuzey İrlanda için Sivil Toplum Endeksi Raporu*, internet adresi: <http://www.nicva.org/publications/civicus-civil-society-northern-ireland> (erişim tarihi 03.07.12)

Hayırlı Cuma anlaşması ve ikinci yaklaşımın benimsenmesine yol açmıştır. Bu ikinci yaklaşım aşırı uçları dışlamamakta bunun yerine anlaşmanın bir parçası olarak dahil etmekte ve bundan istifade etmelerini sağlamaktadır. Daha maksimal ve kapsayıcı bu yaklaşım Hayırlı Cuma anlaşmasının ardından Kuzey İrlanda'da kullanılmış ve dikkat çekecek derecede başarılı olduğu ortaya çıkmıştır.²²²

Irak

Irak'ta 'etnik ve mezhepsel siyasi iç çatışma devam etmektedir', bu da esasen, güçsüz olmak yoksul olmakla eşanlamlı olduğundan siyasi iktidarı elinde bulundurmanın refaha yol açacağı varsayımına dayanmaktadır.²²³ Saddam Hüseyin dikatatorlüğü, aşiret ve dinini ilişkiler nedeniyle ülkenin bazı bölgelerine öncelik vermiştir. Etnik ve dini gruplar arasındaki ayrışma geçiş dönemi yıllarında hala uzlaştırılamamıştır. Bu durum, hizipleşmelerin yeni bir hükümet için anlaşmayı geciktirdiği 2010 seçimlerinde ayyuka çıktı. Nihayetinde, sadece ABD'nin diplomatik baskısı 'büyük etnik ve mezhep fraksiyonlarının, başbakan Nuri al-Maliki ikinci dönem görev yapacağı yeni hükümet ile ilgili çerçevede nihayet anlaşmalarını' sağlayabilmiştir.²²⁴ Bununla birlikte, ABD askeri güçlerinin çekilmesine dair zayıflayan bir iyimserlik ile fraksiyonlar arasındaki ilişkilerin gelişmeyeceğine dair bir korku mevcut.

---

222 Horowitz, Donald L. (2002), 'Kuzey İrlanda Anlaşmasını Açıklamak: Pek Muhtemel Olmayan Anayasal bir Uzlaşının Kaynakları', *British Journal of Political Science*, Cilt. 32:2, s. 193 – 4

223 Katzmann, Kenneth (2011), 'Irak: Siyaset, Yönetişim ve İnsan Hakları', *Kongre Araştırması Servisi*, s. 1

224 Katzmann, Kenneth (2011), 'Irak: Siyaset, Yönetişim ve İnsan Hakları', *Kongre Araştırması Servisi*, s. 1

Irak'ta Sünni ve Şii müslümanlar arasında tek bir ayrım söz konusu değil, ayrıca Kürt ve Hristiyan azınlıklar da mevcut. Bu durum da ülke içindeki ayaklanmaları kolaylaştırmakta ve Irak'taki güvenlik ve siyasi durumunda daha da istikrarsızlaşmasına yol açmaktadır. Bu nedenle etnik ve mezhepsel fraksiyonların nasıl uzlaştırılacağı günüz Irak'ında ivedi bir soru olmaya devam etmektedir.

Güney Afrika'da asıl sorun etnik azınlık grupların dahil edilmesinden ziyade siyahi Afrikalı kökenli çoğunluk grubun dışlanmasıydı. Demokratik dönüşüm, artırılmış erişim ve Hakikat Komisyonlarıyla adaletin yeniden tesisi suretiyle uzlaşa sağlamak mümkün olmuştur. Tüm bu örnek olayların ortak noktası etnik meselelere dayan çatışmalı arkaplanlarıdır. Çatışmayı çözmeye yönelik yaklaşımları her bir ülkenin kendi arkaplanı, tarihi ve dışarıdan aktörlerin siyasetlerine müdahil olmalarının derecesine göre değişiklik göstermektedir. Yine de, çatışma sonrası bir toplumda etnik ve mezhepsel ayrışmaların uzlaşması güvenliğin ve hükümetin meşruluğun yeniden sağlanması ile azınlıkların demokratik haklarının geliştirilmesi hayati önemdedir.

VI. Sonuç

Anayasalar ve çerçeveler, seçim sistemleri ve seçimler, sivil toplum ve baskı grupları, siyasi partiler ve parti sistemleri gibi siyasi kurumlar farklı hükümet şekillerinin irdelenmesinde önemlidir. Günümüzdeki bir çok devlet bir tür demokrasiyi veya genellikle ya geçiş dönemi demokrasisi ya da karma rejim olarak anlandırılan ve demokrasi ile demokrasi dışı rejim arasındaki bir yönetim modelini benimsemiştir. Güney Afrika, Kuzey İrlanda ve Irak örnek olay çalışmalarının irdelenmesi, günümüz çatışma sonrası toplumların çoğunun bir tür demokratik hükümet şeklini benimsemeye çalıştığını orta koydu.

Geçiş dönemlerine daha çok yeni hükümetin karşı karşıya kaldığı karmaşık zorluklar damgasını vurmaktadır. Çatışma sonrası devletlerin çoğunda, yönetişimin yeniden inşasının üç adımı karşılaşılan zorlukları göstermek için kullanılabilir. Güvenlik ve düzenin yeniden sağlanması, her yeni hükümetin kuruluşunda önemli bir temeldir. Bu, savaştan taraf arasındaki uzlaşmayı ve azınlık grupların demokratik katılımını da kapsamaktadır. İki adım siyasi kurumların etkililiklerinin yeniden sağlanması ise sağlık hizmetleri ve eğitim gibi temel hizmetlerin hala ulaştırılmasının yeniden tesisini gerektirmektedir. Genel olarak, bir geçiş dönemi hükümetinin kendini ne derece meşrulaştırabileceği sivil toplumundaki genel memnuniyet ile bağlantılıdır. Üçüncü adı bu nedenle ulusal ve altulusal bir düzeyde hükümetin meşruluğunun yeniden tesis edilmesidir. Etnik ve mezhepsel azınlık gruplarının katılımı çatışma sonrası bir toplumda ve barışı inşa becerilerini

geliştirmede ve uzun yıllar boyunca şiddeti yaşamış bir toplumun yeniden inşasında önemlidir. Siyasi katılım ile ilgili olarak, siyasi partilere ve seçimlere katılacak olan siyaseten aktif bir sivil toplumun yeniden tesisi önemlidir.

Tüm bu yeniden inşa adımları birbiri ile bağlantılıdır ve tümünün uygulanmasının gerekip gerekmediği her bir olayın kendi koşullarına göre ayrıca değerlendirilip kararlaştırılmalıdır. Bu çalışmanın amacı, karşılaşıla zorluklar kesinlikle değişiklik gösterse de ve her bir olayın şartlarına bağlı olarak çok karmaşık olsa da, çatışma sonrası toplumlarda barışın inşasının bir yolu olarak demokrasinin tesisinin önemini vurgulamaktır. Demokratikleşme, çatışma sonrası devletlerin siyasi sistemlerinin uzun süreli istikrarını sağlayabilir. Bununla birlikte, kullanılacak demokrasi türü ve yönetim modeline karar verilirken bir ülkenin tarihi ve kültürel arkaplanının da göz önünde bulundurulması gereklidir. Son olarak, demokrasi sadece belirli bir düzen ve güvenlik düzeyini yeniden tesis edebilen çatışma sonrası toplumlar ve durumlarda başarılı olabilir.

VI. Kaynakça

Acheson, Nicholas, Milofsky, Carl (2008), 'Kuzey İrlanda'da Barışın İnşası ve Katılım: 'Hayırlı Cuma' Anlaşmasından bu yana Yerel Toplumsal Hareketler ve Siyaset Süreci', *Ethnopolitics: Formerly Global Review of Ethnopolitics*, Cilt. 7:1, s. 63 – 80

Albrecht, Holger (2006), 'Siyasi İslam ve Önyasya'da Otoriter Hükümdarlık (Politischer Islam und autoritäre Herrschaft im Vorderen Orient)', *Internationale Politik und Gesellschaft*, Vol. 3, s. 11 –31.

Alence, Rod (2004), 'Apartheid Sonrası Güney Afrika: İlk Onyıl', *Journal of Democracy*, Cilt. 15:3, s. 78 – 92.

Amara, Jomana (2012), 'Ekonomik Gelişim ve Güvenliğin Askeri İstikrar Çabalarının Sonuçları: Irak Örneği', *Journal of Development Economics*, Şubat 2012, s. 2-11

Archick, Kristin (2012), 'Kuzey İrlanda: Barış Süreci', *Kongre Araştırması Servisi*, Mart 6, 2012, s. 1

İnternet adresi: www.fas.org/sgp/crs/row/RS21333.pdf (erişim: 03.07.2012)

Ball, Nicole (2006), 'Silahsızlanma, Geri Dönüş ve Yeniden Katılım: Haritalandırma Meseleleri, Çıkmazlar ve Kılavuz İlkeler', *Hollanda Uluslararası İlişkiler Enstitüsü*, s. 4 – 5 İnternet Adresi: <http://reliefweb.int/node/22381> (erişim tarihi 27.06.2012)

Bara, Judith and Pennington, Mark (2009), *Karşılaştırmalı Siyaset*, Londra: SAGE,

Bealey, F. (1999), Blackwell Siyaset Bilimi Sözlüğü, Oxford: Blackwell

Beetham, D. (1999), *Demokrasi ve İnsan Hakları*, Cambridge: Polity

Bell, Christine (2002), 'Kuzey İrlanda'da Geçmişle Yüzleşmek', *Fordham International Law Journal*, Cilt. 26:4, s. 1097– 1147.

Belman Inbal, Aliza, Lerner, Hanna (2007), 'Çatışma Sonrası Yeniden Yapılandırmada Anayasa Dizaynı, Kimlik ve Meşruluk', Brinkerhoff, Derick W., *Çatışma Sonrası Toplumlarda Yönetişim: Kırılğan Devletlerin Yeniden İnşası*, Londra ve New York: Routledge, s. 45– 63.

Boix, Carles (1999), 'Oyunun Kurallarını Koymak: Gelişmiş Demokrasilerde Seçim Sistemi Tercihi', *The American Political Science Review*, Cilt. 93:3, s. 609 -624.

Brinkerhoff, Derick W., Brinkerhoff, Jennifer M. (2002), 'Yönetişim Reformları ve Başarısız Olmuş Devletler: Zorluklar ve Çıkarımlar', *International Review of Administrative Sciences*, Cilt. 68, p. 511–531.

Brinkerhoff, Derick W. (2007), *Çatışma Sonrası Toplumlarda Yönetişim: Kırılğan Devletlerin Yeniden İnşası*, Londra ve New York: Routledge

Brinkerhoff, Derick W., Johnson, Ronald W. (2009), 'Kırılğan Devletlerde Ademi Merkeziyete dayalı Yerel Yönetişim: Irak'tan Ders Çıkarmak', *International Review of Administrative Sciences*, Cilt. 75:4, p. 586– 607.

Brunnengräber, Achim, ve diğerleri (2004), *Interdisziplinarität in der Governance-Forschung* (Yönetişim Araştırmalarında Disiplinlerarasılık), Tartışma Makalesi Nr. 14/04, İnternet Adresi: www.tu-berlin.de/uploads/media/InterdiszGov_01.pdf (erişim tarihi: 24.04.2012)

Brzoska, Michael (2005), ‘Güvenlik Sektörünün Yeniden İnşasına Silahsızlanma, Geriye Dönüş ve Yeniden Katılım Programlarının dahil edilmesi’, Hänggi, Heiner, ve diğerleri, Çatışma Sonrası Barışın İnşasında Güvenlik Yönetişimi, s. 95 – 113.

Byrne, Jonny, Jarman, Neil (2010), ‘Patten’dan On Yıl Sonra: Kuzey İrlanda’da Gençler ve Güvenlik Politikaları’, *Youth Society*, Cilt. 43:2, s. 433 – 452.

Cairns, Ed, Darby, John (1998), ‘Kuzey İrlanda Çatışması: Nedenler, Sonuçlar ve Kontroller’, *American Psychologist*, Cilt. 53:7, s. 754– 760.

Campbell, Colm, Ní Aoláin ve Harvey, Colin (2003), ‘Hukuki Analizlerin Sınırları: Kuzey İrlanda’daki Dönüşümün Çerçevesinin Yeniden Çizilmesi’, *The Modern Law Review*, Cilt. 66:3, pp. 317 – 345.

Calvert, P. (2002), *Karşılaştırmalı Siyaset. Bir Giriş*, Harlow: Longman

Caramani, Daniele (2008), *Karşılaştırmalı Siyaset*, Oxford: Oxford Üniversitesi Yayınları

Merkezi Haber Alma Teşkilatı (2012), *Dünya Durum Kitabı: Irak*, güncelleme Haziran 20, 2012, internet adresi: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/iz.html> (erişim tarihi 26.06.2012)

Merkezi Haber Alma Teşkilatı (2012), *Dünya Durum Kitabı: Güney Afrika*, güncelleme Haziran 20, 2012, internet adresi: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/sf.html> (erişim tarihi 27.06.2012)

Collier, Paul (2000), 'Çatışma Sonrası Toplumlar için Politika: Nükseden Çatışma Risklerini Azaltmak', Siyasal Şiddetin Ekonomisi Konferansı, İnternet Adresi: <http://documents.worldbank.org/curated/en/2000/04/3030775/policy-post-conflict-societies-reducing-risks-civil-war-vol-1-1-policy-post-conflict-societies-reducing-risks-civil-war> (erişim tarihi: 27.06.2012)

Collier, Paul, Hoeffler, Anke (2004), 'Çatışma Sonrası Toplumlarda Yardım, Siyaset ve Büyüme', *European Economic Review*, Cilt. 48, s. 1125 – 1145.

Crawford, Jamie (2011), 'Irak'ta Geride Bırakılanlar: Binlerce Paralı Asker', CNN Security Clearance, internet adresi: <http://security.blogs.cnn.com/2011/10/21/left-behind-in-iraq-thousands-of-contractors/> (erişim tarihi 13.06.2012)

Dawisha, A. I., Diamond, Larry Jay (2006), 'Irak'ın Tehlikeli Oy verme Yılı', *Journal of Democracy*, Cilt. 17:2, s. 89 – 103.

Diamond, Larry (2005), 'Irak'tan Dersler', *Journal of Democracy*, Cilt. 16:1, s. 9 – 23.

Diamond, Larry (2002), 'Karma Rejimleri Düşünmek', *Journal of Democracy*, Cilt. 13:2, s. 21 – 35.

Diamond, Larry, Plattner, Marc F. (1996), *Sivil-Asker İlişkileri ve Demokrasi*, Baltimore: John Hopkins Üniversitesi Yayınları

Duffy, Terence (2000), 'Bölünmüş Toplumlarda Barış Eğitimi: Kuzey İrlanda'da bir Barış Kültürü Yaratmak', *Prospects*, Cilt. 30:1, s. 15 – 29

Economist Intelligence Unit (Ekonomist İstihbarat Birimi) (2011), Demokrasi Endeksi 2011: Demokrasiler Yük Altında, internet adresi: https://www.eiu.com/public/topical_report.aspx?campaignid=DemocracyIndex2011 (erişim tarihi: 24.04.2012)

Engel, Steven T. (2006), ‘Kuzey İrlanda’da İnsan Hakları ve Demokratik Polis Reformu’, Pino, Nathan, Waitrowski, Michael D., *Geçiş Süreci ve Gelişmekte olan Ülkelerde Demokratik Güvenlik Politikaları*, Aldershot: Ashgate, s. 165 – 178.

Fawcett, Louise (2005), *Ortadoğunun Uluslararası İlişkileri*, Oxford: Oxford Üniversitesi Yayınları

Fjelde, Hanne (2010), ‘Generaller, Diktatörler ve Krallar: Otoriter Rejimler ve Sivil Çatışma, 1973-2004’, *Conflict Management and Peace Science*, Cilt. 27:3, s. 195 – 218.

Foley, Michael W., Edwards, Bob (1996), ‘Sivil Toplum Paradoksu’, *Journal of Democracy*, Cilt. 7:3, s. 38 – 52.

Freedom House (2012), *Dünyada Özgürlük 2012: Arap Baharı Ayaklanmaları ve Küresel Yankıları*, s. 4

İnternet Adresi: <http://www.freedomhouse.org/report/freedom-world/freedom-world-2012> (erişim tarihi 06.06.2012)

Fürtig, Henner (2006), ‘Irak: Bir Dışarıdan Demokratikleşme Modeli Sınavdan Geçiyor (Ein Modell externer Demokratisierung auf dem Prüfstand)’, *International Politics and Society*, Cilt. 3, s. 46 – 64.

Gallagher, Tony (2006), ‘Farklılıkların Dengelenmesi ve Ortak İyi: Çatışma Sonrası bir Toplumdan Dersler’, *Compare: A Journal of Comparative and International Education*, Cilt. 35:4, s. 429 – 442.

Gaventa, John, Valderrama, Camilo (1999), 'Katılım, Vatandaşlık ve Yerel Yönetişim', *Institute of Development Studies*, Haziran 21 – 24, 1999, internet adresi: http://www.pnet.ids.ac.uk/docs/Other/participation%20citizenship%20and%20local%20governance_gaventa.pdf (erişim tarihi 03.07.2012)

Gerken, Heather K. (2009). *Demokrasi Endeksi: Seçim Sistemlerimiz Neden Başarısız oluyor ve Nasıl Düzeltilebilir*, Princeton: Princeton Üniversitesi Yayınları

Gilligan, Chris (2008), 'Anlaşmadan 10 Yıl sonra Kuzey İrlanda', *Ethnopolitics: Formerly Global Review of Ethnopolitics*, Cilt. 7:1, s. 1 – 19.

Gross, Aeyal M. (2004), 'Anayasa, Uzlaşma ve Geçiş Dönemi Hukuku: Güney Afrika ve İsrail'den Dersler', *Stan. J. Int'l L.*, Cilt. 40:47, s. 47 – 104.

Grunebaum-Ralph, Heidi (2001), 'Geçmişlerin yerini değiştirmek, Şimdiyi unutmak: Hakikatleri Araştırma ve Uzlaşma komisyonu zamanında Hikaye, Mekan ve Hafıza', *African Literatures Vol. 32:3*, pp. 198-212.

Gvelke, Adrian (2005), *Apartheid Rejiminin Doğuşu ve Çöküşünü Yeniden Düşünmek*, Palgrave: Macmillan.

Habermas, Jürgen (2001), *Ulusalsonrası Gruplaşma: Siyasi Denemeler*, Cambridge, MA: MIT Üniversitesi Yayınları.

Hague, Rod, Harrop, Martin (2001), *Karşılaştırmalı Hükümet ve Siyaset. Bir Giriş* (5. Baskı), Basingstoke: Palgrave

Hague, Rod, Harrop, Martin, Breslin, Shaun (1998), *Karşılaştırmalı Hükümet ve Siyaset. Bir Giriş*, Londra: MacMillan Press LTD.

Haynes, Jeffrey (2005), *Globalleşen Bir Dünyada Karşılaştırmalı Siyaset*, Polity Press: Cambridge

Heller, Patrick (2001), 'Devleti Hareketlendirmek: Kerala, Güney Afrika ve Porto Alegre'de Demokratik Ademi Merkeziyet Politikaları', *Politics & Society*, Cilt. 29:1, s. 131 – 163.

Holmqvist, Caroline (2005), 'Çatışma Sonrası Durumlarda Silahlı Devlet-dışı Aktörlerin Katılımı', in: Hänggi, Heiner, ve diğerleri, *Çatışma Sonrası Barışın İnşasında Güvenlik Yönetişimi*, Cenevre: DCAF, s. 45 – 68.

Horowitz, Donald L. (2002), 'Kuzey İrlanda Anlaşmasını Açıklamak: Pek Muhtemel Olmayan Anayasal bir Uzlaşının Kaynakları', *British Journal of Political Science*, Cilt. 32:2, s. 193 – 220.

Kuzey İrlanda için Güvenlik Politikaları ile ilgili Bağımsız Komisyon (1999), *Yeni bir Başlangıç: Kuzey İrlanda'da Güvenlik Politikaları*, internet adresi: <http://cain.ulst.ac.uk/issues/police/patten/patten99.pdf> (erişim tarihi: 28.06.2012)

Jebb, Cindy R. (2006), *Meşruluk Mücadelesi: Demokrasi, Terörizme Karşı*, Westport, Conn.: Praeger Security International.

Jones, Adam (2006), *Soykırım: Kapsamlı bir Giriş*, New York: Routledge.

Kaldor, Mary (2003), 'Küresel Sivil Toplum Fikri', *International Affairs*, Cilt. 79:3, s. 585 – 593.

Karadsheh, Jomana (2007), 'Blackwater Ateş Açma Olayından Sağ Kurtulanlar Yaşadıklarını FBI'ya Anlatıyor', CNN World, internet adresi: <http://edition.cnn.com/2007/WORLD/meast/10/13/blackwater.witnesses/index.html> (erişim tarihi 13.06.2012)

Katzmann, Kenneth (2011), 'Irak: Siyaset, Yönetişim ve İnsan Hakları', *Kongre Araştırması Servisi*,

İnternet Adresi: fpc.state.gov/documents/organization/171371.pdf
(erişim tarihi: 06.06.2012)

Kitchen, Nicholas, Cox, Michael (2011), 'Bir Başka Liberal Savaş Daha Mı? Batı Müdahaleciliği ve Irak Savaşı', Acharya, Amitav, Katsumata, Hiro, *Irak'ın Ötesinde: Dünyanın Geleceği*, Londra: World Scientific

Kjaer, M. (2004), *Yönetişim*, Cambridge: Polity Press

Klaaren, Jonathan, Ramji, Jaya (2001), 'İllegalliğin İçinde: Apartheid Sonrasında Güney Afrika'da Göç Politikaları', *Africa Today*, Cilt. 48:3, s. 35 – 47.

LeBillon, Philippe (2008), 'Irak'ta Yolsuzluk, Yeniden İnşa ve Petrol Yönetişimi', *Third World Quarterly*, Cilt. 26:4-5, s. 685 – 703.

Leduc, Lawrence, Niemi, Richard G. ve Norris Pippa (2010), *Demokrasileri Karşılaştırmak 3: 21. Yüzyılda Seçimler ve Oy Verme*, Londra: SAGE

Lemon, Anthony (2009), 'Güney Afrika Genel Seçimleri, Nisan 2009', *Electoral Studies*, Cilt. 28, s. 642 – 673.

Lijphart, Arend (2004), 'Bölünmüş Topluluklar için Anayasa Tasarlanması', *Journal of Democracy*, Cilt. 15:2, p. 96 – 109.

Linz, J., Stepan, A. (1996), *Demokratik Dönüşüm ve Dayanıklılığın Sorunları. Güney Avrupa, Güney Amerika ve Komünizm Sonrası Avrupa*, Baltimore ve Londra: Johns Hopkins Üniversitesi Yayınları

Lodge, Tom (1995), 'Güney Afrika Genel Seçimleri, Nisan 1994: Sonuçlar, Analiz ve Seçimler', *African Affairs*, Cilt. 37:377, s. 471 – 500.

Lundy, Patricia, McGovern, Mark (2010), 'Çatışma Sonrası Kuzey İrlanda'da Hafıza Politikaları', *Peace Review*, Cilt. 13:1, s. 27 – 33.

Lyman, Princeton N. (2002), *Tarihe Ortak: Güney Afrika'nın Demokrasiye Geçişinde ABD'nin Rolü*, Washington D.C.: Birleşik Devletler Barış Enstitüsü Yayınları

Mac Ginty, Roger Mac, Muldoon, Orla T. ve Ferguson, Neil (2007), 'Ne Savaş Ne Barış: Anlaşmanın ardından Kuzey İrlanda', *Political Psychology*, Cilt. 28:1, s. 1 – 11.

Mair, Peter (2008), 'Demokrasiler', Caramani, Daniele, *Karşılaştırmalı Siyaset*, Oxford: Oxford Üniversitesi Yayınları, s. 108 – 132.

Mandela, Nelson (2005), *Mücadele Hayatımdır*, Mumbai: Popular Prakashan

March and Olson (1995), *Demokratik Yönetişim*, New York: The Free Press.

McCarron, JJ (2006), 'Kuzey İrlanda'da Sivil Toplum: Yeni Bir Başlangıç Mı?', *CIVICUS Kuzey İrlanda için Sivil Toplum Endeksi Raporu*, internet adresi: <http://www.nicva.org/publications/civicus-civil-society-northern-ireland> (erişim tarihi 03.07.12)

McEvoy, Kieran (1998), 'Mahpuslar, Anlaşma ve Kuzey İrlanda Çatışmasının Siyasi Karakteri', *Fordham International Law Journal*, Cilt. 22:4, s. 1539 – 1576.

McEvoy-Levy, Siobhan (2001), ‘Gençlik Şiddeti ve Çatışmanın Dönüşümü’, *Peace Review*, Cilt. 13:1, s. 89 – 96.

McGarry, John (1998), ‘Kuzey İrlanda ve Güney Afrika’da Siyasi Çözümler’, *Political Studies*, Cilt. 46:5, s. 853 – 870.

McLeod, Darryl, Davalos, Maria E. (2008), ‘İstikrarın Sağlanması ve Yoksulluğun azaltılması için Çatışma Sonrası İstibdamın Yaratılması’, İnternet Adresi: <http://www.fordham.edu/economics/mcleod/postconflictemployment10.pdf> (erişim tarihi: 03.07.2012)

Morlino, Leonardo (2009), ‘Karma Rejimler Var mıdır? Ya da Sadece Göz Yanılsaması mıdır?’, *European Political Science Review*, Cilt. 1:2, s. 273 – 296.

Morse, Yonatan L. (2012), ‘Seçim Otoriterliği Çağı’, *World Politics*, Cilt. 64:1, s. 161 – 198.

Mullick, Rehand, Nusrat, Rabia (2006), ‘İrak’ta Güvenlik Politikaları ve Kurumların İnşası’, Pino, Nathan, Wiatrowski, Michael D., *Geçiş Süreci ve Gelişmekte olan Ülkelerde Demokratik Güvenlik Politikaları*, Aldershot: Ashgate, s. 131 – 148.

Nagle, J. and Mahr, A. (1999), *Demokrasi ve Demokratikleşme. Karşılaştırmalı bir Perspektifte Komünizm Sonrası Avrupa*, Londra: SAGE

Nie and Verba (1972), Amerika’da Katılım: *Siyasi Demokrasi ve Toplumsal Eşitlik*, Chicaco: Chicago Üniversitesi Yayınları

Kuzey İrlanda Ofisi (2006), *Sıkça Sorulan Sorular – PR/STV Oy verme sistemi*, internet adresi: <http://www.eoni.org.uk/index/faqs/pr-stv-voting-system-faqs.htm> (erişim tarihi: 20.06.2012)

Orjuela, Camilla (2008), *Barışın İnşasının Kimlik Politikaları: Savaşın Parçaladığı Sri Lanka'da Sivil Toplumun*, Londra: SAGE

Oxford Research International (2004), *Irak Ulusal Anketi: Şubat 2004*, internet adresi: http://news.bbc.co.uk/nol/shared/bsp/hi/pdfs/15_03_04_iraqsurvey.pdf (erişim tarihi 11.06.2012), s. 4

Padovano, Fabio, Sgarra, Grazia ve Fiorino, Nadia (2003), 'Yargı Branşı, Dengeler ve Frenler ve Siyasi Hesap Verme', *Constitutional Political Economy*, Cilt. 14, s. 47 – 70.

Pérez-Liñán, Aníbal (2003), 'Pugna de Poderes y Crisis de Gobernabilidad: ¿Hacia un nuevo presidencialismo?' (İktidar Mücadelesi ve Yönetişim Krizi: Yeni bir Başkanlığa doğru mu?), *Latin American Research Review*, Cilt. 38:3, s. 149 – 164.

Perito, Robert (2009), 'Irak'ta Güvenlik Politikaları: Iraklı Sivilleri Suç Şiddetinden Korumak', *Birleşik Devletler Barış Enstitüsü*, İnternet Adresi: <http://dspace.cigilibrary.org/jspui/handle/123456789/15222> (erişim tarihi: 04.07.2012)

Peter, B.G. (1996), 'Eski ve Yeni Siyasi Kurumlar', Goodin, R. and Klingemann, H-D. (eds), *Yeni Siyasal Bilimler Elkitabı*, Oxford: Oxford Üniversitesi Yayınları, s. 205 – 220.

Nathan, Waitrowski, Michael D., *Geçiş Süreci ve Gelişmekte olan Ülkelerde Demokratik Güvenlik Politikaları*, Aldershot: Ashgate

Pouligny, Béatrice (2005), 'Sivil Toplum ve Çatışma Sonrası Barışın İnşası: 'Yeni' Toplumlar Yaratmayı Amaçlayan Uluslararası Programların Muğlaklıkları', *Security Dialogue*, Cilt. 36:4, s. 495 – 510.

Ramsbotham, Oliver, Woodhouse, Tom ve Miall, Hugh (2011), *Çağdaş Çatışma Çözümü: Ölümcül Çatışmaların Önlenmesi, İdaresi ve Dönüşümü*, (3. Baskı), Cambridge: Polity Press

Reinhold, Theresa (2010), 'Koruma Sorumluluğu – Bir Bardak Suda Fırtına', *Review of International Studies (Uluslararası Çalışmalar Dergisi)*, Cilt 36, s. 55 – 78.

Rhodes, R.A.W., Binder, Sarah A. ve Rockman, Bert A. (2008), *Oxford Siyasal Kurumlar Elkitabı*, Oxford: Oxford Üniversitesi Yayınları

Samuels, Kristi (2009), 'Savaş Sonrasında Anayasa Yapmak: Fırsatlar ve Zorluklar', in: Paris, Roland, Sisk, Timothy D., *Devlet İnşasının İkilemleri: Savaş Sonrası Barış Operasyonlarının Çelişkileri ile Yüzleşmek*, Londra ve New York: Routledge, s. 173 – 195.

Sarkin, Jeremy (1998), 'Güney Afrika'da İnsan Hakları Kültürünün Geliştirilmesi', *Human Rights Quarterly*, Cilt. 20, s. 628 – 665.

Schedler, A. (2002), 'Manipulasyon Menüsü. Demokrasiziz Seçimler', *Journal of Democracy*, Cilt. 13:2, s. 36 – 51.

Shanafelt, Robert (2006), 'Güney Afrika'da Suç, İktidar ve Güvenlik Politikaları: Korunan Ayrıcalıklar ve Ayrıcalıklı Korumanın Ötesinde', Pino, Nathan, Wiatrowski, Michael D., *Geçiş Süreci ve Gelişmekte olan Ülkelerde Demokratik Güvenlik Politikaları*, Aldershot: Ashgate, s. 149 – 164.

Shaw ve diğerleri. (2000), 'Geçiş Dönemi Toplumlarından Suç ve Güvenlik Politikaları', Jan Smuts House/University of the Witwatersrand Johannesburg Konferansı, s. 7 – 249.

Shaw, Mark and Shearing, Clifford (1998), 'Güvenliğin Yeniden Şekillendirilmesi: Güney Afrika'da Güvenlik Yönetişiminin İncelenmesi', *African Security Review*, Cilt. 7:3

Scholte, Jan Aart (2007), 'Küresel Sivil Toplum – Demokrasi için Fırsat ya da Engel?', *Development Dialogue*, Cilt. 49, s. 15 – 28.

Schumpeter, J.A. (1947), *Kapitalizm, Sosyalizm ve Demokrasi*, Londra: Henderson ve Spalding

Soberg Shugart, Mathew (2005), 'Yarı Başkanlık Sistemleri: İkili Yürütme ve Karma Otorite Şablonları', *French Politics*, Cilt. 3, s. 323 – 351.

Southall, Roger (1994), '1994 Güney Afrika Seçimleri: Hakim Parti Devletini Yeniden Yapmak', *Journal of Modern African Studies*, Cilt. 32:4, s. 629 – 655.

Güney Afrika İstatistikleri (2011), 'Yıl Ortası Nüfus Tahminleri 2011', internet adresi: <http://www.statssa.gov.za/publications/statsdownload.asp?PPN=P0302&SCH=4986> (erişim tarihi: 08.06.2012)

Stone Sweet, Alec (2008), 'Anayasalcılık ve Yargı Yetkisi', Caramani, Daniele, *Karşılaştırmalı Siyaset*, Oxford: Oxford Üniversitesi Yayınları, s. 217 – 239.

Taylor, Charles (1990), 'Sivil Toplumun Modları', *Public Culture Fall*, Cilt. 3:1, s. 95 – 118.

The Guardian (2011), 'Kuzey İrlanda Şiddeti Göçmen Aileleri Kaçırıyor', 16 Temmuz, <http://www.guardian.co.uk/uk/2011/jul/16/east-timor-immigrants-fled-northern-ireland-violence> (erişim tarihi: 13.06.2012)

Tripp, Charles (2007), *Bir Irak Tarihi*, 3. Baskı, Cambridge: Cambridge Üniversitesi Yayınları

Trumbull, Charles P., Martin, Julie B. (2011), 'Irak'ta Seçimler ve Hükümetin Kurulması: Yargının Rolü ile ilgili bir Analiz', *Vanderbilt Journal of Transnational Law*, Cilt. 44, s. 331 – 388.

Vale, Peter, Maseko, Siphon (1998), 'Güney Afrika ve Afrika Rönesansı', *International Affairs*, Cilt. 74:2, s. 271 – 287.

Weiss, Thomas G. (2010), 'Yönetişim, İyi Yönetişim ve Küresel Yönetişim: Kavramsal ve Gerçek Zorluklar', *Third World Quarterly*, Cilt.: 21:5, s. 795 – 814.

Wilford, Rick (2010), 'Kuzey İrlanda: Baskı Siyaseti', *Parliamentary Affairs*, Cilt. 63:1, p. 134 – 155.

Williams, Paul R., Simpson, Matthew T. (2008-2009), 'Siyasi Geleceği Yeniden Düşünmek: Irak'ın Etnik-Mezhepsel Bölünmesine bir Alternatif', *AM. U. Int'l L. Rev.*, Cilt. 24, s. 191 – 247.

Willetts, P. (2001), 'Küresel Siyasette Uluslararası Aktörler ve Uluslararası Örgütler', in: Baylis, J. Smith, S. (eds.), *Dünya Siyasetlerinin Küreselleşmesi. Uluslararası İlişkilere Bir Giriş*, Oxford: Oxford Üniversitesi Yayınları, s. 356 – 83.

Wilson, Richard A. (2001), *Güney Afrika'da Hakikat ve Uzlaşma Politikaları: Apartheid Sonrası Devletin Meşrulaştırılması*, Cambridge: Cambridge: Cambridge Üniversitesi Yayınları.

Wintrobe, Ronald (1990), 'Aşğılık ve Totaliter: Diktatörlüğün Ekonomik bir Teorisi', *American Political Science Review*, Cilt. 84:3, s. 849 – 872.

Dünya Bankası (2005), 'Geleceğı Yeniden Şekillendirmek: Eğitim ve Çatışma Sonrası Yeniden İnşa', internet adresi: <http://reliefweb.int/node/22239> (erişim tarihi 03.07.2012)

DPI Yönetim Kurulu

Kerim Yıldız (Direktör)

Uluslararası insan hakları hukuku ve azınlık hakları alanında uzmandır. Uluslararası insan hakları mekanizmaları ve uluslararası insancıl hukuk üzerine çok sayıda yazılı yapıtı mevcuttur. Çalışmaları sebebiyle bir dizi ödüle layık görülen Yıldız, 1996 yılında İnsan Hakları İçin Avukatlar Komitesi tarafından insan hakları ve hukukun üstünlüğünü koruma alanında yaptığı çalışmalar sebebiyle verilen ödülün yanısıra, 2005 yılında Sigrid Rausing Vakfı tarafından Yerli toplumlar ve Azınlık Hakları alanında yaptığı çalışmalar için ödüllendirilmiş, 2011 yılında da Gruber Adalet ödülüne layık görülmüştür.

Nick Stewart QC (Yönetim Kurulu Başkanı)

Avukat ve Birleşik Krallık Yüksek Mahkemesi (Chancery and Queen's Bench Birimi) İkinci Hakimidir. Geçmişte İngiltere ve Galler Barosu İnsan Hakları Komitesi Başkanlığı (Bar Human Rihts Committee of England and Wales) ve Uluslararası Avukatlar Birliği (Union Internationale des Avocats) başkanlığı görevlerinde bulunmuştur.

Prof. Penny Green (Genel Sekreter)

İngilterede kurulu King's College isimli üniversitenin Hukuk Fakültesinin Araştırma ve Doktora Programlarının Başkanlığını yapmaktadır. Aynı zamanda King's College öncülüğünde Harward Humanitarian Initiative ve the University of Hull ile ortaklaşa kurulan Uluslararası Devlet Suçları İnisyatifinde (ISCI) Başkanlığını yürütmektedir.

Priscilla Hayner

Geçiş Dönemi Adaleti için Uluslararası Merkez (International Center for Transnational Justice) isimli kurumun kurucularından olan Priscilla Hayner, Hakikat Komisyonları, Geçiş Dönemi Adaleti İnsiyatifleri ve Mekanizmaları konusunda dünyanın önde gelen uzman ve yazarlarından biridir. Ford Vakfı, BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği ve daha pek çok kuruluşa danışmanlık yapmaktadır.

Arild Humlen,

Avukat ve aynı zamanda Norveç Barosu Hukuk Komitesi direktörüdür. Uluslararası medeni hukuk ve insan hakları gibi yargı alanları üzerine çok sayıda yazısı yayınlanmıştır. Norveç'te ki bir dizi üniveritenin hukuk fakültelerinde dersler vermiştir. Oslo Barosunun Sığınma ve Göçmenlik Hukuku Dava Çalışma Grubu Başkanı olarak yaptığı çalışmalardan dolayı Oslo Barosu Onur Ödülüne layık görülmüştür.

Jacki Muirhead

Cleveland Hukuk Firmasının İş Direktörüdür. Daha önce Counsel's Chambers Limited isimli avukatlık odasında şef katip ve Avukatlar Fakültesinde (Faculty of Advocates) Pazarlama Müdürü olarak çalışmıştır. Geçmişte Batı Galler Barosunda da çalışmıştır.

Prof. David Petrsek

Geçmişte Uluslararası Af Örgütü Eski Genel Sekreterine başkanışmanlık yapan Prof. David Petrsek, Kanada'da kurulu bulunan Ottawa Üniversitesi'nde Uluslararası Siyasal İlişkiler alanında Profesör olarak görev yapmaktadır. Uzun yıllar boyunca İnsan Hakları, İnsani Hukuk ve Uyuşmazlıkların Çözümü konularında çalışmalar yürüten Prof. Petrsek aynı zamanda bu çalışma alanları üzerine önde gelen bir uzman ve yazardır. 1990-96 yılları arasında Uluslararası Af Örgütü, 1997-98 yılları arasında Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği, 1998-2002 yılları arasında İnsan Hakları Politikası üzerine Uluslararası Konsey ve 2003-2007 yılları arasında da İnsani Diyalog Merkezinde Politika Bölümü direktörü olarak çalışmıştır.

Antonia Potter

İnsani durum, kalkınma, barış yapma ve barış inşaaası gibi konular uzmanlık alanlarıdır. Kadın, barış ve güvenlik konularının yanısıra stratejik konularda başta Centre for Humanitarian Dialogue (İnsani Diyalog için Merkez), Avrupa Barışın İnşaaası İrtibat Bürosu (European Peacebuilding Liaison Office), Kadın Barışyapıcılar Küresel Ağı (Global Network of Women Peacemakers), MediatEUr ve Uluslararası Federasyon (Terre des Hommes) gibi kurumlara konsültasyon hizmeti vermektedir.

DPI Uzmanlar Konseyi Üyeleri

Dermot Ahern

İrlanda Parlamentosu Eski Üyesi ve Dışişleri Eski Bakanı olarak görev yapmıştır. Dermot Ahern, Hayırlı Cuma Anlaşması ile St Andrews Anlaşmasının müzakere edilip imzalanmasını içeren 20 yıllık İrlanda barış sürecinde çok önemli bir rol oynamıştır. Avrupa Birliği açısından büyük önem taşıyan Lizbon Anlaşmasının en önemli müzakerecilerinden biri olan Dermot Ahern bu özelliğiyle Avrupa Birliği Konseyi seviyesinde de oldukça önemli tecrübelerle sahip bir isim olduğunu kanıtlamıştır. 2005 yılında Birleşmiş Milletler Eski Genel Sekreteri Kofi Annan tarafından BM reform konusunda özel temsilci olarak atanmıştır.

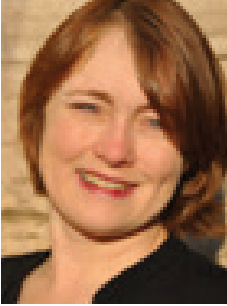
Dr Mehmet Asutay

Birleşik Krallık'ta kurulu bulunan Durham Üniversitesinin Uluslararası İlişkiler Bölümünde Ortadoğu, Siyasal İslam Ekonomisi ve Maliyesi alanında öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. Temel çalışma alanları Türk ve Kürt siyasal ekonomisi ile İslami siyasal ekonomidir. Durham Üniversitesi İslami Maliye Doktora Eğitim Merkezinin Direktörlüğünü yapan Asutay Ortadoğu çalışmaları için Britanya Grubu (BRISMES - British Society for Middle East Studies) ve İslami Ekonomiler için Uluslararası Dernek (IAIE- International Association for Islamic Economics) isimli kurumların onursal saymanı ünvanlarında taşımaktadır.

Ali Bayramoğlu

Yazar ve siyaset yorumcusu. Günlük yayınlanan Yeni Şafak gazetesinde köşe yazarlığı yapmaktadır. Akil İnsanlar Heyeti üyesidir..

Prof. Christine Bell

Temel uzmanlık alanları Geçiş Dönemi Adaleti, Barış Müzakereleri, Anayasa Hukuku ve İnsan Hakları olan Kuzey İrlanda'lı hukuk uzmanı Prof. Bell, aynı zamanda bu konularda diplomat, arabulucu ve hukukçulara eğitim vermektedir.

Cengiz Çandar

Kıdemli bir gazeteci ve köşe yazarı olan Çandar özellikle Kürt Sorunu üzerinde uzmanlaşmıştır. Bir dönem savaş muhabirliğide yapmış olan Çandar, Türkiye eski Cumhurbaşkanı merhum Turgut Özal'a özel danışmanlık da yapmıştır.

Yılmaz Ensaroğlu

Halen Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı (SETA)'da, Hukuk ve İnsan Hakları Koordinatörü olarak görev yapmaktadır. İnsan Hakları Ortak Platformunun Yönetim Kurulu Üyeliğinin yanısıra, İnsan Hakları Gündemi Derneği ve İnsan Hakları Araştırmaları Derneğinin üyesidir. İnsan Hakları İçin Diyalog Dergisinde Genel Yayın Yönetmenliğini yapmaktadır.

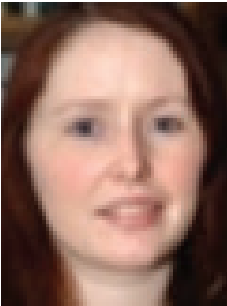
Prof. Mervyn Frost

Halen Londra'da kurulu bulunan King College'in Savaş Çalışmaları bölümünün başkanlığını yapmaktadır. Evvelce Durban'da kurulu bulunan Natal Üniversitesinin Siyaset Bölümünün başkanlığını yapmıştır. Geçmişte Güney Afrika Siyaset Çalışmaları Enstitüsü Balkanlığı görevinde bulunan Profesör Frost, İnsan Hakları ve Uluslararası İlişkiler, İnsani Müdahale, Dünya Siyasetinde Adalet, Küresel Yönetimin Demokratikleştirilmesi, Yeni Savaşlar Döneminde Adil Savaş Geleneği ve Küreselleşen Dünyada Etik gibi konularda uzman bir isimdir.

Martin Griffiths

Birleşmiş Milletler eski genel Sekreteri Kofi Annan'a Suriye konusunda baş danışmanlık yapan Martin Griffiths, İnsani Diyalog Merkezi (Centre for Humanitarian Dialogue) isimli kurumun kurucu başkanıdır. İngilterenin diplomasi servisine verdiği hizmetlerin yanısıra sivil toplum kuruluşlarında faaliyet yürütmüştür. Bir dönem Action Aid isimli sivil toplum kuruluşunun başkanlığında yapmıştır. Birleşmiş Milletlerin Cenevre Ofisinde İnsani Faaliyetler Bölümünde yönetici, Yine BM'nin New York ofisinde Acil Yardım Koordinatörü yardımcılığı görevlerinde bulunmuştur. Bu görevlerinin yanısıra BM için Büyük Göller (Great Lakes) bölgesinde İnsani Yardım Koordinatörü, Balkanlarda BM Bölgesel Koordinatörü ve BM Genel Sekreteri Asistanlığı görevlerinde de bulunmuştur.

Dr. Edel Hughes

East London Üniversitesi'nde öğretim görevlisi olarak çalışmaktadır. Uluslararası İnsan Hakları Hukuku ve İnsancıl Hukuk alanında uzman olmakla birlikte özellikle İrlanda'da kişisel özgürlükler, Terörle Mücadele Kanunu/Olağanüstü Hal Kanunu, Uluslararası Ceza Hukuku ve Türkiye'de İnsan Hakları ve Türkiyenin Avrupa Birliği'ne giriş süreci konularıyla ilgilenmektedir. Uluslararası Af Örgütünde araştırmacı olarak çalışmış ve Değişim için İnsan Hakları'nın kurucuları arasında yer almıştır.

Professor Dr Ahmet Insel

Yazarlık ve köşe yazarlığının yanısıra İletişim Yayınları Genel Yayın Yönetmenliği görevini yürütmektedir. Galatasaray Üniversitesi İktisat Fakültesi bölüm başkanlığı görevinde bulunmuştur. Halen Paris 1 Panthéon-Sorbonne Üniversitesinde öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır.

Avila Kilmurray

Kuzey İrlanda Toplum Vakfının (Community Foundation for Northern Ireland) Direktörüdür. Kuzey İrlanda Kadın Koalisyonu isimli siyasi partinin kurucusu olarak Hayırlı Cuma Anlaşmasının müzakere heyetinde partisini temsilen yer almıştır. Toplumsal faaliyetler, kadın hareketleri ve çatışmanın değişimi gibi konularda çok sayıda yazılı eseri vardır. Conciliation Resources (Uzlaşma Olanakları) (Birleşik Krallık'ta kuruludur); the Global Fund for Community Foundations (Toplum Vakıfları için Küresel Fon) ; Conflict Resolution Services Ireland (İrlanda Çatışma Çözümü Hizmetleri) ve the Institute for British Irish Studies (Britanya ve İrlanda Çalışmaları için Enstitü) isimli kurumların yönetim kurulunda yer almaktadır. 1990-94 yılları arasında Ulaşım İşçileri Sendikasında Kadınlardan Sorumlu ilk yetkili olarak görev yapmış, 1994 yılında ise Kuzey İrlanda Toplum Vakfının Direktörlüğüne getirilmiştir. Avrupa Vakfı Merkezi tarafından Yaratıcı Hayırseverlik alanında ki rolü sebebiyle Raymond Georis ödülüne layık görülmüştür.

Joost Lagendijk

Günlük yayınlanan Zaman gazetesi ile İngilizce yayınlanan Today's Zaman gazetelerinde köşe yazarlığı yapmanın yanısıra, İstanbul'da bulunan Süleyman Şah Üniversitesinde AB Kurumları ve bu kurumların politikaları konusunda ders vermektedir. Avrupa'da sınır sorunları, ABD ve AB'nin dış politika stratejileri ve günümüz Türkiye gibi alanlarda çok sayıda yazılı eseri mevcuttur. 1998-2009 yılları arasında Hollanda Yeşiller Partisi adına Avrupa Parlamentosu Milletvekili olarak görev yapmış ve bu dönem içinde özellikle Avrupa Birliğinin genişlemesi ve dış politika gibi alanlarda ki çalışmalara yoğunlaşmıştır. Avrupa Parlamentosu Türkiye Delegasyonu başkanlığı görevini yapmış, aynı zamanda Parlamento'ya Balkanlar ve Kosova konusunda raportör olarak hizmet vermiştir. 2009-2012 yılları arasında İstanbul Politikalar Merkezine baş danışmanlık yapmıştır.

Dr Salomón Lerner Febres

Peru Hakikat ve Uzlaşma Komisyonu Eski Başkanıdır. Peru Katolik Üniversitesi bünyesinde faaliyet yürüten Demokrasi ve İnsan hakları Merkezinin başkanı olarak görev yapmaktadır.

Prof. Ram Manikkalingam

Amsterdam Üniversitesi Siyaset Bilimi Bölümü'nde misafir Profesör statüsünde görev yapmaktadır. Sri Lanka devlet başkanına barış süreci için en üst düzey danışmanlık yapmıştır. Uzmanlık alanları arasında Çatışma, Çok kültürlülük, Demokrasi gibi konular bulunan Prof. Ram Manikkalingam, Laksham Kadirgamar Stratejik Çalışmalar ve Uluslararası İlişkiler Enstitüsü'nün kurucu üyesi ve yönetim kurulu üyesidir.

Bejan Matur

Türkiye'nin önde gelen şair ve yazarlarından biridir. 2012 yılının başına kadar Zaman gazetesinde yazdığı düzenli köşe yazılarında Kürt siyaseti, Ermeni sorunu, gündelik siyaset, azınlık sorunları, cezaevi yazıları ve kadın sorunu gibi konuları işlemiştir. Yapıtları 17 değişik dile çevrilen Matur çok sayıda edebiyat ödülü sahibidir. Diyarbakır Kültür ve Sanat Vakfı Kurucu Başkanlığı görevinde bulunmuştur

Monica McWilliams

Kuzey İrlanda'da kurulu bulunan Ulster Üniversitesinde kadın çalışmaları alanında öğretim üyesi olarak görev almaktadır. 2005-2011 yılları arasında Kuzey İrlanda İnsan Hakları Komisyonu başkanlığı görevini yürütmüş, bu görevi sırasında Kuzey İrlanda Haklar Kanunu hakkında danışmanlık yapmıştır. Kuzey İrlanda'da kurulan Kadın Koalisyonu isimli siyasi partinin kurucularından biridir. Partinin elde ettiği seçim başarısının akabinde Kuzey İrlanda sorunu üzerine yürütülen çok partili müzakerelerde yer alma hakkı kazanmış ve müzakerelere dahil olmuştur. Çok partili müzakereler sonrasında Kuzey İrlanda'ya barış getiren anlaşma olarak bilinen Hayırlı Cuma Anlaşması imzalanmıştır.

Mark Muller QC

Mark Muller Londra merkezli Doughty Street Chambers Hukuk Bürosu'nun ve Edinburg'daki İskoç Avukatlar Birliği'nin kıdemli avukatlarından biridir. Uluslararası kamu hukuku ve insan hakları hukuku alanında uzman olan Muller, Afganistan, Libya, Irak ve Suriye gibi çeşitli çatışma alanlarında uzun seneler çatışma çözümü, arabuluculuk, çatışmasızlık ve iktidar paylaşımı konusunda danışmanlık hizmeti vermiştir. 2005'den bu yana İnsani Diyalog için Merkez (Centre for Humanitarian Dialogue), Çatışma Ötesi (Beyond Borders) ve Inter Mediate (Arabulucu) isimli kurumlara kıdemli danışmanlık yapmaktadır. Harvard Hukuk Fakültesi üyesi olan Muller bir dönem İngiltere ve Galler Barosu İnsan Hakları Komisyonu eski başkanıdır. Kültürel diyalog yoluyla barışı ve uluslararası anlayışı teşvik etme amacıyla İskoçya'da kurulmuş olan Sınırlar Ötesi (Beyond Borders) isimli oluşumun kurucu olan Muller halen BM Siyasal İlişkiler Birimi bünyesindeki Arabulucular Destek Ekibinde Kıdemli Arabuluculuk Uzmanı olarak görev yapmaktadır.

Giles Portman

Giles Portman Birleşik Krallık ve Avrupa Birliği bünyesinde faaliyet yürütmüş tecrübeli bir diplomattır. Birleşik Krallık Dışişleri Bakanlığı bünyesinde bakanlığın Brüksel, New York ve Prag büroları ile Ankara'da ki Büyükelçilik Misyon ekibinde görev yapmış, Avrupa Birliğinin Dış Faaliyet Servisi Yüksek temsilcisine danışman olarak hizmet etmiş, daha sonra Avrupa Birliğinin Türkiye ve Doğu Komşuluk Bölgeleri Birimi başkanlığına stratejik iletişim konusunda danışmanlık yapmıştır.

Jonathan Powell

Britanyalı eski bir diplomat olan Jonathan Powell, Birleşik Krallık Eski Başbakanı Tony Blair döneminde 1997- 2007 yılları arasında Başbakanlık Personel Daire Başkanlığı görevinde bulunmuştur. 1998 yılında imzalanan Hayırlı Cuma anlaşmasına kadar süren barış görüşmelerinde Birleşik Krallık adına başmüzakereci olarak görev almıştır. Halihazırda Birleşik Krallıkta kurulu bulunan Inter Mediate isimli, devletten bağımsız arabulucuk kurumunun İcra Kurulu Başkanlığını yapmaktadır.

Sir Kieran Prendergast

İngiltere Dışişleri Bakanlığı bünyesinde aralarında Kıbrıs, Türkiye, İsrail, Hollanda, Kenya gibi ülkeler ve ABD'nin New York şehrinin olduğu alanlarda diplomat olarak çalışmıştır. İngiltere'nin Dışişleri ve Milletler Topluluğu Bürosuna (Foreign and Commonwealth Office) başkanlık etmiş, Güney Afrikadaki Apartheid rejimi ve Namibya konuları ile ilgilenmiştir. BM Genel Sekreterliği altında kurulu bulunan Siyasi İşler Bölümüne Barış ve Güvenlik konularında siyasi danışmanlık yapmıştır. BM Genel Sekreterinin Barış ve Güvenlik konulu Yönetim Kurulu toplantılarının düzenleyiciliğini yapmış, Afganistan, Burundi, Kıbrıs, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Doğu Timor gibi bölgelerdeki barış çalışmalarına dahil olmuştur.

Rajesh Rai

1993 yılında İngiltere ve Galler Barosuna kaydolmuştur. İnsan hakları Hukuku, Göçmenlik ve Sığınma hakkı hukuku ile kamu hukuku temel uzmanlık alanlarıdır. Çevre ve çeşitli insani sorunlar üzerine hem Birleşik Krallık hemde dünyanın pekçok yerinde Sivil toplum kuruluşları ve şirketlerle yaptığı çalışmalar aracılığıyla önemli tecrübeler kazanmıştır. HIC isimli Kamerun'da kurulu bulunan Sivil Toplum örgütü ile Uganda'da kurulu Human Energy isimli şirketin kurucusudur. Bir dönem The Joint Council for the Welfare of Immigrants – JCWI – (Göçmenlerin Refahı için Ortak Konsey) isimli kurumun direktörlüğünü yapmıştır. Başta İngiltere ve Galler Barosu İnsan Hakları Komisyonu adına olmak üzere uluslararası alanda özellikle Avrupa, Asya, Afrika, ABD ve Hindistan'da çok çeşitli hukuki konular üzerine seminer ve dersler vermiştir.

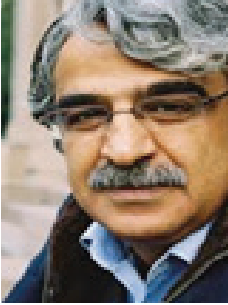
David Reddaway

Bir dönem Birleşik Krallık'ın Türkiye ve İrlanda Cumhuriyeti Büyükelçisi olarak görev yapan Reddaway bu görevinden önce Birleşik Krallık adına Kanada'da Yüksek Misyon Temsilcisi, Afganistan'da Özel Temsilci, İran'da ise Diplomatik temsilci görevlerinde bulunmuştur. Bu görevlerinin yanı sıra İspanya, Arjantin, ve Hindistan'da diplomatik görevler üstlenmiştir. Harvard Üniversitesi mezunlar grubu mensubu olan Reddaway Etiyopya'da da gönüllü olarak öğretmenlik yapmıştır. Cambridge Üniversitesinde Tarih, Londra'da Kurulu Bulunan Doğu ve Afrika Öğleştirmeleri Okulunda (School of Oriental and African Studies – SOAS) ise Farsça üzerine eğitim görmüştür.

Prof. Naomi Roht-Arriaza

Amerika Birleşik Devletlerinde kurulu bulunan Berkeley Üniversitesi'nde profesör olarak görev yapmaktadır. Geçiş Dönemi Adaleti, İnsan Hakları İhlalleri, Uluslararası Ceza Hukuku ve Küresel Çevre Sorunları gibi konular uzmanlık alanına girmektedir.

Prof. Dr. Mithat Sancar

Uzun yıllar Ankara Üniversitesi'nde Hukuk Profesörü olarak görev yapan Prof Sancar'ın temel uzmanlık alanları arasında Anayasal Vatandaşlık ve Geçiş Dönemi Adaleti yer almaktadır. Uzmanlık alanlarında çok sayıda yazılı eseri bulunan Sancar Türkiye'de oluşturulan Aki İnsanlar heyetinde yer alan isimlerden biri olmuştur. 2015 yılında yapılan genel seçimlerde Mardin'den milletvekili seçilmiştir.

Catherine Woollard

Catherine Woollard Brüksel’de yaşayan ve bağımsız olarak çalışan bir konsültasyon uzmanıdır. Geçmişte Bağımsız Diplomatlar grubunun Brüksel Ofis Direktörü olarak çalışan Woollard 2008-2014 yılları arasında çatışmanın önlenmesi ve barışın inşası üzerine çalışan sivil toplum kuruluşlarının oluşturduğu bir ağ olan Avrupa Barış İnşası İrtibat Bürosu’nun direktörü olarak görev yapmıştır. Conciliation Resources isimli kurumda Siyaset, İletişim ve Karşılaştırmalı Öğrenme Birimi Direktörü, Transparency International isimli kurumda Güneydoğu Avrupa ve Türkiye Kıdemli Program Koordinatörü, Minority Rights Group isimli kurumda Avrupa ve Orta Asya Program Koordinatörü olarak görev yapmıştır. Hükümetlere yolsuzluk konusunda danışmanlık hizmeti vermiş, akademisyen olarak Birleşik Krallıkta ki kamu kurumu çalışanlarına siyaset bilimi, AB üzerine eğitim ve araştırma, uluslararası politika alanlarında dersler vermiştir.

Prof. Dr. Sevtap Yokuş

Özellikle anayasa hukuku ve insan hakları hukuku alanında yaptığı yayın ve çalışmalarıyla tanınan ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nde de avukatlık deneyimi bulunan ProfDr Sevtap Yokuş İstanbul Kemerburgaz Üniversitesi’nde öğretim üyesidir.

11 Guilford Street
London WC1N 1DH
United Kingdom
+44 (0)203 206 9939

info@democraticprogress.org

www.democraticprogress.org

Twitter: @DPL_UK